

Kuhmoisten kunta

Kuhmoisten rakennusinventointi

Raportti

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Työn tausta ja tarkoitus	1
1.2	Sijainti	1
1.3	Käytetyt menetelmät ja arvottamisen kriteerit	4
1.4	Aiemmat selvitykset ja inventoinnit	5
1.4.1	RKY-alueet	5
1.4.2	Maakunnalliset arvo-alueet ja selvitykset	7
1.4.3	Paikalliset selvitykset	9
2	Inventointikohteet	16
2.1	Vuoden 1989–1990 inventoinnin tarkistusinventointikohteet	16
2.1.1	Nro 2, Pohjolan tilan pihapiiri, Ansiolahdentie 305	18
2.1.2	Nro 3, Tikan tilan päärakennus ja pihapiiri, Ansiomäentie 48	21
2.1.3	Nro 72, Mäkelän talo ja pihapiiri	25
2.1.4	Nro 169, Ala-Vuorikon tilan päärakennus ja pihapiiri, Vuorikontie 86	28
2.1.5	Nro 181, Vuorikon tilan päärakennus ja pihapiiri, Vuorikontie 76	31
2.1.6	Nro 176, entinen Poikkijärven koulu, Tampereentie 62	35
2.1.7	Nro 172, Jokelan talon pihapiiri, Poikkijärventie 23	38
2.1.8	Nro 174, Lammintaustan (Teppolan) talon pihapiiri	40
2.1.9	Nro 179, Tipalan pihapiiri	43
2.1.10	Nro 180, Vanha-Pälsilän pihapiiri, Pälsiläntie 52	46
2.1.11	Nro 42, Eerolan talon pihapiiri	50
2.1.12	Nro 43, Kartano-Hakin talon pihapiiri	53
2.1.13	Nro 45, Vekkailan talon pihapiiri, Vekkailantie 20	56
2.1.14	Nro 153, Vuorensivun (Tikanmäen) pihapiiri, Murrinmetsäntie 48	60
2.1.15	Nro 44, Karkjärven koulu	63
2.2	Aiemmin inventoimattomat kohteet	67
2.2.1	Nro 1001, Poikkijärventie 50	69
2.2.2	Nro 1002, Asilammen talon pihapiiri	73
2.2.3	Nro 1003, Nivarpäiden taiteilijakoti	77
2.2.4	Nro 1004 Pälsiläntie 9	80
2.2.5	Nro 1005 Korppilankuja 36	82
2.2.6	Nro 1006 Tupakuja 1, entinen kulkutautisairaala	84

2.2.7	Nro 1007 Karjukoskentie 8, Myllykulma.....	86
2.2.8	Nro 1008 Hirsivalkamantie 10	89
2.2.9	Nro 1009 Punalantie 3	92
2.3	Vuoden 2018 inventoinnin kohteet	94
2.4	Vuoden 2015 inventoinnin kohteet	96
2.5	Kuhmoisten modernin rakennusperinnön inventointi 2012.....	98
2.5.1	1301 Honkahovi.....	102
2.5.2	1302 Pajupohja ; Korola ; entinen Korolan pappila	103
2.5.3	1303 Kaukolanmäen koulukeskus	104
2.5.4	1304 Koskenkorva.....	107
2.5.5	1305 Kopolan vesimylly	108
2.5.6	1306 Kopolan kurssikeskus; entinen Kopolan pappila	109
2.5.7	1307 Ruusulinna	110
2.5.8	1308 Tuorila	111
2.5.9	1309 Sillankorva-Hiirla	112
2.5.10	1310 Kotila (Lehtinen)	114
2.5.11	1311 Muistola (Korhosen kauppa)	116
2.5.12	1312 Varola (Vuorinen)	118
2.5.13	1313 Kanerva.....	119
2.5.14	1314 Nuutti (Knuutti)	120
2.5.15	1315 Savela.....	122
2.5.16	1316 Hovila	123
2.5.17	1317 Muurila	124
2.5.18	1318 Kirkonkylän työväentalo Orimäki	126
2.5.19	1319 Katajamäki-Nuuttila.....	127
2.5.20	1320 Kuhmoisten saha	129
2.5.21	1321 Sahatyöläisen mökki, Heinosen talo.....	138
2.5.22	1322 Sahanhoitajan asunto, Ahtela	139
2.5.23	1323 Korppila	140
2.5.24	1324 Sahan asuin- ja konttorirakennus.....	142
2.5.25	1325 Kurjeluodon venetalaat	143
2.5.26	1326 Kuhmoisten osuusmeijeri.....	144
2.5.27	1327 Kuhmoisten Papinsaaren hautausmaa, vanha ja uusi siunauskappeli	145
2.5.28	1328 Kunnalliskoti (vanhainkoti)	149

2.5.29	1329 Päijännekoti	151
2.5.30	1330 Veljestupa	152
2.5.31	1331 Kiurukujan rivitalot	153
2.5.32	1332 Viljanlajitteliija	153
2.5.33	1333 Suvantola	154
2.5.34	1334 Koivumäki, Metsäkulma	156
2.5.35	1335 Koivisto	158
2.5.36	1336 Päiväkumpu	158
2.5.37	1337 Terveysasema ja asuntola; vanha kunnansairaala ja henkilökunnan asuinrakennus 159	
2.5.38	1338 Terveystalo	161
2.5.39	1339 Kiinteistö Oy Iltarusko / Kuhmoisten Vanhustentalo	162
2.5.40	1340 TVH:n varikko, Tiemestarin tukikohta; Kuhmoisten kunnan varikko	163
2.5.41	1341 Puolamäki	164
2.5.42	1342 Puolamäen torpat.....	166
2.5.43	1343 Koukanniemi.....	168
2.5.44	1344 Keskusurheilukenttä ja Uimala	170
2.5.45	1345 Kuhmoisten seurahuone, entinen seurakuntatalo, entinen rukoushuone	171
2.5.46	1346 Aihela	172
2.5.47	1347 Kirjoranta	173
2.5.48	1348 Kirjarannan pappila / Kirkkoherranvirasto	174
2.5.49	1349 Ylä-Puukila	175
2.5.50	1350 Vesitorni	177
2.5.51	1351 Teletalo	178
3	Kylä- ja taajamakuullisesti yhtenäiset alueet	179
3.1	Päijälänraitti ja Läkipohjantie	179
3.2	Kuhmoisten sahan ympäristö	186
3.3	Muurilan, työväentalon ja Kataja-Nuuttilan peltoaukea	190
3.4	Toritien ympäristö	193
3.5	Kokonniemen sosiaali- ja terveysalan kokonaisuus	198
3.6	Vanhatien ja Toritien lounaispää.....	200
3.7	Hirsivalkamantien ympäristö.....	203
3.8	Päijänteentien varsi	206
3.9	Kauppilankujan ympäristö	209

4	Johtopäätökset ja suositukset.....	211
5	Lähteet	220
5.1	Aiemmat selvitykset ja inventoinnit	220
5.2	Paikkatietoaineistot.....	220
5.3	Valokuvat.....	220
5.4	Karttälähteet	220

FCG Finnish Consulting Group Oy ("FCG") on laatinut tämän raportin FCG:n asiakkaan ("Asiakas") toimeksiannon ja ohjeiden mukaisesti. Tämä raportti on laadittu FCG:n ja Asiakkaan välisen sopimuksen ehtojen mukaisesti. **FCG ei ole vastuussa tästä raportista tai sen käytöstä suhteessa mihinkään muuhun tahoon kuin Asiakkaaseen.**

Tämä raportti voi perustua kokonaan tai osaksi kolmansien osapuolten FCG:lle antamiin tietoihin tai julkisiin lähteisiin ja näin ollen tietoihin, joihin FCG:llä ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia. FCG toteaa nimenomaisesti, ettei sillä ole vastuuta sille annettujen virheellisten tai puutteellisten tietojen perusteella.

Kaikki oikeudet (mukaan lukien tekijänoikeudet) tähän raporttiin kuuluvat FCG:lle, tai Asiakkaalle, mikäli niin on sovittu FCG:n ja Asiakkaan välillä. Tätä raporttia tai sen osaa ei saa muokata tai käyttää uudelleen toiseen tarkoitukseen ilman FCG:n kirjallista lupaa.

Kuhmoisten rakennusinventointi

1 Johdanto

1.1 Työn tausta ja tarkoitus

Tehtävänä oli laatia rakennetun kulttuuriympäristön täydennys- ja tarkistusinventointi Kuhmoisten keskustan osayleiskaavan alueelle. Työn tilaajana on Kuhmoisten kunta ja työtä on ohjannut kunnasta rakennustarkastaja Ari Raiskio ja kaavoitusasiantuntija Henna Koskinen. Selvityksen on tehnyt arkkitehti SAFA YKS-548 Minttu Kervinen apunaan rakennusarkkitehtiopiskelija Kaisa Immonen. Kervinen on vastannut maastokäyntien suorittamisesta, inventoitavien rakennuksien valinnasta sekä niiden kohdekuvausten, arvotuksen ja suositusten laatimisesta. Immonen on avustanut kohdekuvausten laatimisessa.

Rakennusinventointi on tehty yleiskaavoitusta varten tarvittavalla tarkkuudella ja siinä selvitetään tiedot tarkastelualueen rakennuskannan kulttuurihistoriallisista arvoista. Inventoinnissa on

- Keskitytty päivittämään 1989-90 tehdyn inventoinnin tietoja
- Täydennetty inventointitietoa olemassa olevien selvitysten ulkopuolelle jääneen 1900-1950-lukujen rakennuskannan osalta
- Varmistettu, että modernin rakennusperinnön inventoinnin aluerajauksen ulkopuolelle ei ole jäänyt merkittäviä moderniin rakennusperintöön kuuluvia rakennuksia tai aluekokonaisuuksia

Inventoinnin perusteella varsinaisen kaavatyön yhteydessä kaavoittaja merkitsee kohteiden arvot mahdollisina suojelumerkintöinä ja määräyksinä kaavaan.

1.2 Sijainti

Selvitysalue sijaitsee Kuhmoisten kirkonkylässä kattaen sen lähiympäristön etelässä Poikkijärvelle ja pohjoisessa Ylä-Karkjärvelle.

Kuva 1. Selvitysalue sijaitsee Kuhmoisten kirkonkylässä ja sen ympäristössä. Kuvassa selvitysalue on osoitettu punaisella rajauksella ja kunnan rajat ohuella sinisellä. Taustakartta: MML.

Kuva 2. Selvitysalueen raja-
aus. Taustakartta: MML.

1.3 Käytetyt menetelmät ja arvottamisen kriteerit

Työ on tehty kolmessa vaiheessa:

- lähtötietojen koonti ja läpikäynti
- dokumentointi- ja analyysivaihe maastokäynteineen sekä
- yhteenvetovaihe

Selvityksen lähtöaineistona on käytetty alueelta olevia aiempia rakennusinventointeja, alueen karttoja, paikkatietoaineistoja, ilmakuvia sekä alueelta otettuja valokuvia. Alueelle on tehty maastokäynti 2.-3.8.2022. Raportin valokuvat on kuvannut Minttu Kervinen, ellei toisin mainita.

Selvitysalueelle sijoittuvat valtakunnalliset, maakunnalliset ja paikalliset aikaisemmin arvotetut ja inventoidut maisemalliset ja kulttuurihistorialliset arvokkaat kohteet on selvitetty Museoviraston RKY-aineistosta ja muinaisjäännösrekisteristä, maakunnallisista selvityksistä ja aiemmista rakennusinventoinneista.

Rakennetun kulttuuriympäristön inventointikohteet on valittu lähtötietojen ja maastokäynnin perusteella. Aiempien inventointien, vanhojen karttojen ja rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen perusteella ensin valittiin maastossa tarkistettavat kohteet, jotka käytiin valokuvaamassa. Arkkitehti Minttu Kervinen teki maastokäynnin kaava-alueelle 2.-3.8.2022.

Inventoitujen kohteiden osalta selvityksessä kuvataan lyhyesti niiden historiaa, ominaispiirteitä, arkkitehtuuria ja arvoja. Aiemmin inventoiduista kohteista tuodaan esille edellisen inventoinnin jälkeen tapahtuneet muutokset. Aiemmin 2010-luvulla inventoiduista kohteista ei laadittu yhtä kattavia kohdekuvauksia eikä arvojen kuvauksia kuin 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa viimeksi inventoiduista kohteista. Inventointi tehtiin yleiskaavatasolla, eikä rakennusten sisätiloja tarkasteltu. Kohteiden kuntoa on tarkasteltu ulkoapäin kiinnittämällä huomiota rakennuksen ryhtiin, vesikaton toimivuuteen ja ulkokuorauksen vaurioihin. Arviot ovat suuntaa antavia.

Kohteita ja rakennuksia arvotettaessa on tarkasteltu niiden historiallisia arvoja (H), arkkitehtonisia arvoja (A) ja ympäristöllisiä arvoja (Y). Kohteisiin liittyvien arvojen perusteella ne on jaoteltu kolmeen arvoluokkaan. A-luokan kohteisiin on katsottu liittyvän maakunnallisia tai paikallisesti erittäin merkittäviä arvoja tai ne ovat tarkastelualueella ainoita rakennustyyppinsä edustajia. B-luokan kohteilla katsottiin olevan paikallista rakennushistoriallista, historiallista ja/tai maisemallista merkitystä osana kaava-alueen kerroksellista rakennuskantaa. Yksittäisinä kohteina näiden kohteiden rakennushistorialliset arvot jäävät rakennusten vaatimattomuuden ja/tai niihin tehtyjen muutosten vuoksi vähäisemmiksi kuin A-luokan kohteiden. Lisäksi tarkastelualueella on säilynyt vähintään jonkin verran muutakin vastaavaa rakennuskantaa samalta ajalta. Osaan inventoiduista kohteista ei katsottu liittyvän sellaisia arvoja, että kohteet olisi syytä huomioida kaavoituksessa. Näiden kohteiden arvoluokka on esitetty merkinnällä -. Kohteiden arvoluokituksen pohjalta kohteille on esitetty suositukset niiden huomioimisesta yleiskaavassa. Arvoja on tarkasteltu mm. seuraavista näkökulmista:

Historiallinen arvo

- Kohteen merkitys historiallisen kehityksen, tapahtuman tai ilmiön todisteena

Arkkitehtoninen ja rakennustekninen arvo

- Harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus)

- Historiallinen tyyppisyys alueelle (tyypillisuus)
- Tiettyä suunnittelijaa, aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyyppiset piirteet (edustavuus);
- Alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys)
- Näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).

Ympäristöarvo

- Kaupunkikuvallinen tai maisemallinen arvo
- Merkitys alueen tai yhteisön identiteetille

Inventointityön tulokset on koostettu kirjalliseksi raportiksi ja inventointikohteista on laadittu paikkatietoaineisto.

1.4 Aiemmat selvitykset ja inventoinnit

1.4.1 RKY-alueet

Kuhmoisissa sijaitsee kolme valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä: Kuhmoisten kirkonmäki, Kuhmoisten sahan lahti sekä Päijälän raittikylä.

Kuhmoisten kirkonmäki

Kuhmoisten kirkonmäki puukirkkoineen ja -tapuleineen muodostaa kylän maisemallisen kohokohdan ja yhdessä kylätien varrella olevien muiden kirkollisten rakennusten kanssa edustavan kirkkomiljöön.

Suomen 1700-luvun jälkipuoliskon merkittävimpiin kirkonrakentajiin kuuluvan Matti Åkerblomin tuotantoa oleva Kuhmoisten kirkko on vuosina 1784–1785 rakennettu sisäviisteinen ristikirkko. Empiretyylinen ulkovuoraus on vuodelta 1828; sisätilat uusittiin 1932 arkkitehti Kauno S. Kallion suunnitelmien mukaan.

Kirkkomiljööseen kuuluvat lisäksi 1700-luvun loppupuolella rakennettu, vuoraukseltaan empiretyylinen kellotapuli, kirkonmäkeä vastapäätä sijaitseva vanha hautausmaa, kirkkotarhaan johtava, vuodelta 1875 oleva leveärunkoinen porttihuone eli ns. paarihuone sekä hirsinen 1860–1873 rakennettu lainamakasiini. Kylätien rinteellä on myös 1950-luvun kanttorila. Kirkon alapuolelle on valmistunut seurakuntakoti 1997.

Kuhmoisten sahan lahti

Kuhmoisten kirkonkylän lahdelle, Päijänteen rantaan ennen toista maailmansotaa, jälleenrakennuskaudella ja sen jälkeen muotoutunut Kuhmoisten sahan rakennuskanta koneistuksineen on merkittävä pala suomalaista teollisuushistoriaa. Ympäristö on säilynyt suhteellisen yhtenäisenä ja ehjänä alueen käytön muuttumisesta ja uudistumisesta huolimatta.

Vuonna 1949 valmistunut saharakennus on tärkeä sahateollisuuden muistomerkki, samoin siihen liittyvän voima-aseman laitteisto on teollisuushistoriallisesti arvokas. Kuivaamo ja höyläämö ovat 1950- ja 1969-lukujen vaihteesta. Sahan lisäksi alueella toimi satama, telakka ja konepaja.

Sahan asuinrakennuksista on jäljellä Ahtela, John Malmbergin suunnittelema klassistinen asuin- ja konttorirakennus on 1920-luvun lopulta, 1930-luvulla on rakennettu konttoripäällikön talo ja 1940-luvulla metsäkonttori.

Päijälän raittikylä

Ala-Karkjärven pohjoispuolella, vanhan nelostien varrella sijaitseva Päijälän raittikylä muodostuu kylätien linjauksen mukaan sijoittuneista kauppiaiden, käsityöläisten ja maanviljelijöiden asuttamista pihapiireistä. Perinteinen, tienvartta tiiviisti reunustava kylärakenne on hyvin säilynyt; rakennetusta kylästä on nykyisinkin vielä jäljellä kolmisenkymmentä rakennusta, joista vanhimmat ovat 1800-luvun puolelta. Parhaiten rakennuskanta on säilynyt Nuutin, Muistolan, Kanervan ja Kotilan tiloilla.

Kuva 3. RKY 2009 alueiden rajaukset osoitettu sinisellä vinorasterilla ja tarkastelualueen raja punaisella katkoviivalla. Taustakartta: MML.

1.4.2 Maakunnalliset arvo-alueet ja selvitykset

Kuhmoinen siirtyi Keski-Suomesta Pirkanmaan maakuntaan sote-uudistuksen myötä vuoden 2021 alussa.

Keski-Suomen maakuntakaava on maakuntavaltuuston hyväksymä 2017. Maakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ei ole esitetty kaavakartalla, vaan osana kaavan alueluettelo. Keski-Suomen maakuntakaavan tarkistus, alueluettelo on myös maakuntavaltuuston hyväksymä 2017. Siinä Kuhmoisista on osoitettu seuraavat kohteet, joista suluilla merkityt eivät sijoitu tämän inventoinnin tarkastelualueelle.

(285. Aavaranta, Mustalaissaari ja Tehinsilmä Kuhmoinen)

286. Aihelan huvila, kirkonkylä Kuhmoinen

(287. Harmoinen Kuhmoinen)

(288. Hörhän mylly Kuhmoinen)

(289. Kalapirtti Luutsaari Kuhmoinen)

(290. Kassala Kuhmoinen)

291. Kokonniemen sosiaali- ja terveysalan rakennusperinnön kokonaisuus Kuhmoinen

292. Korppila Kuhmoinen

(293. Kotirannan tila, entinen kesäsiirtola Kuhmoinen)

294. Kuhmoisten keskustan kokonaisuus Kuhmoinen

295. Kuhmoisten vesitorni Kuhmoinen

296. Muurila, Katajamäki-Nuuttila ja työväentalo Kuhmoinen

(297. Mäentaustan entinen torpan pihapiiri Kuhmoinen)

298. Papinsaaren kulttuuriympäristö Kuhmoinen

(299. Perä-Lättilä Kuhmoinen)

300. Puolamäen pihapiiri Kuhmoinen

(301. Puukkoisten viljelysmaisema Kuhmoinen)

(302. Tanhuan entinen kesäsiirtola Kuhmoinen)

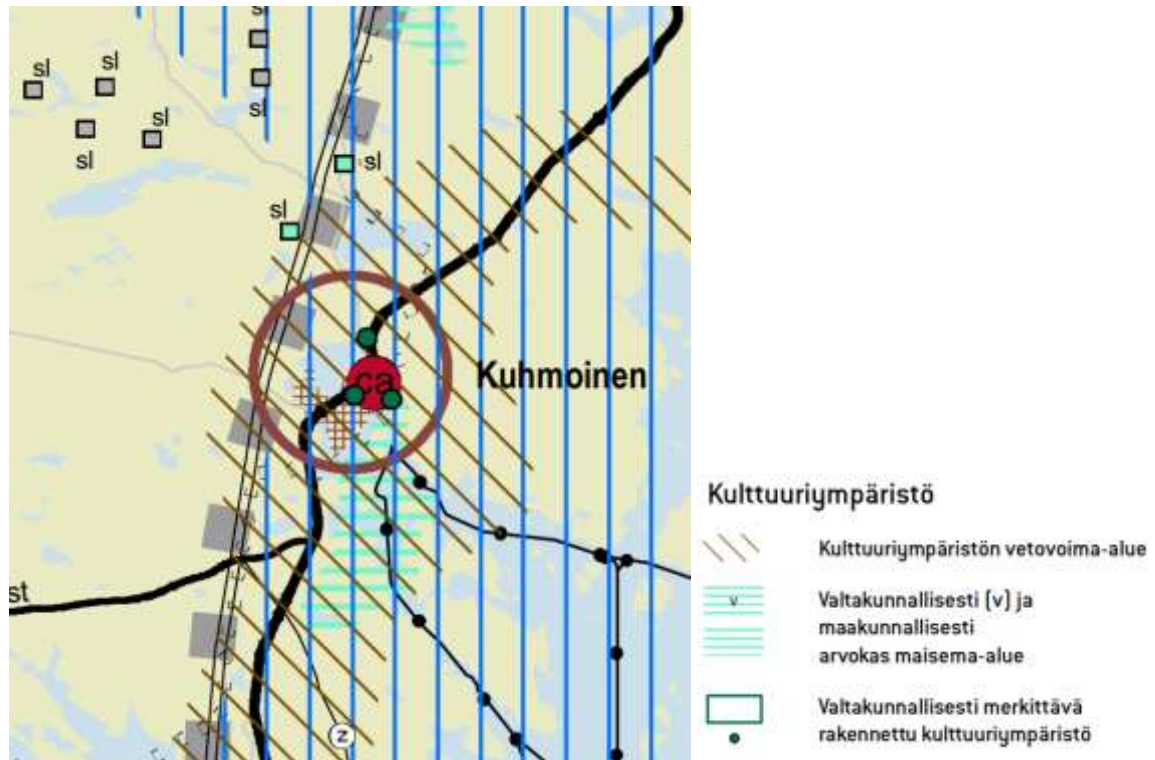
(303. Uotila, Uotilansaari Kuhmoinen)

(304. Valkaman kesähuvila Kuhmoinen)

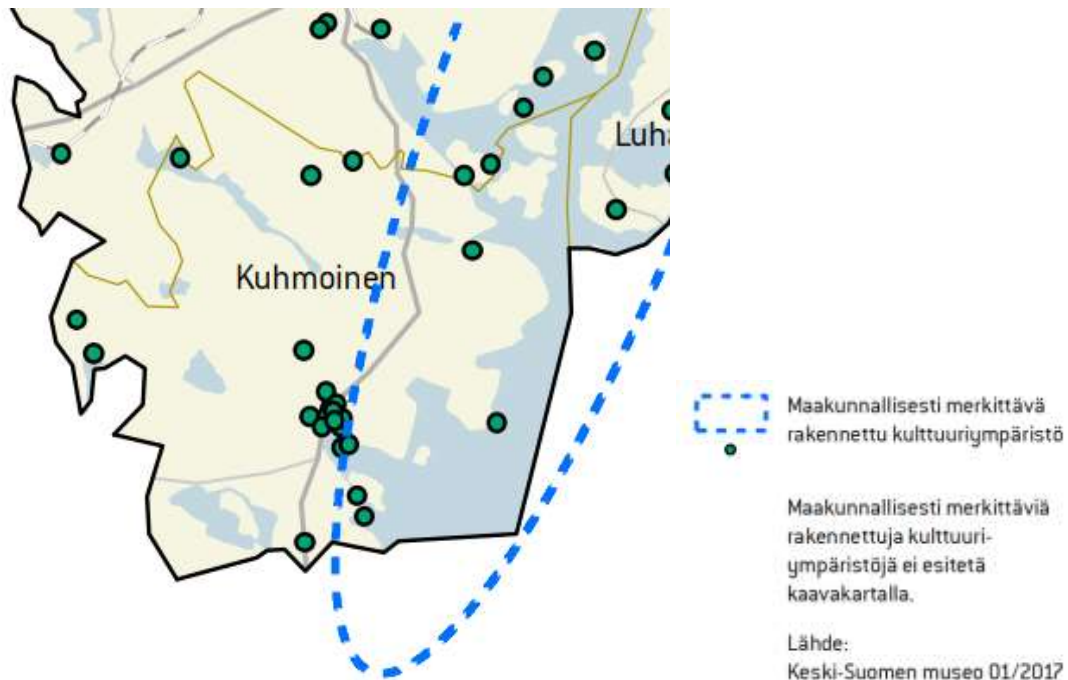
(305. Varrasniemi eli Varras Kuhmoinen)

306. Vekkaila Kuhmoinen

(307. Vierulan torppa Kuhmoinen)

Kuva 4. Ote Keski-Suomen maakuntakaavasta, joka on maakuntavaltuuston hyväksymä 1.12.2017.

Kuva 5. Ote Keski-Suomen maakuntakaavan tarkistuksen alueluettelosta 2017.

1.4.3 Paikalliset selvitykset

Kuhmoisten rakennusinventointi 1989-1990

Kuhmoisten kunnasta on laadittu rakennetun ympäristön inventointi vuosina 1989-1990. Inventoinnin johdannon mukaan: *”Pääasiallinen inventointikriteeri on ollut rakennusten ikä (1920-luvulla ja ennen sitä rakennetut rakennukset). Inventoitujen joukkoon ei ole kelpuutettu sinänsä historiallisesti merkittäviä rakennuksia, joita on korjauksissa oleellisesti muutettu alkuperäisestä asustaan. Myös erittäin huonokuntoiset rakennukset, elleivät ne ole rakennus - tai paikallishistorian kannalta hyvin merkittäviä, on jätetty inventoinnin ulkopuolelle. Kuhmoisten kunnan ja seurakunnan omistamat rakennukset ovat iästä riippumatta mukana inventoinnissa.”*

Vuosien 1989-1990 inventoinnin kohteista kaava-alueella sijaitsee lähemmäs 100 kpl. Niistä 15 kohdetta ei ole myöhemmissä inventoinneissa tarkistusinventoitu ja ne tarkistusinventoitiin nyt.

Kuva 6. Vuoden 1989-1990 inventointikohteista nyt tarkistusinventoidut kohteet. Taustakartta: MML.

Kuhmoisten modernin rakennusperinnön inventointi

Vuonna 2012 Kuhmoisten kirkonkylän modernista rakennusperinnöstä on tehty inventointi. Se kattaa kaava-alueen keskeiset rakennetut alueet. Kirkonkylän etelä- ja pohjoispuolelta jää alueita modernin rakennuskannan inventoinnin ulkopuolelle. Modernin rakennusperinnön Inventoinnin yhteydessä tarkistettiin vuoden 1989-1990 inventoinnin kohteet kirkonkylän alueelta sekä tutkittiin uudempaa rakennuskantaa. Työn johdannon mukaan: *"Vuoden 2012 inventointi kattaa viime sotien jälkeen rakennetut ympäristöt ja rakennukset aina 2000-luvulle asti. ... Yksittäisten rakennus- ja aluekohteiden lisäksi tarkasteltiin yleisesti asuinympäristöjä ja niiden tyypillisiä piirteitä, rakennustapaa ja materiaaleja. Tärkeää oli saada kattavaa tietoa viime sotien jälkeisen ajan rakennuksista, joten esteettiset arvot eivät olleet määrääviä tekijöitä rakennuksia valittaessa."* Kirkonkylän ulkopuolelta inventoinnissa huomioitiin tanssilava Honkahovi. Modernin rakennusperinnön inventoinnin mukaan siinä on tarkistettu 66 aiemman inventoinnin kohdetta kirkonkylästä. Täysin uusia kohteita inventoitiin 24.

Kuva 7. Kuhmoisten kirkonkylän modernin rakennusperinnön inventoinnin tarkastelualueen raja.

Kohteita on alueellisen määritelmän lisäksi arvioitu seuraavilla termeillä:

- historiallinen merkitys: historiallisesta todistusvoimaisuudesta tuleva arvo (esimerkiksi asutushistoriallinen, sivistyshistoriallinen, henkilöhistoriallinen, aatehistoriallinen, teollisuus- ja taloushistoriallinen, uskomus- ja tapahistoriallinen, historiallisiin tapahtumiin liittyvä)
- rakennushistoriallinen merkitys: rakennustaiteellisten tai -teknisten kokonaisuuksien, piirteiden ja osien säilyneisyys, alkuperäisyys, tyypillisuus, edustavuus tai harvinaisuus. Kyseessä voi olla myös esimerkki tietystä rakennustyylistä.
- maisemallinen merkitys: miljö- ja maisemakokonaisuuksien yhtenäisyys (esimerkiksi ajallinen tai rakennustapaan liittyvät) tai toisaalta kerroksellisuus eli eri aikakausien kehitysvaiheiden näkyminen ympäristössä. Kohde voi olla myös maisemallinen kiintopiste.

Inventointikohteet arvioitiin tutkimuksen edetessä paikallisesti tai maakunnallisesti arvokkaiksi. Kohteiden lopullinen arvottaminen tehtiin maakuntakaavoituksen yhteydessä.

Kuva 8. Kuhmoisten kirkonkylän modernin rakennusperinnön inventoinnin 2012 nyt tarkistusinventoidut kohteet. Taustakartta: MML.

Vuoden 2015 inventointi

Inventointi on laadittu Toritien asemakaavoituksen tueksi. Se pohjautuu aiemmin laadittujen inventointien tietoihin sekä kesällä 2015 tehtyyn maastokäyntiin. Raportissa on lyhyt kuvaus kohteiden nykytilanteesta ja annetuista suosituksista kaava-asiakirjoihin merkitsemisestä. Lisäksi kunkin kohteen aiemmat inventointitiedot on referoitu raporttiin. Inventointikohteista 14 katsottiin arvokkaiksi ja niiden huomioimisesta asemakaavoituksessa annettiin seuraavat suositukset:

- sr. Suojeltava rakennus / pihapiiri. Rakennuksia ei saa purkaa, eikä tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka voivat vähentää niiden kulttuurihistoriallista arvoa. Jos rakennuksen aiemmissa korjauksissa on tehty sellaisia, jotka ovat vähentäneet niiden kulttuurihistoriallista arvoa, tulee mahdollisissa korjaus- ja muutostöissä pyrkiä julkisivujen osalta ennallistavaan korjaukseen. Museoviranomaiselle tulee varata mahdollisuus lausua suuremmista korjaussuunnitelmista.
- s. Kulttuurihistoriallisesti tärkeä rakennus / pihapiiri. Rakennusta tai rakennuksia ei saa purkaa ilman purkamislupaa (MRL 127.1§), eikä tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka voivat vähentää niiden kulttuurihistoriallista arvoa. Jos rakennuksen aiemmissa korjauksissa on tehty toimenpiteitä, jotka ovat vähentäneet niiden kulttuurihistoriallista arvoa, tulee mahdollisissa korjaus- ja muutostöissä pyrkiä julkisivujen osalta ennallistavaan korjaukseen.
- /s-1. Alue, jolla ympäristö säilytetään. Alue on valtakunnallisesti merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön kohde, jolla olevien rakennusten ja niiden pihapiirien ominaispiirteet on säilytettävä. Museovirastolle on varattava mahdollisuus antaa lausuntonsa rakennus- tai toimenpidelupahakemuksesta ennen lupapäätöksen antamista.
- /s-2. Alue, jolla ympäristö säilytetään. Alueella olevia rakennuksia ei saa purkaa. Uudet rakennukset on rakennettava siten, että ne sijainnin, muodon, värityksen ja julkisivujen jäsentelyjen osalta noudattavat alueella olevien rakennusten ominaispiirteitä.

Kuva 9. Vuoden 2015 inventoinnin aluerajaus ja inventoidut kohteet. Kuvalähde: Kuhmoisten Toritien rakennusinventoinnin päivitys ja esitys karttamerkinnöiksi.

nro	Kohteen nimi	Suojelu voimassa olevassa asemakaavassa	Laajuus	Merkintäsuositus laadittavana olevaan asemakaavaan
3.1	Kirkonmäki	Kirkko ja tapuli sr-merkintä, Kotiseutumuseo sr-merkintä.	Alue	Merkittään asemakaava-alueelle sijoittuva RKY-alueen rajausta /s-1 -merkinnällä.
3.2	Kuhmoisten sahan lahti	-	Alue	Merkittään asemakaava-alueelle sijoittuva RKY-alueen rajausta /s-1 -merkinnällä.
4.1	Nuorisotalo Kuhnu	-	Rakennus	s-merkintä
4.2	Heinon kirjakauppa	-	Rakennus	sr-merkintä
4.3	Kuhmola / Seurala	-	Rakennus	sr-merkintä
4.4	Laitorannan talo	-	Pihapiiri	/s-2 -merkintä
4.5	Haapamäki	-	Pihapiiri	/s-2 -merkintä
4.6	Rauhala	-	Pihapiiri	/s-2 -merkintä
4.7	Ilolan talo	-	Pihapiiri	/s-2 -merkintä
4.8	Entinen kunnanlääkärin talo	-	Pihapiiri	/s-2 -merkintä
4.9	Suvantola (Salmela)	-	Pihapiiri	sr-merkintä
4.12	Suutolantien ja Toritien risteys	-	Pihapiirit	/s-2 -merkintä
5.2	Asunto Oy Sähkösyryä	-	Rakennus	s-merkintä
5.10	Kunnantalo ja asuinrakennus	-	Pihapiiri	/s-2 -merkintä

Kuva 10. Vuoden 2015 inventoinnin kohteet ja suositukset. Kuvalähde: Kuhmoisten Toritien rakennusinventoinnin päivitys ja esitys karttamerkinnöiksi.

Kuva 11. Vuoden 2015 inventoinnin kohteet. Taustakartta: MML.

Vuoden 2018 inventointi

Inventointi on laadittu Satamarinteen asemakaavoituksen tueksi. Kaava käsittää noin 18 ha suuruisen alueen, joka rajautuu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön, Kuhmoisten sahan lahteen. Inventointi on tehty vuosina 2013 ja 2014 ja sitä on täydennetty vuonna 2018. rakennusinventointi täydentää aiempaa, Virpi Myllykosken Keski-Suomen museolle vuonna 2012 tekemää inventointia keskittymällä Satamarinteen alueen aiemmin inventoimattomiin rakennuksiin. Inventoinnissa on tarkasteltu kohteiden kulttuurihistoriallisia arvoja, joita ovat rakennushistoriallinen arvo, historiallinen arvo ja ympäristö/maisema-arvo. Kulttuurihistoriallisiin arvoihin perustuen kohteet on luokiteltu kolmeen arvoluokkaan:

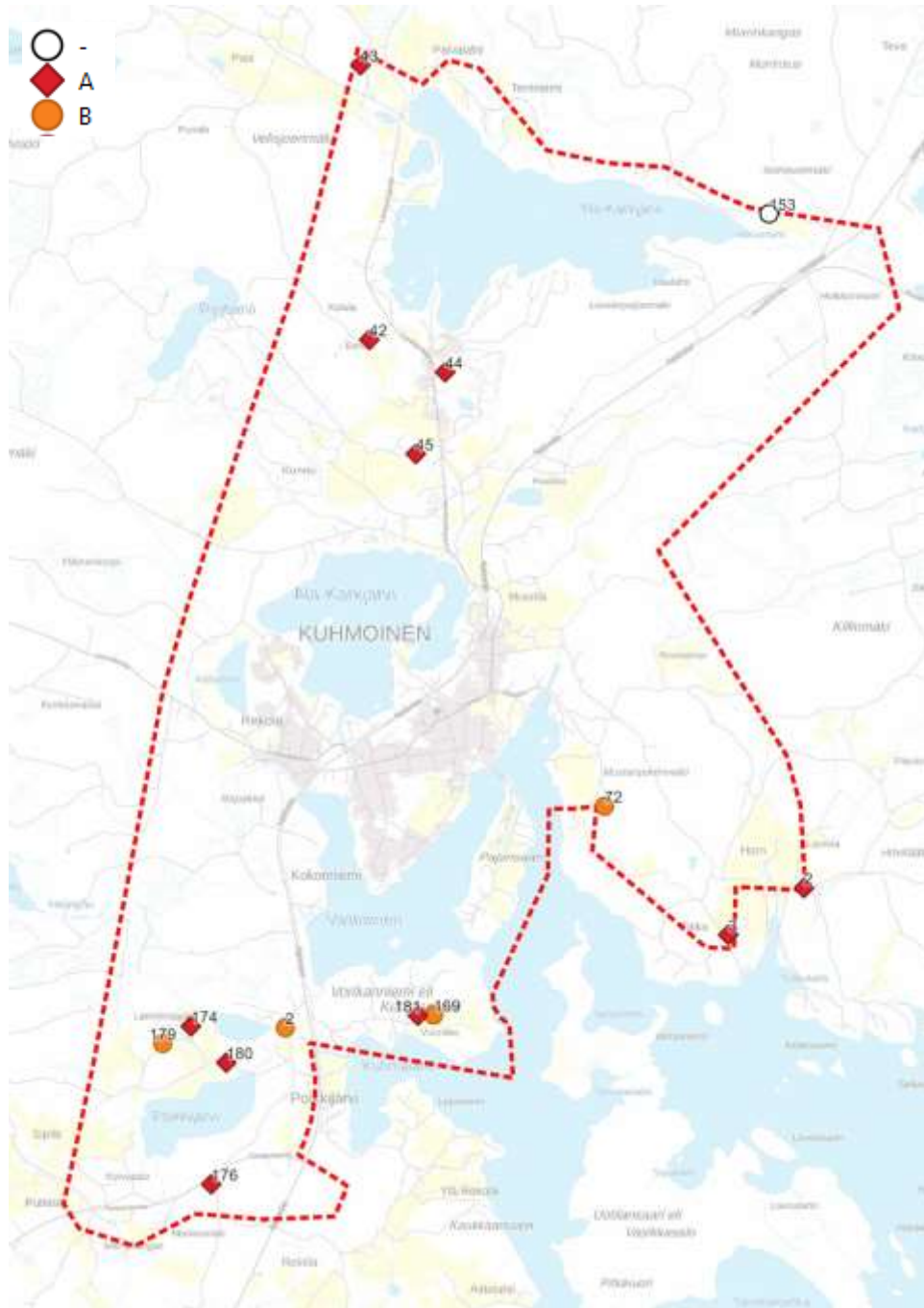
- Luokka 1. Erityisen merkittävä kohde, joka edustaa parhaalla tavalla seudun rakennuskulttuuria tai omaa rakennustyyppiään. Yksittäinen rakennus noudattaa alueen rakentamisen perinteitä. Rakennukset kokonaisuutena hyvin säilyneitä ja kertovuudeltaan vahvoja. Yksittäisellä rakennuksella tai kokonaisuudella on maisemallisesti keskeinen asema. Kohteeseen sisältyy useita arvonäkökulmia.
- Luokka 2. Tärkeä kohde, joka edustaa hyvin alueen rakennuskulttuuria tai omaa rakennustyyppiään. Rakennus ympäristöineen muodostaa kertovan kokonaisuuden, jossa rakennukset ovat kohtalaisen hyvin säilyneitä. Kohde sisältää yleensä useita arvonäkökulmia.
- Luokka 3. Kohde on luonteva osa alueen kulttuurimaisemaa ja edustaa paikallista rakennuskulttuuria. Kohteen säilyminen on mm. rakennusten huonosta kunnosta johtuen epävarmaa.

Kuva 12. Vuoden 2018 inventoinnin kohteet. Taustakartta: MML.

2 Inventointikohteet

2.1 Vuoden 1989–1990 inventoinnin tarkistusinventointikohteet

Kuva 13. Vuoden 1989-1990 inventointikohteista nyt tarkistusinventoidut kohteet ja niiden arvoluokitus 2022. Taustakartta: MML.

nro	nimi	nro 1990	arvaluokitus 1990	arvaluokitus 2022
2	Pohjolan talon pihapiiri	2	p	A
3	Tikan talon pihapiiri	3	p	A
42	Eerola	42	p	A
43	Kartanohakin pihapiiri	43	p	A
44	Karkjärven koulu	44	p	A
45	Vekkaila	45	p	A
72	Mäkelän talon pihapiiri	72	p	B
153	Vuorensivun (tikanmäen) pihapiiri	153	p	-
169	Alavuorikon talon pihapiiri	169	p	B
172	Jokelan talon pihapiiri	172	p	B
174	Lammintaustan (Teppolan) talon pihapiiri	174	p	A
176	ent. Poikkijärven koulu	176	p	A
179	Tipalan pihapiiri	179	p	B
180	Vanha-Pälsilän pihapiiri	180	p	A
181	Vuorikon talon pihapiiri	181	p	A

2.1.1 Nro 2, Pohjolan tilan pihapiiri, Ansiolahdentie 305

Kuva 1. Rakennuksen (tien puoleinen) pääjulkisivu. Rakennus palveli ns. muorinpytinkinä eli se ei ollut tilan varsinainen päärakennus.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	Vuoden 1989–90 inventoinnin mukaan rakennusaika ajoittuu vuosien 1875–1924 välille.
korjausvuodet	(Vuoden 1989–90 inventoinnin mukaan) 1970–79, 1989
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Asuinrakennuksen katteen materiaali on vaihdettu huovasta profiilipeltiin.
suunnittelija	
kerrosluku	1
perustus	Betoni
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto; kuistilla satulakaton harja suorassa kulmassa katon harjaan nähden

vesikate (materiaali, väri)	Profiilipelti, vaaleanharmaa
vuoraus	leveä vaakaponttilaudoitus
väritys (seinät, listat)	Tummanpunainen; ikkunoiden ja ovien vuorilaudat ja karmit valkoiset; nurkissa valkoiset kulmapilasterit
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Ikkunat 2-jakoiset ja 6-ruutuiset. Kuistilla oven molemmin puolin sekä kuistin sivuilla koristeelliset, pitsimäiset ikkunanpuitteet. Rakennuksen nurkissa pilasterit, joiden varsin on tehty pystylaudoin ja jalka sekä kapiteelit vaakalaudoin.
kunto	Hyvä
rakennus- historia	Pohjolan asuinrakennus on ollut ns. muorinpytinki, joka on rakennettu Pohjolan tilan päärakennuksen rinnalle asuinrakennukseksi. Keskiosa tehtiin uusista hirsistä ja päädyt kahdesta vanhasta riihestä. Talossa on ollut 1920- ja 1930-luvuilla kesäasukkaita. Talon varsinainen päärakennus sijaitsi tällöin tien toise la puolella kulmittain ja se purettiin pois v. 1945. Rakennuksen sisätiloja on modernisoitu 1970-luvulla rakentamalla eteisen kylmään ruokakomeroon WC ja tila lämminvesivaraajalle. 1989 salin ja pirtin välinen ovi on poistettu ja saliin on rakennettu takka. Samana vuonna toinen kuisteista on purettu. Tilalla on ollut hevosia vuoteen 2019 asti.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on hirsinen riviaitta sekä muita talousrakennuksia (läpiajettava lato, talli, osittain hirsinen navetta rehusäiliöineen, nykyiselle paikalle siirretty hirsiaitta, peltinen autovaja ja pieni vaja). Riviaitassa on viisi aittahuonetta. Rakennus on koottu yhdistämällä useampia aittoja saman katon alle ilmeisesti v. 1913. Rakennuksen seinässä on näet vuosiluku 1913. Riviaitan aitat ovat mahdollisesti 1800-luvulta. Omistajan mukaan yhden aitan seinässä on vuosiluku 1792. Hirsiaitan nurkat ovat sulkanurkkia. Aitassa on ulkoneva otsa. Ansiolahdentie kiertää nykyisin pihapiirin pohjoispuolelta. Aiemmin se on kulkenut pihapiirin kautta. Pihapiiriä ympäröi nykyisin metsä ja puusto. Ansilahdentien pohjois- ja länsipuolella on peltoaukea Päijänteen lahteen laskevan puron notkelmassa. Pohjolan talo on peltoaukean itäpuolisen selänteen laella. Vielä 1950-luvulla talolta on avautunut avoin maisema pellolle.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alussa rakennettu, verraten alkuperäisessä asussaan säilynyt empire-vaikutteinen asuinrakennus; paikallista rakennushistoriallista arvoa. Vuoden 2022 inventointi:

	Asuinrakennus ja aitta ovat paikallisesti edustavia rakennuksia. Kohteella on erityistä paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä sekä paikallista maisemallista merkitystä.
--	--

	Arvoluokka A
--	--------------

Kuvat 2 ja 3. Vasemmalla riviaitta, joka on koottu viidestä erillisestä aittarakennuksesta. Oikealla asuinrakennus kuvattuna viistosti kaakosta, jolloin kuistin koristeellinen sivuikkuna näkyy.

2.1.2 Nro 3, Tikan tilan päärakennus ja pihapiiri, Ansiomäentie 48

Kuva 4. Tikan tilan päärakennuksen pääjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1869
korjausvuodet	(Vuoden 1989–90 inventoinnin mukaan) 1926, 1960–69 ja 1985–86.
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Kivijalan pellitys on korvattu vuosien 1989–90 inventoinnin jälkeen levytyksellä.
suunnittelija	
kerrosluku	1½
perustus	Luonnonkivi ja laasti, kivijalka pellitetty 1980-luvulla
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto; kuistilla, toisen kerroksen kattolyhydyissä (2 kpl) ja lippamaisessa frontonissa lapekatto
vesikate (materiaali, väri)	Profiilipelti, punainen

vuoraus	Seinien alaosassa pystypeiterimalauditus, yläkerrassa rakennuksen lyhyissä päädyissä vaakaponttilauditus, hirsien päät koteloidut rakennuksen nurkissa
värytys (seinät, listat)	Vaaleankeltainen; ikkunoiden vuorilaudat valkoiset, ikkunoiden karmit tummanruskeat; ovet tummanruskeat
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	1-kerroksessa 6-ruutuiset ikkunat, takaseinällä myös pienempiä vaakasuuntaisia 2-ruutuisia ikkunoita. Kuistilla ovien molemmin puolin kapeat 3-jakoiset ikkunat, joiden yläosassa 2 ruutua. Kuistin sivuilla yhteensä 9 erikokoisiin ruutuihin jaetut ikkunat.
kunto	Hyvä
rakennus- historia	Tikan tila on kuulunut Ansiomäen suvulle 1700-luvulta. Pihapiiri on ollut alun perin umpipiha. Tila on nykyisin vilja- ja metsätila. Eläimistä on luovuttu 1990-luvulla. Kivijalan vuosiluvun mukaan asuinrakennus on rakennettu vuonna 1867. Asuinrakennuksen sisätiloihin on tehty muutoksia vuonna 1926 ja myöhemmin 1960-luvulla, jolloin myös kattoikkunat ja frontoni rakennettiin. Rakennuksen peruskorjauksen yhteydessä 1985–86 sisätiloja uusittiin. Samalla uusittiin rakennuksen ikkunat sekä kivijalka pellitettiin. Rakennuksen sisätiloja on kunnostettu myös 2000-luvulla. Pihapiirin rakennuksia on maalattu vuonna 2021. Pihaan johtavan Ansionmäentien varteen pihapiirin luoteisreunalle on rakennettu 1980- ja 1990-lukujen taitteessa suurehko konesuoja.
pihapiiri ja ympäristö	Pihapiiriin kuuluu useita talousrakennuksia, joista osa, kuten talli ja kellari, on rakennettu 1900-luvun taitteessa. Kolmihuoneinen riviaitta voi olla 1800- tai 1900-luvulta. Sen pohjoispäässä oleva liha-aitta on tuotu morsiusaittana Kuhmoisten kirkolta. Pihapiirissä on myös kaksi hirsirakenteista yksinäisäittoa 1800- tai 1900-luvulta. Toinen niistä on otsallinen ja sulkanurkkainen. Pihapiirissä on lisäksi riihi, lato, vanha navetta ja 1970-luvulla rakennettu navetta. Pihapiiri sijoittuu Päijänteen rannalla olevalle korkealle mäelle ja pihasta näkyy rinteessä olevan hakkuuaukean yli Päijänteelle. Vastaavasti mäen päällä oleva pihapiiri näkyy vesistölle. Pihapiirin pohjoispuolella maasto laskee Päijänteeseen laskevan puron notkossa olevalle peltoaukealle. Pihaan johtaa luoteesta Ansiomäentie, joka ylittää peltoaukean kaakkoiskulman. Pihapiiriin avautuu hieno näkymä tieltä pellon yli.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Tikan tilan monirakennuksinen pihapiiri on rakennettu 1800-luvun lopun tai 1900-luvun alussa ja sillä on paikallista rakennushistoriallista merkitystä. Vuoden 2022 inventointi: Päärakennus on menettänyt merkitystään lukuisten korjausten ja muuttuneen ulkoasun takia. Piharakennuksista talli ja aitat ovat paikallisesti edustavia perinteisestä rakennustavasta kertovia rakennuksia. Kohde on säilyttänyt

maisemallisen asemansa peltoaukean reunalle sijoittuvalla mäellä ja on tärkeä osa paikallista viljelysmaisemaa. Kohteella on erityistä paikallista historiallista ja maisemallista merkitystä. Pihapiirissä säilyneellä vanhalla rakennuskannalla on paikallista rakennushistoriallista merkitystä.

Arvoluokka A

Kuvat 5 ja 6. Vasemmalla 1900-luvun alussa rakennettu kellari sekä kellarin taustalla talli samalta ajalta. Oikealla kolme aittaa käsittävä hirsirakenteinen riviaitta.

Kuvat 7 ja 8: Oikealla yksinäisaitat, joiden hirsien salvokset on osin peitetty laudoin. Vasemmalla Tikan tilan pihapiiriä kuvattuna Ansiomäntieltä päin.

Kuva 14. Pihapiiristä Päijänteelle aukeava näkymä.

2.1.3 Nro 72, Mäkelän talo ja pihapiiri

Kuva 9. Mäkelän talon pääjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Kesäasunto
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1900–1924
korjausvuodet	1934, 1980-luku
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Asuinrakennus on vuosien 1989–90 inventoinnissa kuvattua huonokuntoisempi: katto on sammaloitunut, julkisivumaali hilseilee, katon otsalaudat ovat huonokuntoiset, savupiipuista on murentunut tiiliä. Navetan katto on romahtanut ja seinien yläosan tiilimuuraus on rapautunut ja tiiliä tippunut maahan, mutta navetan kattoon kuvattiin osittain romahtaneeksi jo aiemmassa inventoinnissa. Aitta vaikutti melko hyväkuntoiselta.
suunnittelija	
kerrosluku	1½
perustus	Harmaakivi
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto, kuisteilla satulakaton harja suorassa kulmassa katon harjaan nähden.

vesikate (materiaali, väri)	Tiilikate, punainen; toiselle kuistilla 1980-luvulla asennettu harmaa peltikate.
vuoraus	Alakerrassa kapea vaakapontttilaudoitus, yläkerrassa leveä vaakapontttilaudoitus
väritys (seinät, listat)	Vaalea; ikkunoissa ja ovissa valkoiset vuorilaudat; otsalaudat ja nurkkalaudat valkoiset
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Ikkunat vanhat, 2-jakoiset ja 6-ruutuiset. Toisen kuistin sivuilla 3-jakoiset, 9-ruutuiset ikkunat ja oven molemmin puolin kapeat 3-ruutuiset ikkunat. Alakerran ikkunoissa on koristeelliset, hieman jugend-henkiset vuorilaudat.
kunto	Kohtalainen, julkisivumaalaus on paikoin rapissut. Katto on sammaloitunut ja melko huonokuntainen.
rakennus- historia	Rakennuksessa on viimeksi asuttu vakituisesti 1940-luvun lopulla. Tilan pellot ovat olleet vuokralla 1950-luvulta saakka. Aiemman inventoinnin aikaan 1989–90 talossa oli ollut vuokralla kesäasukas useamman vuoden ajan.
pihapiiri ja ympäristö	Talon pihapiirissä on vanha navetta, maakellari sekä hirsinen aittarakennus. Navettarakennus on osittain romahtanut ja maakellari on huonokuntainen. Pihapiirin yleisilme on hoitamaton; piha on osittain umpeenkasvanut. Pihapiiri sijoittuu Kuhmalahden kirkonkylän edustalla olevan lahden itärannalle. Rannan alavalla alueella on edelleen peltoa ja kohde sijaitsee peltoaukean itäpuolisen selänteen lvaiheittumisvyöhykkeellä. Selänne on nykyisin metsää. Vielä 1950-luvulla kohteen kaakkoispuolella oli kohteen pellot.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Kyseessä on 1900-luvun alun maatilan pihapiiri, jolla on paikallista rakennushistoriallista merkitystä. Vuoden 2022 inventointi: Kohteen maisemallinen merkitys jää vähäiseksi maiseman umpeenkasvun vuoksi. Kohteen historiallinen kertovuus on kärsinyt tästä ja talousrakennusten romahtamisesta. Asuinrakennuksella on yksittäisenä rakennuksena vähän paikallista rakennushistoriallista merkitystä. Arvoluokka B

Kuvat 15 ja 13: Vasemmalla: Asuinrakennuksen alakerran ikkunoissa on koristeelliset vuorilaudat. Oikealla: Vanha navettarakennus on osittain romahtanut ja jäänyt puiden taakse piiloon.

2.1.4 Nro 169, Ala-Vuorikon tilan päärakennus ja pihapiiri, Vuorikontie 86

Kuva 14. Ala-Vuorikon talon pääjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Tyhjillään
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1800-luku
korjausvuodet	1920–1929
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Luhtiaitan katto on sen hyvän kunnon ja otsalautojen tasaisen maalipinnan perusteella uusittu vuosien 1989–90 inventoinnin jälkeen. Aiemman inventoinnin mukaan pihapiirissä on myös ollut otsallinen yksittäisaitta, mutta maastokäynnillä sitä ei nyt havaittu.
suunnittelija	
kerrosluku	2
perustus	Harmaakivi ja betoni
runko	Hirsi
kattomuoto	Mansardikatto; satulakattoiset umpikuistit
vesikate (materiaali, väri)	Peltikate

vuoraus	Alakerrassa vaakapontttilaudoitus, yläkerrassa pystyhelmipaneeli
väritys (seinät, listat)	Vaaleankeltainen; ovien ja ikkunoiden vuorilaudat sekä räystäiden otsalaudatvalkoiset; valkoinen listoitus; ovet ruskeat
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	T-ikkunat, joiden yläosassa vinot lipat ja koristeelliset jugendvaikutteiset vuorilaudat; kaksi umpikuistia, joiden ikkunat on jaettu ohuin puittein useisiin pieniin ruutuihin; frontonit molemmin puolin rakennusta pitkillä sivuilla
kunto	Hyvä, julkisivumaalaus on paikoin rapissut.
rakennus- historia	Ala-Vuorikko oli 1700-luvulla samaa tilaa Vuorikon kanssa. Tilan päärakennus on 1800-luvulta. 1920-luvulla rakennusta korotettiin mansardikattoiseksi ja samalla sisäänkäynnit siirrettiin nykyisille paikoilleen ja niiden yhteyteen rakennettiin umpikuistit. Talousrakennukset on rakennettu 1920- ja 1930-luvuilla.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on osittain hirsi- ja osittain tiilirakenteinen heikkokuntoinen navetta, luhtiaitta ja yhdistetty sauna- ja vajarakennus. Pihapiiri on hoitamaton ja osin umpeenkasvanut. Ala-Vuorikon pihapiirin länsipuolella on Vuorikon pihapiiri. Talot sijoittuvat Vorikanniemen kaakkoisosaan. Talojen kaakkois- ja itäpuolella on nykyisin heinällä olevaa ja osin umpeenkasvavaa entistä peltoa. Peltoaukean ja Päijänteen rannan välissä on metsäiset pienet mäet ja muualtakin ranta on puustoista. Ala-Vuorikon pihapiirin eteläpuolella peltoaukean keskellä on taloon kuuluva lato ja viljankuivuri.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Ala-Vuorikon tilan rakennukset on rakennettu 1800-luvulla ja 1900-luvun alun vuosikymmeninä, ja niillä on paikallista rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä. Vuoden 2022 inventointi: Ala-Vuorikon päärakennus on säilyttänyt hyvin 1900-luvun alun asunsa ja on tämän takia paikallisesti melko harvinainen. Kohteen merkitystä heikentää kuitenkin maiseman umpeenkasvu ja rapistuvat talousrakennukset. Arvoluokka B

Kuvat 15 ja 16. Vasemmalla: Kaksikerroksisen luhtiaitan katto on sen hyvän kunnon perusteella korjattu 1989–90 vuosien inventoinnin jälkeen. Oikealla: Punatiiltä ja hirttä yhdistävän navettarakennuksen ympäristö on puskittunutta ja navetan piippu on osin sortunut. Muilla julkisivuilla myös räystäät ovat paikoitellen romahtaneet.

2.1.5 Nro 181, Vuorikon tilan päärakennus ja pihapiiri, Vuorikontie 76

Kuva 17. Vuorikon tilan päärakennuksen pääjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Kesäasunto
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1800-luku, 1900–1925
korjausvuodet	1960–1969
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Asuin- ja talousrakennusten huopakatteet on uusittu peltikatteiksi vuosien 1989–90 inventoinnin jälkeen.
suunnittelija	
kerrosluku	1
perustus	Luonnonkivet ja laasti
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto
vesikate (materiaali, väri)	Peltikate, punainen
vuoraus	Pystypeiterimalauditus

värytys (seinät, listat)	Vaaleankeltainen; ovien ja ikkunoiden vuorilaudat sekä otsalaudat valkoiset, ovi valkoinen
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Ikkunat 2-jakoiset ja 6-ruutuiset
kunto	Hyvä
rakennus- historia	Vuorikko oli 1700-luvulla samaa tilaa Ala-Vuorikon kanssa. Kun Kunnattoman suku muutti taloon vuonna 1897, asuinrakennuksen pirttiosa oli valmis. Muu osa on rakennettu tämän jälkeen. Vuorilaudoitus on laitettu 1920-luvulla. Asuinrakennuksessa oli alun perin kaksiosainen kuisti, jossa oli pariovet ja kaksi satulakattoista katto-osaa. Kuisti on uusittu nykyisenmalliseksi 1960-luvulla, samoin 1960- ja 70-luvuilla sisätiloissa on tehty muutostöitä. Talusrakennuksiin on tehty muutoksia ja korjauksia 1920-, 1930- ja 1960-luvuilla. 1969 pihapiiristä on purettu jyvä- ja jauhoaitat.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu useita talusrakennuksia: hirsirakenteiset navetta, talli, syytinkirakennus, sauna, kaksikerroksinen luhtiaitta, lato, riihi ja sauna sekä näitä uudempi kasvihuone. Luhtiaitassa on on sulkanurkat. Asuinrakennus, talli, navetta, sauna, syytinkirakennus ja luhtiaitta rajaavat melko umpinaisen pihapiirin, jossa on hoidettu nurmi ja istutuksia. Lato ja riihi ovat pihapiirin koillispuolella ja niiden ympäristö on umpeenkasvanutta. Vuorikon pihapiirin itäpuolella on Ala-Vuorikon pihapiiri. Talot sijoittuvat Vorikanniemen kaakkoisosaan. Talojen kaakkois- ja itäpuolella on nykyisin heinällä olevaa ja osin umpeenkasvavaa entistä peltoa. Peltoaukean ja Päijänteen rannan välissä on metsäiset pienet mäet ja muualtakin ranta on puustoista. Vuorikon pohjoispuolellakin on ollut peltoa vielä 1950-luvulla. Se on kasvanut umpeen 2000-luvulla. Vuorikolle johtavan tien varressa kasvaa rivistö kookkaita koivuja.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Vuorikko on todennäköisesti 1800-luvulla muodostunut tila, jonka rakennuskanta on 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta ja osin uudistettu 1920- ja 1930-luvuilla. Tilan rakennuksilla on paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa. Vuoden 2022 inventointi: Tilan rakennukset muodostavat edelleen yhtenäisen ja eheän kokonaisuuden, vaikka asuinrakennuksen ulkoasu onkin muuttunut 1960-luvun muutoksissa. Eheällä kokonaisuudella on erityistä paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä sen kertoessa 1900-luvun alkupuoliskon talollisten elämästä ja maatalouselinkeinosta sekä kuvastaessa perinteistä rakennustapaa. Kohteen maisemallista merkitystä heikentää jonkin verran ympäristön peltojen umpeenkasvu. Kohteen eteläpuolisen vielä

	viljelykäytössä olevan pienen pellon ja Ala-Vuorikon pihapiirin kanssa kohteella on kuitenkin edelleen myös paikallista maisemallista merkitystä. Arvoluokka A
--	---

Kuvat 18 ja 19. Vasemmalla: Hirsirakenteinen navetta pihapiirin lounaiskulmassa. Oikealla: Osittain hirsi- ja osittain lautarakenteinen talli pihapiirin luoteiskulmassa päärakennuksen länsipuolella.

Kuva 16 ja 17. Vasemmalla: Kaksikerroksinen luhtiaitta, jonka toinen kerros on erilaisten salvosten perusteella rakennettu maantasokerroksen päälle myöhemmin. Luhtiaitta sijoittuu pihapiirin itäreunalle. Oikealla: Hirsirakenteinen syytinkirakennus sijoittuu asuinrakennusta vastapäätä. Luhtiaitta sijaitsee sen koillispuolella.

Kuva 18. Navetan itäpuolella pihapiirin etelälaidalla oleva hirsirakenteinen sauna.

2.1.6 Nro 176, entinen Poikkijärven koulu, Tampereentie 62

Kuva 20. Poikkijärven koulun Tampereentien puoleinen julkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Koulurakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Koulu- ja asuinrakennus
rakennusaika	1926–27
korjausvuodet	1971
muutokset vuoden 1989-1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	Rakennusmestarit A. W. Nieminen ja Yrjö Vilkmán
kerrosluku	1½
perustus	Betoni
runko	Hirsi
kattomuoto	Satula
vesikate (materiaali, väri)	Tiilikate
vuoraus	Pystypeiterimalauditus

väritys (seinät, listat)	Vaalea; ikkunoiden ja ovien vuorilaudat ja listoitukset vaaleat; ikkunoiden karmit valkoiset; ovet ruskeat
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Ikkunat 2-jakoiset ja 6-ruutuiset sekä ristipuitteiset, 6-ruutuiset; yksi neliönmuotoinen, kolmijakoinen 9-ruutuinen ikkuna, jonka yllä pienempi kolmijakoinen vaakaikkuna frontonissa. Yläkerrassa poikkipäädyssä puolipyöreän muotoinen pieniruutuinen ikkuna. Kivijalassa neliönmalliset, neliruutuiset ikkunat. Ikkunat vaikuttavat alkuperäisiltä. Rakennusmassa on L:n mallinen. Poikkipääty on eteläjulkisivulla sen itäreunassa. Rakennuksen länsipäädyssä on aumakattoinen avokuisti, joka suojaa kahdelle sisäänkäynnille johtavia betonista valettuja portaita. Kuistin kattoa kannattaa pyöreät pilarit, joissa on yksinkertainen jalusta ja kapiteeli. Rakennuksen lyhyessä päädyssä Rakennuksen pitkällä sivulla lapekattoinen avokuisti. Avokuistilla kattoa kannattelevat pilarit, joissa yksinkertaiset neliskulmaiset kapiteelit ja jalat. Rakennuksen sisäkulmassa on lapekattoinen avokuisti, joka suojaa puuportaita. Tämä kuisti on luultavasti ollut pääsisäänkäynti koulun tiloihin, kun toiselta kuistilta on kuljettu opettajien asuntoihin. Avokuistilla kattoa kannattelevat pilarit, joissa yksinkertaiset neliskulmaiset kapiteelit ja jalat. Kuistin vieressä olevan 9-ruutuisen ikkunan yllä on kattomuodoltaan pyöreä pieni frontoni. Rakennuksessa on profiloidut umpiräystäät. Osassa talon nurkkia on koristeena kissanpenkit. Tyylipiirteiltään rakennus on 1920-luvun klassismia.
kunto	Kohtalainen. Julkisivumaalaus on voimakkaasti haalistunut ja osin hilseillyt pois.
rakennus-historia	Poikkijärven kansakoulu aloitti toimintansa vuokratiloissa vuonna 1921 Roinilan talossa. Kansakoulun oma koulurakennus valmistui vuosina 1926–27 Itä-Hämeen maanviljelysseuran rakennusmestarien laatimien piirustusten pohjalta. 18-viikkoinen alakoulu aloitti toimintansa Poikkijärven koululla vuonna 1930. Vahtimestarin asunto rakennettiin vuonna 1949. Sähköt koulutalolle asennettiin vuonna 1955. Koulun toiminta päättyi 1966, ja rakennus päättyi 1970-luvulla yksityisomistukseen. Rakennuksen sisätiloja on korjattu 1970-luvulla.
pihapiiri ja ympäristö	Koulurakennuksen pihapiiriin kuuluu punainen hirsirunkoinen ja lautavuorattu talousrakennus. Pihapiiri jää Tampereen tieltä katsottuna piiloon puiden taakse. Koulun länsi- ja eteläpuolella on ollut pieni peltoaukea. Sen kohdalla on nykyisin tien varressa asuintalo. Pellon eteläosa on metistetty 2000-luvun taitteessa, muu osa pellostä on umpeen kasvavaa niittyä.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Poikkijärven koulu edustaa rakennushistoriallisesti 1920-luvun klassismia ja se liittyy Kuhmoisten koululaitoksen historiaan. Rakennuksella on siten paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä.

	Vuoden 2022 inventointi: Rakennuksella on paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä entisenä tyyliltään 1920-luvun klassistisena koulurakennuksena, jonka tyylipiirteet ovat hyvin säilyneet. Arvoluokka A
--	---

Kuvat 21 ja 22. Vasemmalla: Koulurakennuksen itäjulkisivu. Oikealla: Pihapiiriin kuuluu punaiseksi maalattu hirsinen talousrakennus.

Kuvat 23 ja 24. Vasemmalla: Rakennuksen poikkipäädyssä on puolipyörän muotoinen ikkuna. Oikealla: Avokuistia reunustavat yksinkertaiset pylväät ja sen sivulla on pieni puolipyörän muotoinen frontoni.

2.1.7 Nro 172, Jokelan talon pihapiiri, Poikkijärventie 23

Kuva 40. Jokelan talon Poikkijärvenkadun suuntaan avautuva pääjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Kesäasunto
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1900-luvun alkupuoli
korjausvuodet	-
muutokset vuoden 1989-1990 inventointiin nähden	Katemateriaali on muutettu huovasta peltikatteeseen.
suunnittelija	
kerrosluku	1½
perustus	Betoni
runko	Hirsi
kattomuoto	Mansardikatto; kuistilla lapekatto, jossa oven yläpuolella päätykolmio
vesikate (materiaali, väri)	Poimulevypeltikate, punainen
vuoraus	Alakerrassa vaakaponttilaudoitus, yläkerrassa kapea pystyponttilaudoitus

väryitys (seinät, listat)	Keltainen; ikkunoiden ja ovien vuorilaudat ja listoitukset ruskeat; ikkunoiden karmit keltaiset; ovi ruskea
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Rakennuksen yläkerta on alakertaa leveämpi.
kunto	Hyvä, julkisivumaalaus on paikoin rapissut.
rakennus- historia	Muistitiedon mukaan Jokela on erotettu aikoinaan Kuhma-Mäkelän tilasta, ja se on mahdollisesti ollut mäkitupa. Asuinrakennus on mahdollisesti ollut alkujaan yksihuoneinen, ja toinen huone on tehty myöhemmin.
pihapiiri ja ympäristö	Pihapiirissä on talousrakennuksen lisäksi punainen pystylaudoitettu saunarakennus. Saunarakennus on aiemman inventoinnin mukaan päärakennusta uudempi; vuoden 1951 ilmakuva perusteella se on kuitenkin rakennettu viimeistään 1950-luvun alussa. Tällöin rakennuksessa on ollut kuisti koilliseen suuntautuvalla pitkällä sivulla.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Jokela on tyypillinen 1900-luvun alkupuolen rakennus, jolla on paikallista rakennushistoriallista arvoa. Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on paikallista rakennushistoriallista merkitystä 1900-luvun alun mansardikattoisena asuinrakennuksena. Arvoluokka B

Kuvat 19: Vasemmalla: Rakennuksen toinen kerros on jonkin verran alakertaa leveämpi. Oikealla: Pihapiirissä on suurehko saunarakennus.

2.1.8 Nro 174, Lammintaustan (Teppolan) talon pihapiiri

Kuva 43: Lammintaustan tilan päärakennus.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Maatilan päärakennus / asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1850–1899
korjausvuodet	Rakennusta on laajennettu 1937–1938.
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Päärakennus on maalattu vaaleansiniseksi jossain kohtaa vuoden 1989-90 inventoinnin jälkeen (aiemmiksi julkisivuväreiksi on mainittu keltainen ja vaaleanruskea). Saunan ja rivaitan välissä ollut liiteri on korvattu uudella liiterillä n. 2020. Pihapiirin reunalta on purettu työkaluvajan vieressä ollut aitta sekä Lammintaustantien varresta riihi.
suunnittelija	
kerrosluku	1½
perustus	Betoni
runko	Hirsi

kattomuoto	Satulakatto; L:n mallisen rakennuksen lyhyemmän osan satulakatto on kohtisuorassa pidempään osaan nähden
vesikate (materiaali, väri)	Pystysaumapeltikate, vaaleanharmaa
vuoraus	Pystypeiterimalaudoitus
väritys (seinät, listat)	Vaaleansininen, ikkunoiden ja ovien vuorilaudat, ikkunoiden karmit, listoitukset ja nurkkalaudat listoitukset valkoiset; ovi ruskea
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Ikkunat 2- jakoiset ja 6- ruutuiset, oven yläpuolella neliruutuinen nauhaikkuna; oven edessä lapekattoinen lippa.
kunto	Hyvä, julkisivumaalaus likaantunut
rakennus- historia	Lammintauksen talo syntyi vuoden 1800 isonjaon järjestelyiden seurauksena. Nykyisen päärakennuksen pirtti ja keittiö olivat alkujaan vanhaa piharakennusta, joita laajennettiin poikkisuuntaisesti vuosina 1937–38 vanhan asuinrakennuksen hirsillä.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu useita talousrakennuksia. Asuinrakennuksen länsipuolella on hirsirakenteinen riviaitta, uusi liiteri ja saunan ja pyykkituvan käsittävä rakennus. Pitkänurkkaisen rivaittan hirsien päät on veistetty kuusikulmaisiksi. Asuinrakennuksen eteläpuolella pihatien varressa on entinen talli. Pihatien ja Lammintaustantien risteyksessä on työkaluvaja. Vähän kauempana tien varressa on kaksi latoa. Kohde sijaitsee Alainenlammin länsipuolella lammille loivasti laskevassa rinteessä. Rinteessä ja kohteen eteläpuolella on pääasiassa heinällä oleva peltoaukea. Kohteen länsipuolella mäen laki on metsäinen. Rakennukset sijoittuvat vapaamuotoisesti pihapiiriin ja pihasta näkyy lammille
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Lammintaus on tyypillinen maatilan pihapiiri, jolla on paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä. Vuoden 2022 inventointi: Tilan rakennukset muodostavat edelleen eheän kokonaisuuden. Eheällä kokonaisuudella on erityistä paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä sen kertoessa 1900-luvun alkupuoliskon talollisten elämästä ja maatalouselinkeinosta sekä kuvastaessa perinteistä rakennustapaa. Kohde on myös säilyttänyt maisemallisen merkityksensä osana pelto- ja järvimaisemaa. Arvoluokka A

Kuva 20. Näkymä kohteen pihapiiriin. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy saunatupa ja oikeassa reunassa talli. Asuinrakennus pilkistää tallin takaa.

Kuva 21: Pihapiirissä on hirsirakenteinen riviäittä.

2.1.9 Nro 179, Tipalan pihapiiri

Kuva 40. Tipalan talo.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus, vailla vakituista käyttöä?
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	Ei tiedossa, luultavasti 1800- ja 1900-lukujen taite
korjausvuodet	-
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Pärekatto on korvattu peltikatteella jossain kohtaa 1989–90 vuosien inventoinnin jälkeen. Osan julkisivua (noin 1/3) peittänyt pärevuoraus korvattu laudoilla Rakennuksen kunto on heikentynyt aiemman inventoinnin kuntoarvioon (kohtalainen) nähden.
suunnittelija	
kerrosluku	1
perustus	Nurkkakivet
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto, kuistin satulakatto kohtisuoraan rakennuksen kattoa kohti.

vesikate (materiaali, väri)	Poimulevypeltikate, harmaa
vuoraus	Pystypeiterimalaudoitus
väritys (seinät, listat)	Punainen; ikkunoiden vuorilaudat valkoiset, karmit punaiset; nurkkalaudat ovat olleet ilmeisesti valkoiset, mutta nyt lähinnä harmaantuneet.
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	6-ruutuiset ikkunat; ikkunoiden yläpuolella kolmionmuotoiset koristelaudat, joissa pieni lipa.
kunto	Melko huono: julkisivumaali on kulunut paikoin lähes kokonaan pois, savupiipun muuraus on lohkeillut, julkisivulaudat ovat ränsistyneet alaosaan, kuisti on painunut hieman vinoon.
rakennus- historia	Tipala on todennäköisesti vuosisadan vaihteessa rakennettu asuinrakennus. Kyseessä saattaa olla 1920-luvun vaihteessa itsenäistynyt torppa, koska 1930-luvun pitäjänkartassa kohteen tilakoko on vain n. 1,7 ha.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu useita talousrakennuksia. Asuinrakennuksen kaakkoispuolella on vanha saunamökki ja talousrakennus. Kumpikin on osin hirsi, osin lautarakenteisia. Niiden eteläpuolella on uudempi lautarakenteinen vaja ja kaksi muuta talousrakennusta. Asuinrakennuksen pohjoispuolella on pieni pärekattoinen, lautarakenteinen vaja. Lisäksi Lammintaustan suunnasta tulevan pihatien varressa on otsallinen, kaksikerroksinen yksinäisäitä. Pitkänurkkaisen aitan hirsien päät on veistetty kuusikulmaisiksi. Tien varressa on myös vaja ja maakellari. Pihapiirin läpi kulkevan Lammintaustantien varrella on myös Lammintausta (kohde nro 174) kohteen itäpuolella. Kohteen luonaispuolella tien varressa on Nurmela -niminen talo. Tiehen nähden poikittain pihapiiriin läpi virtaa pieni puro. Se laskee Alainenlammiin. Sauna on aivan puron rannassa. Kohteen itäpuolella on laaja Alainenlammin ja Poikkijärven välinen peltoaukea, jonka itäpuolisella mäellä sijaitsee Vanha-Pälsilä (kohde nro 180). Vielä 1950-luvulla Tipalan ympäristö on ollut nykyistä huomattavasti avoimempaa ja kohteesta on auennut näkymä peltojen yli Lammintaustaan ja Vanha-Pälsilään. Nykyisin kohteen lähiympäristössä kasvaa näkymät peittävää puustoa ja pensaikkoo. Pellon perukat kohteen läheisyydessä ovat rehevää niittyä nykyisin.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Tipala on alkuperäisessä asussaan säilynyt mökki, jonka pärevuoritus on harvinaistuva julkisivumateriaali. Näiden seikkojen vuoksi rakennuksella paikallista rakennushistoriallista merkitystä. Vuoden 2022 inventointi: Tilan rakennukset muodostavat edelleen eheän kokonaisuuden, mutta pihapiiri on kärsinyt ympäristön umpeenkasvusta. Kokonaisuudella on paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä sen kertoessa 1900-luvun alkupuoliskon pientilallisten elämästä ja maatalouselinkeinosta sekä

	kuvastaessa perinteistä rakennustapaa. Kohteen maisemallinen merkitys on kärsinyt maiseman umpeenkasvusta
--	---

	Arvoluokka B
--	--------------

Kuva 22. Otsallinen aitta Lammintaustantien varressa. Taustalla näkyy vajan katto.

Kuva 42. Maakellari Lammintaustantien varressa.

2.1.10 Nro 180, Vanha-Pälsilän pihapiiri, Pälsiläntie 52

Kuva 23: Vanha-Pälsilän tilan päärakennus.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Maatilan päärakennus / asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1800-luku
korjausvuodet	1930–1939, 1955–1959, 1960–1969
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	1990-luvulla Pälsiläntien linjausta on muutettu niin, että aiemmin asuinrakennuksen ja rivaitan välistä pihapiirin läpi johtanut tie on siirretty kiertämään pihapiirin pohjoispuolelta. Rivaitan vieressä on aiemman inventoinnin mukaan ollut kellari, nyt siinä on vaja. Navetan eteläpuolinen maitokamari on muutettu autotalliksi tai muuksi vastaavaksi vajaksi.
suunnittelija	
kerrosluku	1½; lisäksi 1-kerroksinen
perustus	Betoni, harmaakivi
runko	Hirsi, lauta
kattomuoto	Satulakatto; frontonissa lapekatto; kuistilla aumakatto

vesikate (materiaali, väri)	Poimulevypeltikate, punainen
vuoraus	Alakerrassa kapea vaakaponttilaudoitus; yläkerrassa kapea pystyponttilaudoitus; frontonissa limilaudoitus
väritys (seinät, listat)	Vaaleankeltainen; ikkunoiden vuorilaudat, rakennuksen nurkkalaudat, räystäään otsalaudat ja listoitukset valkoiset; ikkunoiden karmit punaruskea; ovi punaruskea
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Alakerrassa T-ikkunat, joiden yläosa 3-ruutuinen; yläkerrassa 2-jakoiset 6-ruutuiset ikkunat; kuistin ja frontonin ikkunat neliönmuotoiset, pystysuunnassa 2-jakoiset; yksikerroksissa lisäsiivessä nauhaikkunat
kunto	Hyvä
rakennus- historia	Kirkonisäntä Juho Juhonpoika Päsilä muutti talonsa 1780-luvun alussa Poikkijärvelle. Vanha-Päsilän päärakennus on siirretty nykyiselle paikalleen 1800-luvulla Kuhmoisten kirkonkylältä. Rakennukseen on tehty muutos- ja korjaustöitä useaan otteeseen: 1930-luvulla muutettiin kuisti umpikuistiksi, 1950-luvulla osa pirtistä muutettiin keittiöksi ja 1960-luvulla rakennettiin matala siipiosa, joka toimi ensin pannuhuoneena ja puuvarastona ja nykyisin saunana. Kohteen pihapiiriin on sijoitettu 1990-luvulla pieni leirintäalue, johon kuuluu huoltorakennus ja useita leirintämökkejä.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu useita talousrakennuksia. Asuinrakennuksen länsipuolella on hirsirakenteinen talli ja rakenteiltaan erikoinen suuri navetta. Asuinrakennuksen takana on hirsirakenteinen riviaitta ja vaja. Niiden lounaispuolella entisen Päsiläntien linjauksen varrella on vanha vilja-aitta. Vanha-Päsilän vanha pihapiiri sijoittuu Alainenlammin ja Poikkijärven välisellä kannaksella olevan pienen mäen laelle. Asuinrakennus on mäen korkeimmalla kohdalla. Leirintämatkailuun liittyvät rakennukset on sijoitettu vanhan pihapiirin eteläpuolelle alemmas rinteeseen. Kohteen länsipuolella on laaja peltoaukea, jonka yli kohteesta avautuu idyllinen viljelysmaisema. Vielä 1950-luvulla järvien välinen kannas on ollut kauttaaltaan peltoa. Vanha-Päsilän pohjoispuolella pelto on alkanut kasvaa umpeen jo 1990-luvulla ja Vanha-Päsilän itäpuolelta pelto on metsitetty 2000-luvun vaihteessa. Saman peltoaukean reunoilla sijaitsee kohteet Lammintausta (nro 174) ja Tipala (nro 179).
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Vanha-Päsilä on 1780-luvulla Kuhmoisten kirkolta muualle siirretty tila, jonka pihapiirissä on 1800-luvun talonpoikaista rakennustapaa edustavat riviaitta, vilja-aitta ja talli. Asuinrakennus on 1800-luvulta, mutta peruskorjattu myöhemmin. Tilalla on paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä.

	Vuoden 2022 inventointi: Tilan rakennukset muodostavat edelleen eheän kokonaisuuden, vaikka asuinrakennuksen ulkoasu onkin muuttunut 1900-luvun muutoksissa. Kokonaisuudella on erityistä paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä sen kertoessa 1900-luvun alkupuoliskon talollisten elämästä ja maatalouselinkeinosta sekä kuvastaessa perinteistä rakennustapaa. Kohde on säilyttänyt hyvin maisemallisen asemansa peltoaukean laidalle sijoittuvan mäen päällä. Arvoluokka A
--	--

Kuvat 44 ja 45. Vasemmalla: Hirsirakenteinen tallirakennus. Oikealla: Navetta ja talli sijaitsevat päärakennuksen länsipuolella.

Kuvat 46 ja 47. Vasemmalla: Hirsinen yksinäisaitta sijaitsee päärakennuksesta kaakkoon. Oikealla: Riviaitta on koottu viidestä erillisestä aittarakennuksesta.

2.1.11 Nro 42, Eerolan talon pihapiiri

Kuva 24: Eerolan talon pääjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Vapaa-ajan asunto
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	ei tiedossa, luultavasti 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta
korjausvuodet	-
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Päärakennuksen tiilikate on vaihdettu pystysaumapeltikatteeseen. Samoin myös pihapiirissä olevan saunan katemateriaali on vaihdettu huovasta pystysaumapeltikatteeseen. Pihapiirissä olleet navetta ja lato on purettu 2000-luvun taitteessa. Pihapiirin pohjoispuolella ollut vaja sekä peltoaukean reunaan sijoittunut riihi on myös purettu.
suunnittelija	
kerrosluku	1½
perustus	Betoni
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto, kuistin satulakatto poikkisuoraan kohti rakennuksen kattoa

vesikate (materiaali, väri)	Pystysaumapeltikate, vaaleanharmaa
vuoraus	Pystypeiterimalaudoitus
väritys (seinät, listat)	Maalaamaton
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	2-jakoiset, 6-ruutuiset ikkunat; ikkunoiden yllä lippalaudat; avokuisti, jonka kattoa kannattelevat puupilarit; rakennuksen nurkissa hirsien päät koteloitu.
kunto	Kohtalainen, julkisivulaudoitus kulunut ja tikkuuntunut.
rakennus- historia	Ei tiedossa.
pihapiiri ja ympäristö	Eerolan rakennukset ovat muodostaneet umpipiikan vielä 1950-luvulla. Asuinrakennus on ollut pihapiirin pohjoisreunalla, länsireunalla on ollut aitta ja savupirtti, eteläreunalla sauna ja navetta ja itäreunalla riviaitta ja lato. Etenkin navetan purkaminen on avannut pihapiiriä. Pihapiirin pohjoispuolelta kulkee Punalantie, jota asuinrakennus reunustaa. Ympäristössä on nuorta metsää. Eerolan eteläpuolella on heinällä olevan entinen peltoaukea, joka paikoin on puskitumassa. Vielä 1950-luvulla kohde on ollut laajan peltoaukean pohjoisreunalla ja kohteesta on ollut avoin näkymä etelään Vekkilan mäelle asti. Talon takana on metsäinen Lammasmäki.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Rakennuksen kulttuurihistoriallisia arvoja ei ole arvioitu. Vuoden 2022 inventointi: Tilan rakennukset muodostavat edelleen eheän kokonaisuuden, vaikka navetta onkin purettu. Kokonaisuudella on erityistä paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä sen kertoessa 1900-luvun alkupuoliskon talollisten elämästä ja maatalouselinkeinosta sekä kuvastaessa perinteistä rakennustapaa. Asuinrakennus on säilyttänyt hyvin 1900-alkupuoliskoa vastaavan ilmeensä. Kohteen maisemallinen merkitys on kärsinyt jonkin verran eteläpuolisen pellon metsittämisen ja umpeenkasvun myötä. Arvoluokka A

Kuvat 49 ja 50: Vasemmalla: Vanha hirsirakenteinen aitta on säilynyt talon pihapiirissä. Oikealla: Hirsirakenteisen saunan katto on uusittu edellisen inventoinnin jälkeen. Rakennus on painunut kuitenkin hieman vinoon.

Kuva 51: Riviaitta sijaitsee talon itäpuolella.

2.1.12 Nro 43, Kartano-Hakin talon pihapiiri

Kuva 52: Kartano-Hakin talon pääjulkisivu, jonka frontoni jatkuu maahan saakka umpikuistina.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Maatilan päärakennus / asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	Ei tiedossa, luultavasti 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta
korjausvuodet	1920–1929, 1977
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Tiilikate on vaihdettu profiilipeltikatteeseen vuosien 1989–1990 inventoinnin jälkeen.
suunnittelija	
kerrosluku	1½
perustus	Lohkottu harmaakivi ja nurkkakivat; kuistilla betoni
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto; kuistin satulakatto kohtisuoraan kohti rakennuksen katon harjaa
vesikate (materiaali, väri)	Profiilipelti, vaaleanharmaa

vuoraus	Pystypeiterimalaudoitus; kuistin alaosassa limilaudoitus, yläosassa vaakaponttilaudoitus ja ylälaidassa pystyponttilaudoitus
väritys (seinät, listat)	Tummanpunainen; kuistin yläosan pystyponttilaudoitus vaalean kellanruskea; ikkunoiden ja ovien vuorilaudat, nurkkalaudat, ikkunoiden karmit ja listat valkoiset; ovet kellanruskeat
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Rakennuksen alakerrassa 2-jakoiset ikkunat, joiden päällä lippalaudat; yläkerrassa 2-jakoiset haukkaikkunat Kuistilla on useita ikkunatyyppejä: 2-jakoisia, 6-ruutuista ikkunoita, ovien välissä yksi 3-jakoinen, 9-ruutuinen ikkuna, yläosassa 2-jakoiset haukkaikkunat. Kuistin ylimmän ikkunan päällä koristeellinen puite, jossa sorvattuja pystyrimoja ja kärjelleen asetettuja neliöitä. Etuosan frontoni jatkuu umpikuistina alas saakka.
kunto	Hyvä
rakennus- historia	Hakkimala mainitaan jo 1698 Valkialan kylän talona. 1700-luvulla se oli osa Pasin taloa. Kartano-Hakki ja Perä-Hakki erotettiin Pasin talosta omiksi taloikseen vuonna 1780. Kartano-Hakin talon nykyinen asuinrakennus on rakennettu useassa vaiheessa: Tupa on talon vanhin osa. Asuinrakennusta jatkettiin 1920–1929. Vuonna 1977 rakennuksen sisätilat peruskorjattiin ja ikkunat uusittiin.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu useita talousrakennuksia. Pihapiirin pohjoisreunalla oleva asuinrakennus, länsireunalla oleva riviaitta, eteläreunalla oleva navetta ja itäreunalla oleva sauna muodostavat umpihiphamaisen kokonaisuuden. Navetan takana on hirsiiin tehtyjen merkintöjen perusteella paikalle siirretty otsallinen vilja-aitta ja etelämpänä pihatien varressa on riihi. Kartano-Hakki sijoittuu Ylä-Karkjärven pohjoispuolisen peltoaukean reunalle Päivätönmäen alarinteeseen. Pihapiirin läpi johtaa pihatie pohjoispuolisen Perä-Hakin pihaan. Kartano-Hakin itäpuolinen peltoaukea on edelleen viljelyksessä. Peltoaukean ja Ylä-Karkjärven välistä kulkee Puukkoistentie, jonka varsi on puustoista.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Kartano-Hakki on paikallishistoriallisesti merkittävä maatilan pihapiiri, ja sillä on myös paikallista maisemallista merkitystä. Vuoden 2022 inventointi: Tilan rakennukset muodostavat edelleen eheän kokonaisuuden. Kokonaisuudella on erityistä paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä sen kertoessa alueen asutushistoriasta ja 1900-luvun alkupuoliskon talollisten elämästä ja maatalouselinkeinosta sekä kuvastaessa perinteistä rakennustapaa. Kohde on säilyttänyt hyvin maisemallisen asemansa peltoaukean laidalle sijoittuvan mäen päällä.

Arvoluokka A

Kuvat 53 ja 54: Vasemmalla: Vanha hirsinen navetta paloi 1950-luvulla, minkä jälkeen navettaan rakennettiin tiilinen uudisosa. Navetan edessä näkyy kaivo. Oikealla: Vanhassa hirsiaitassa on sydämenmuotoinen avainkilpi.

2.1.13 Nro 45, Vekkailan talon pihapiiri, Vekkailantie 20

Kuva 55: Vekkailan talon päärakennuksen tienpuoleinen julkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1700-luvun loppu
korjausvuodet	1912, 1960
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Tiilikate on vaihdettu peltikatteeseen aiemman inventoinnin jälkeen. Pihapiirin lounaisreunalla ollut heinälato on purettu 1990-luvulla samoin kuin riihen pohjoispuolella ollut lato.
suunnittelija	
kerrosluku	1, osin 2
perustus	Betoni, nurkkakivet
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto; kaksikerroksisen osan satulakatto on kohtisuoraan kohden matalamman osan katon harjaa
vesikate (materiaali, väri)	Pystysaumapeltikate, punainen

vuoraus	Yksikerroksisen osan alaosassa pystypeiterimalaudoitus, yläosassa kapea pystyponttilaudoitus; rakennuksen kaksikerroksisen osan alaosassa vaakaponttilaudoitus, yläosassa kapea pystyponttilaudoitus
väritys (seinät, listat)	Vaalea; ikkunoiden ja ovien vuorilaudat, ikkunoiden karmit, nurkkalaudat, otsalaudat ja listoitukset valkoiset; ovet ruskeat
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Pohjoisen puoleisella pitkällä sivulla 2-jakoiset, 6-ruutuiset ikkunat; eteläisellä pihan puoleisella pitkällä sivulla on sekä 12-ruutuisia suuria ikkunoita että T-ikkunoita; yläkerrassa T-ikkunat; länsipäädyssä oven yläpuolella pieni nauhaikkuna; kattoa kannattelevat hirret ovat näkyvissä talon lyhyessä päädyssä.
kunto	Hyvä; sisääntuloväylän puoleisella julkisivulla kunto on kohtalainen, sillä julkisivulaudoitus on uusimatta muiden julkisivujen tapaan ja se on likaantunut ja osin orgaanisen kasvuston (levän?) peitossa.
rakennus- historia	Valkialan Pussin kruunun tila, myöhemmin Väkkärlä, nykyisin Vekkaila, mainitaan asiakirjoissa ensimmäisen kerran 1600-luvun lopulla. Tila toimi 1700–1800-luvuilla valtion sotilasvirkatalona, ja siitä on erotettu 13 torppaa ja 2 maki tupa-aluetta. Nykyisellä suvulla tila on ollut vuodesta 1925, ja se itsenäistyi vuonna 1937. Päärakennuksen vanhin osa, länsipääty on ilmeisesti 1700-luvulta, ja siinä on sijainnut multapenkillä lepäävä pirtti. Alueesta säilyneen vanhan, vuodelta 1841 olevan, kartan mukaan päärakennus olisi tuolloin saattanut olla läpikuljettava paritupa. Samaiseen karttaan on merkitty myös kaksikerroksinen aittarakennus. Rakennuksen itäpääty on rakennettu vuonna 1912. Rakennus vuorattiin vuonna 1938. Vuosina 1959–1960 sisätiloja modernisoitiin ja rakennukseen asennettiin keskuslämmitys.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennus sijoittuu puistomaiseen ympäristöön pihapiirin itäreunalle. Sitä vastapäätä eteläpuolella on kaksikerroksinen riviaitta. Vanha sauna sijaitsee hoidetun pihapiirin eteläreunalla. Asuintalon länsipuolella on pitkä riviaitta. Kohteen umpihipamainen talouspiha on sijainnut sen länsipuolella. Siitä on jäljellä vielä kalustovaja, joka alkujaan on saattanut toimia eläinsuojanakin, entinen talli ja vaja. Talouspihan eteläpuolella on lautarakenteinen viljakuivuri. Riihi sijaitsee pihapiirin länsipuolella. Pihapiirin läpi kulkee Vekkailantie. Asuinrakennus, aitat ja entinen talli jäävät sen eteläpuolelle. Tien pohjoispuolella on vajat ja riihi. Vekkaila sijaitsee Ylä- ja Ala-karkjärvien välisen peltoaukean keskellä olevan mäen kaakkoisreunalla. Mäki on nykyisin metsäinen. Talolta aukeaa idyllinen viljelysmaisema etelään ja lounaaseen. Kohteen pohjoispuolella Vekkailantien varressa on vaatimattomamman tilan pihapiiri. 1950-luvulla Vekkailan mäki on ollut puoliavointa laidunta. Kohteen kaakkoispuolella Länkipohjantien varrella on muutama jälleenrakennuskauden asuintila.

kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Vekkailan tilan rakennukset edustavat Kuhmoisten vanhinta rakennuskantaa ja niillä on rakennushistoriallista ja historiallista merkitystä. Vuoden 2022 inventointi: Tilan rakennukset muodostavat edelleen eheän kokonaisuuden, vaikka asuinrakennuksen ulkoasu onkin muuttunut 1900-luvun muutoksissa. Ajalliset kerrokset kuitenkin erottuvat hyvin toisistaan ja kuvastavat rakennustavan jatkuvuutta. Kokonaisuudella on erityistä paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä sen kertoessa alueen asutushistoriasta ja 1900-luvun alkupuoliskon talollisten elämästä ja maatalouselinkeinosta sekä kuvastaessa perinteistä rakennustapaa. Kohde on säilyttänyt hyvin maisemallisen asemansa peltoaukean laidalle sijoittuvan mäen rinteessä. Arvoluokka A
-------------------------------	---

Kuvat 56 ja 57: Vasemmalla: Päärakennuksen pihanpuoleinen julkisivu on hyväkuntoinen, ja piha vehreä ja siisti. Oikealla: Rakennuksen vanhimmassa osassa, länsipäädyssä, näkyvät kattoa kannattelevat hirret.

Kuvat 58 ja 59: Vasemmalla: Riviaitta sijaitsee talon länsipuolella ja sen itäpäätyä koristaa pieni kellotorni. Oikealla: Kaksikerroksinen aittarakennus on talon eteläpuolella.

2.1.14 Nro 153, Vuorensivun (Tikanmäen) pihapiiri, Murrinmetsäntie 48

Kuva 60: Vuorensivun talo on jäänyt tyhjilleen ja pihapiiri metsittynyt.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Tyhjillään
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	-
korjausvuodet	Aiemmasta inventoinnista
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	Pihapiirissä ollut riihi ei enää hahmottunut maastosta. Kohde on tyhjillään ja pihapiiri voimakkaasti pusikoitunut.
suunnittelija	
kerrosluku	1
perustus	Nurkkakivet
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto
vesikate (materiaali, väri)	Poimulevypeltikate, vaaleanharmaa
vuoraus	Vuoraamaton, lyhyiden päätyjen yläosassa pystylaudoitus

värytys (seinät, listat)	Maalaamaton
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	ikkuna 2- jakoinen, 6-ruutuinen
kunto	Huono, rakennus on ollut tyhjillään jo ainakin edellisen inventoinnin ajalta saakka.
rakennus- historia	Vuorensivun tila erotettiin Hovilasta vuonna 1923, mutta tilalla oli asuttu jo ennen tätä 1800-luvun lopulta alkaen. Sota-aikana tila oli tyhjillään, ja pakkolunastuksen jälkeen se asutettiin uudestaan, jolloin se sai nimen Tikanmäki uuden asukkaan mukaan. Vuonna 1928 paloapuyhdistyksen vakuuskirjan mukaan tilan rakennuksiin oli kuulunut asuinrakennuksen lisäksi aitta-vaja, hirsinen talli-navettarakennus, hirsinen sauna-karjakeittiö sekä riihi. Pihapiiristä oli kuitenkin jo ennen vuoden 1989–1990 inventointia purettu pois osa rakennuksista sekä asuinrakennuksen pirttiosa.
pihapiiri ja ympäristö	Murrinmetsätien varressa olevan asuinrakennuksen lisäksi voimakkaasti pusikoituneessa pihapiirissä on sauna-karjakeittiö edelleen pystyssä. Kohteen länsipuolella on toinen pieni hirsirakenteinen autioitunut asuinmökki. Kohde sijaitsee Ylä-Karkjärven itäpuolella olevan notkelman pohjoispuolella. Notkelmassa on viljelyskäytössä oleva pieni peltoaukea. Kohteen pohjoispuolella maasto nousee jyrkästi ja on metsää.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Vuorensivu on 1800–1900-luvun vaihteessa perustettu maatilan pihapiiri, jonka rakennukset edustavat harvinaistumassa olevaa vuoraamatonta rakennustapaa. Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on paikallista asutushistoriallista merkitystä entisenä torppana, mutta kohteen kertovuutta heikentää se, että osa talousrakennuksista on purettu ja pihapiiri on kasvanut umpeen. Kokonaisuuden rakennushistoriallinen merkitys jää vähäiseksi ja on katoamassa huonon kunnan vuoksi. Kohde on menettänyt maisemallisen merkityksensä pihapiirin umpeenkasvun myötä. Arvoluokka -

Kuva 25: Vasemmalla: Vanha sauna-karjakeittiö on jäänyt osin piiloon heinikon taakse. Oikealla: Autioitunut naapuritalo.

2.1.15 Nro 44, Karkjärven koulu

Kuva 26. Koulurakennuksen eteläjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Koulu
nykyinen käyttö	Asuminen, osittain tyhjillään
alkuperäinen käyttö	Koulu
rakennusaika	1952
korjausvuodet	
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	
suunnittelija	Matti Hämäläinen
kerrosluku	2, osin 3 + ullakkotiloja
perustus	Betoni
runko	Tiili
kattomuoto	Satulakatto; lapakattoisia kattolyhtyjä
vesikate (materiaali, väri)	Betonitiili

vuoraus	Rappaus
väritys (seinät, listat)	Vaalea; ikkunoiden karmit valkoiset; ovet tammea tai ruskeat
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Vaaleaksi rapatussa koulurakennuksessa on monia aikakauden kouluille ja 1950-luvun ihmisläheiselle romantiikalle tyypillisiä piirteitä. Rakennus koostuu toisiinsa nähden hieman porrastetuista rakennusmassoista, joista toisessa on opetustilat ja toisessa opettajien asunnot ja koulun yhteydessä olleen oppilasasuntolan tilat. Rakennuksen länsipäädyssä on rakennusmassan levyinen sisäänkäyntikatos, jonka pulpettikattoa kannattaa neljä kulmistaan pyöristettyä, ristin mallista pilaria. Katoksen lattia on vuorattu liuske kivillä ja ovet ovat ikkunallisia tammiovia alkuperäisin kahvoin. Asunto-osan pääsisäänkäyntiä on korostettu pienellä muusta rakennusmassasta ulostyöntyvällä lapekattoisella kuistilla. Myös siinä on alkuperäiset ikkunalliset tammiovet alkuperäisin kahvoin. Itäpäädyssä on sirot, pyöreäkulmaiset ja putkikaiteelliset parvekkeet. Vastaavat parvekkeet on myös asunto-osan eteläjulkisivulla, jonka edustalla on terassi, johon opettajien asuntojen ovet aukeavat. Asunto-osan ikkunat ovat neliön muotoisia ja niiden sivussa on tuuletusikkuna. Pohjoisjulkisivun portaikon ikkunat pääsisäänkäynnin yllä ovat leveitä vaakaikkunoita, joiden rapattu kehys ulkonee muusta julkisivusta. Kouluosan ikkunat ovat eteläjulkisivulla pystyikkunoita, joiden alaosassa on tuuletusikkuna. Pohjoisjulkisivulla on neliönmalliset pikkuikkunat. Kouluosan kummassakin päädyssä on ullakolle kuusikulmainen ikkuna.
kunto	Hyvä; mutta rakennus vaikuttaa olevan tyhjillään.
rakennus- historia	Karkjärven koulupiiri perustettiin vuonna 1950, mutta koulun perustamisesta kunnassa äänestettiin useita kertoja. Koulua päästiin rakentamaan vuonna 1952 ja opetus aloittamaan 1953. 1960-luvulla rakennus siirtyi pelkästään kansalaiskoulun käyttöön. Kaukolanmäelle sijoitetun keskikoulun valmistuttua kansalaiskoulu ei tarvinnut enää Karkjärven koulun tiloja ja rakennus vuokrattiin Jämsänkosken metsäkonekoululle. 1980- ja 1990-lukujen taitteessa rakennuksessa toimi puutöitä tekevä yritys ja työmaaruokala.
pihapiiri ja ympäristö	Rakennuksen eteläpuolella on heinittynyt entinen koulun avoin piha-alue, jonka reunalla on pieni talousrakennus. Pohjoispuolisella kiinteistöllä ollut asuntolaparakki on purettu vuosituhatien vaihteessa, sen tontti on reunoiltaan avointa niittyä ja keskeltä puustoisempi. Kohteen itäpuolella on metsää. 1950-luvulla koulun etelä- ja pohjoispuolella oli peltoaukeat, mutta niille on sijoittunut teollisuus- ja varistorakennuksia 1980-luvulta alkaen. Koulu on Länkipohjantien varressa ja sen ympäristössä on enimmäkseen jälleenrakennuskaudella ja sen jälkeen syntynyttä asutusta harvakseltaan.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 1989–1990 inventointi: Kunnan omistama kiinteistö, toimintansa lopettanut koulurakennus.

	Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on erityistä paikallista historiallista merkitystä 1950-luvulla perustetun koulupiirin koulurakennuksena, joka edelleen on ulkoasunsa perusteella tunnistettavissa kouluksi. Kertovuutta heikentää koulun toiminnan päätyminen. Erityistä paikallista rakennushistoriallista merkitystä kohteella on 1950-luvun romantiikkaa ilmentävänä, laadukkaasti suunniteltuna rakennuksena, joka on säilynyt alkuperäisessä asussaan ja jossa on monia rakennusajalle tyypillisiä piirteitä. Kohteella on lisäksi maisemallista merkitystä osana Länkipohjantien tienäkymiä. Arvoluokka A.
--	---

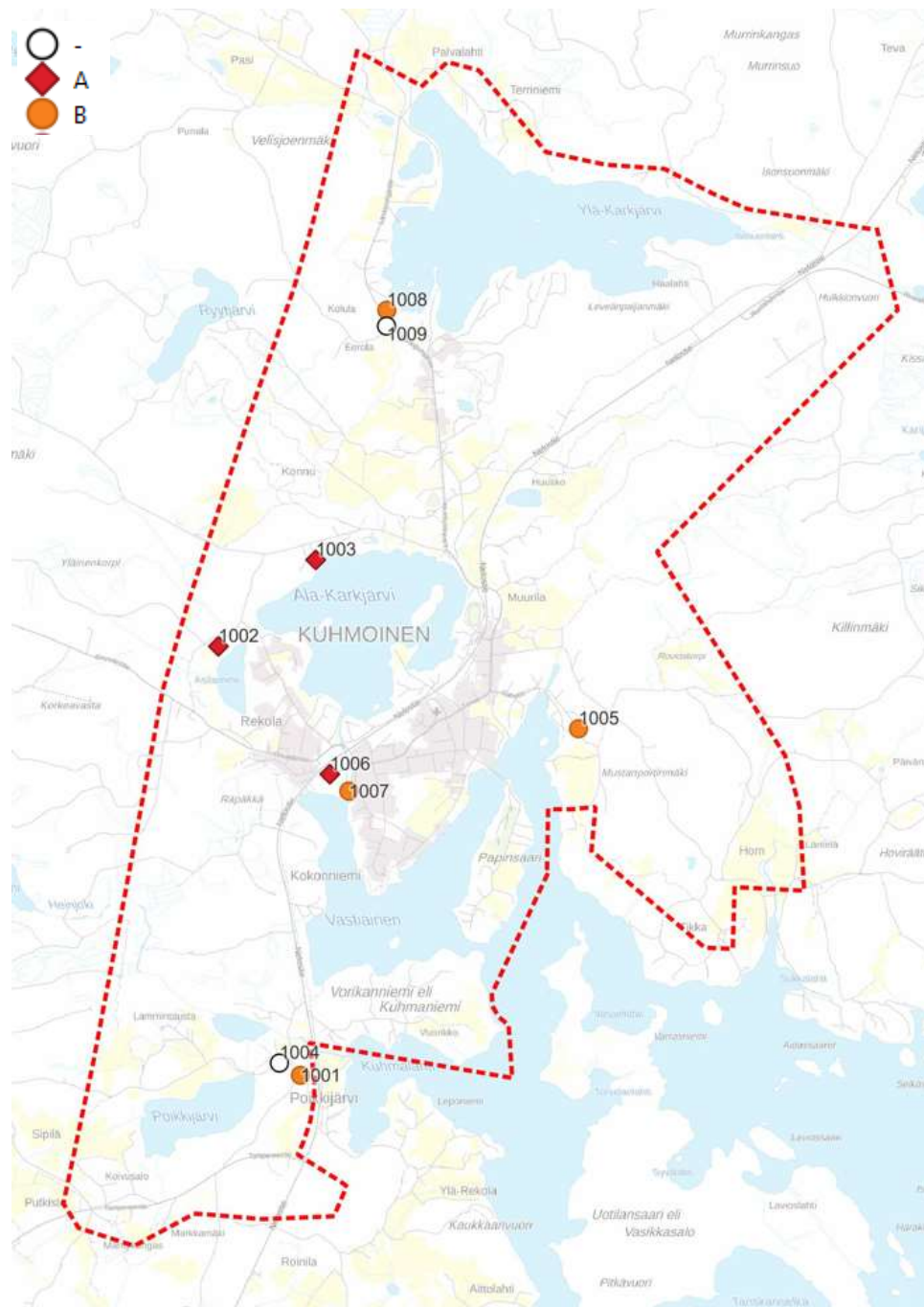

Kuva 27. Asunto-osan eteläjulkisivu ja itäpääty.

Kuva 28 ja 29. Vasemmalla: Asunto-osan pääsisäänkäynti pohjoisjulkisivulla. Oikealla: Länsipäädyn sisäänkäyntikatos.

2.2 Aiemmin inventoimattomat kohteet

Kuva 30. Aiemmin inventoimattomat uudet kohteet ja niiden arvoluokitus 2022. Taustakartta: MML.

nro	nimi	arvoluokitus 2022
1001	Poikkijärventie 50	B
1002	Asilampi	A
1003	Haapakolu (Nivarpäiden taiteilijakoti)	A
1004	Pälsiläntie 9	-
1005	Korppilankuja 36	B
1006	Tupakuja 1	A
1007	Karjukoskentie 8	B
1008	Hirsivalkamantie 10	B
1009	Punalantie 3	-

2.2.1 Nro 1001, Poikkijärventie 50

Kuva 31. Kohteen asuinrakennuksen pohjoisjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	Todennäköisesti 1800-luvun loppupuolisko tai 1900-luvun alku
korjausvuodet	Kuisti ja sen yhteydessä oleva ns. elintasosiipi ovat 1980-luvulta, rakennuksen vuoraus on 1900-luvun loppupuoliskolta kuten ikkunatkin
muutokset vuoden 1989-1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	
kerrosluku	1½
perustus	Porakivet, kuistilla ja elintasosiivessä betoni
runko	
kattomuoto	Satula
vesikate (materiaali, väri)	Aaltopelti, ruskea

vuoraus	Vaakaponttilauta
väritys (seinät, listat)	Vaaleankeltainen, valkoinen listoitus, ruskeat ikkunoiden puitteet
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Pystyikkunat, joiden yläosassa tuuletusikkuna, ullakolla päädyssä kolmijakoinen vaakaikkuna ja sivuilla haukkaikkunat. Itäjulkisivulla elintasosiipi, jonka yhteydessä sisäänkäyntikuisti.
kunto	Hyvä, myös suurin osa piharakennuksista vaikuttaa hyväkuntoisilta.
rakennus- historia	Kohdetta ei ole merkitty 1850-luvun Kalmbergin kartastoon edes torppana. Kuhmoisten pitäjänkartassa 1935-1937 pihapiiri on esitetty ja kumpikin asuinrakennus on merkitty nykyisille paikoilleen. Väentupa on siirretty ennen 1930-lukua muualta nykyiselle paikalleen. Siirron yhteydessä rakennukseen on luultavasti tehty nykyinen mansardikatto. Pihapiirin muuta vanhaa rakennuskantaa ovat osittain hirsi-, osittain lautarakenteinen riihi, hirsirakenteinen lato ja hirsirakenteinen kaksikerroksinen yksittäisaitta. Aumakattoinen navetta on rakennettu useassa vaiheessa, nykyisessä hahmossaan se näkyy vuoden 1951 ilmakuvassa.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu useita vanhoja talousrakennuksia. Asuinrakennuksen itäpuolella pihaa rajaa vaja ja navetta. Asuinrakennuksen pohjoispuolella pihaa rajaa väentupa, liiteri ja vaja. Navetan itäpuolella on lato. Pihapiirin pohjoispuolella on riihi ja riihelle johtavan tien varressa kaksikerroksinen yksittäisaitta. Kohde sijoittuu Päijänteen lahdenpohjukkaan. Kohteen pellot ovat olleet pihapiirin itäpuolella rannassa ja talo niiden yläpuolella rinteessä. Pihan läpi kulkee nykyisin pihatie Nelostieltä Poikkijärventielle. Nelostie on rakennettu 1950- ja 1960-lukujen taitteessa. Kohteen ympäristössä Poikkijärventien varressa on muutakin vanhaa rakennuskantaa. Kohdetta vastapäätä on kaksi jälleenrakennuskaudella rakentunutta pihapiiriä, joista pohjoisemmassa on toiminut kyläkauppa. Kohteen pohjoispuolella on Uusi-Pälsilän pihapiiri, johon kuuluu useita vanhoja talousrakennuksia.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on paikallista asutus- ja elinkeinohistoriallista merkitystä 1800-luvulla perustettuna tilana, jonka rakennuskanta kuvastaa perinteistä maatalouselinkeinoä. Kohteen rakennushistoriallinen arvo on kärsinyt asuinrakennukseen tehdyistä muutoksista, jotka toisaalta kuvastavat rakennustavan ja käytön jatkuvuutta. Pihapiirin talousrakennukset kertovat perinteisestä rakennustavasta ja niillä on paikallista rakennushistoriallista merkitystä. Kohteen maisemallinen merkitys jää vähäiseksi Nelostien sijoittuessa talon ja sen rantapeltojen väliin. B-luokan kohde

Kuva 32 ja 33. Vasemmalla: Pihapiirissä oleva väentupa. Oikealla: Asuinrakennuksen kulmalta aukeava näkymä aumakattoiselle navetalle ja vajalle.

Kuva 34 ja 35. Vasemmalla: Pihapiirissä oleva kaksikerroksinen yksittäisaitta. Oikealla: Pihapiirin itälaidalla Nelostien varressa oleva lato. Pihatieltä avautuu Nelostien ja rantapellon yli näkymä Päijänteelle.

Kuva 36. Pihapiirin pohjoispuolella oleva riihi.

2.2.2 Nro 1002, Asilammen talon pihapiiri

Kuva 37. Asilammen asuinrakennuksen länsipääty ja pohjoisjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Vapaa-ajan asunto
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1922
korjausvuodet	
muutokset vuoden 1989-1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	
kerrosluku	1½
perustus	Betoni tai betonilla päällystetty kivi
runko	Hirsi
kattomuoto	Satula
vesikate (materiaali, väri)	Profiilipelti, punainen
vuoraus	Vaakaponttilaudoitus, ullakolla päädyissä pystyvuoraus

väritys (seinät, listat)	Vaalea, vaaleanruskea listoitus
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Alkuperäiset T-ikkunat, joiden ylälasi jaettu kolmeen ruutuun ja alalasit kahteen. Ikkunoiden vuorilaudat jugend-henkiset. Kuistin ikkunoissa ei ole T.karmia, mutta niiden ruudutus vastaa muita ikkunoita. Ullakkokerroksessa päädyissä on kolmijakoiset vaakaikkunat, joiden yläosassa on ruudutus. Rakennuksen pohjoisjulkisivulla on satulakattoinen umpikuisti, jossa on alkuperäinen paripeiliovi. Ikkunoiden alla kiertää vaakalista. Kuistilla vaakalista on myös ikkunoiden yllä. Rakennuksen päädyissä harjan alapuolella on koristeristikko. Rakennuksen länsipäädyssä on myöhemmin tehdyn keskuslämmityksen punatiilinen savupiippu. Sen vieressä on pienen katoksen alla alkuperäinen sivuovi. Rakennuksen eteläjulkisivulla on lapekattoinen kattolyhty.
kunto	Hyvä
rakennus- historia	Talo on perustettu 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa ja ensimmäinen isäntä on alkanut maksaa veroja vuonna 1795. Talon riihi (tai sen vanhimmat osat) on tältä ajalta samoin kuin luultavasti aittakin. Nykyiselle omistajasuvulle tila on siirtynyt vuonna 1882. Tätä ennen kohteen on omistanut lyhyen aikaa mm. Kuhmoisten silloisen kirkkoherran poika. Nykyinen päärakennus on valmistunut noin vuonna 1922. Luultavasti talon aiempi asuinrakennus on ollut sen paikalla. Ilmakuvien perusteella asuinrakennukseen on tehty keskuslämmitys ja siihen liittyvä savupiippu 1900-luvun jälkipuoliskolla. Ilmakuvien perusteella asuinrakennuksen eteläjulkisivun kattolyhty on tehty vasta 1900-luvun jälkipuoliskolla. Profiilipeltikate on uudehko. Pihapiirissä oleva toinen, mummunmökkinä tunnettu rakennus saattaa olla samalta ajalta, mutta varmaa tietoa rakennuksen valmistumisajankohdasta ei ole. Rakennuksen risti-ikkunat pienine yläruutuineen ovat jugend-henkiset. II maailmansodan jälkeen mökissä on asunut siirtokarjalaisia. Asuinrakennuksen länsipuolella pihapiirin lounaiskulmassa on ollut talousrakennus, jota viimeisimmäksi on käytetty navettana. Kohteen omistajan mukaan rakennus olisi ollut 1920-luvulta ja se on purettu 1970-luvulla. Pihan luoteiskulmassa on nykyisin traktoritalli, joka on ilmakuviin perusteella tehty vuosien 1951-1955 välissä. Vuoden 1951 ilmakuvassa paikalla näkyy isompi rakennus, jonka harjasuunta on poikittain nykyiseen rakennukseen verrattuna. Se on luultavasti ollut navetta. Traktoritallin perustuksena olevat porakivet ovat peräisin tästä rakennuksesta.
pihapiiri ja ympäristö	Asuinrakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu useita vanhoja talousrakennuksia. Mummunmökki ja kaksikerroksinen hirsirakenteinen luhtiaitta rajaavat pihapiiriä asuinrakennuksen kanssa kolmelta sivulta umpipihaksi. Aitassa on kolme aittahuonetta rinnakkain ja sen katolla on vellikello. Aitan länsipuolella pihatien varressa on puuliiteri, joka näkyy jo vuoden 1951 ilmakuvassa.

	Pihapiirin luoteiskulmassa on 1950-luvulla tehty traktoritali. Pihapiiriin lounaiskulmassa riihelle vievän tien varressa on maakellari ja pihapiiristä luoteeseen metsikössä on rihi. Riihessä on kaksi hirsirakenteista osaa ja niiden välissä lautarakenteinen osa. Asilammentie kiertää pihapiirin pohjoispuolelta ja siitä risteää pihan kohdalla luoteeseen johtava metsäautotie, jonka varrella rihi on. Asilammentie on kulkenut pihapiirin läpi vielä ainakin 1960-luvulla. 1950-luvulla Asilammen ympärillä alavilla rannoilla on ollut laaja peltoaukea. Osa peltoaukeasta on metsitetty 2000-luvun taitteessa. Kohteen ympäristössä pellot ovat nykyisin niittynä, joka on reunoiltaan pensoittumassa.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on paikallista asutus- ja elinkeinohistoriallista merkitystä 1700-luvulla perustettuna tilana, jonka rakennuskanta kuvastaa perinteistä maatalouselinkeinoä. Kohteen kertovuutta heikentää hieman navetan purkaminen. Kohteella on erityistä paikallista rakennushistoriallista merkitystä 1920-luvulla rakennetun asuinrakennuksen ja mummunmökin takia. Asuinrakennus on säilyttänyt melko hyvin alkuperäisen ilmeensä ja hyvin alkuperäiset yksityiskohtansa kuten ikkunat ja ovet. Alkuperäisyyttä heikentää jälkepäin tehdyn keskuslämmityksen savupiippu. Mummunmökki on säilyttänyt hyvin alkuperäisyytensä. Pihapiirin talousrakennukset kertovat perinteisestä rakennustavasta ja niillä on paikallista rakennushistoriallista merkitystä. Rihi ja luultavasti aitta ovat 1700-luvun puolelta. Kohteen maisemallista merkitystä on heikentänyt ympäröivän peltoaukean metsittäminen ja umpeenkasvu, mutta jäljellä olevien niittyjen kanssa kohde muodostaa edelleen eheän kokonaisuuden. A-luokan kohde

Kuva 38. Asilammen talon pihapiiri. Vasemmalla näkyy mummonmökki ja oikealla asuinrakennus.

Kuva 39 ja 40. Vasemmalla: Asuinrakennusta vastapäätä oleva kaksikerroksinen luhtiaitta. Oikealla: Mummon mökki, jonka julkisivujen ilme vastaa asuinrakennusta.

Kuva 41 ja 42. Vasemmalla: 1950-luvulla rakennettu traktoritali. Oikealla: Pihapiirin reunalla olevan maakellarin suojakatos.

Kuva 43. Riihi sijaitsee pihapiiristä erillään. 2010-luvulla rakennuksesta on purettu siipiosa.

2.2.3 Nro 1003, Nivarpäiden taiteilijakoti

Kuva 44. Nivarpäiden taiteilijakodin kaakkoisjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus ja ateljee
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus ja ateljee
rakennusaika	1970-luku
korjausvuodet	-
muutokset vuoden 1989-1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	Raili ja Jouko Nivarpää
kerrosluku	1, alarinteen puolella 2
perustus	Luonnonkivimuuraus ja betoni
runko	Puu
kattomuoto	Loiva satula
vesikate (materiaali, väri)	Profiilipelti?, tumma (loivan kattokulman takia vesikate ei näy kunnolla)
vuoraus	Lomalaudoitus

värytys (seinät, listat)	Tumma
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Pääkerroksessa on tuuletusikkunalliset, valkopuitteiset ikkunat, joiden yllä on otsalauta, joihin on maalattu koristekuvioita. Järven puolella pääkerroksessa on isot maisemaikkunat parvekkeelle. Rakennuksen koillispuolella on kahden kerroksen korkuinen ateljee, jossa on koko julkisivun korkuinen ikkuna koillisjulkisivulla. Kellarikerroksessa on pieniruutuisia ikkunoita, joiden puitteet on siniseksi maalatut. Rakennuksessa on salmiakkikuvioon vuoratut puuovet, joissa on vinoneliöikkuna. Kaakkoisjulkisivulla on avoin parveke, jossa on siro metallikaide. Kellarikerros on muurattu luonnonkivistä. Kellarikerroksen edustalle jää parvekkeen alle terassi, jossa on luonnonkivistä muurattu ulkotakka.
kunto	Hyvä.
rakennus- historia	Rakennus on rakennettu Nivarpäiden taiteilijakodiksi 1970-luvulla. Jouko Nivarpää (1927-2011) oli taidemaalari ja kuvaamataidon opettaja. Hän valmistui Suomen Taideakatemian koulusta vuonna 1950. Pälkäneeltä kotoisin oleva Jouko Nivarpää asui vuodesta 1956 Kuhmoisissa. Jouko Nivarpää oli naimisissa taidemaalari ja opettaja Raili Nivarpään (1930–2011) kanssa.
pihapiiri ja ympäristö	Nivarpäiden taiteilijakoti sijaitsee Ala-Karkjärven luoteisrannalla jyrkässä rinteessä. Pihapiirissä on lisäksi pieni autovaja ja rannassa huvimaja. Rakennus on istutettu rinteeseen huolellisesti ja pääkerroksesta avautuu järvinäkymä kohti Kuhmoisten kirkonkylää.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 2022 inventointi: Kohteeseen liittyy paikallisesti erityistä kulttuurihistoriaa sen ollessa tunnetun taiteilijapariskunnan ateljeekoti, jossa on järjestetty myös yleisölle avoimia näyttelyitä ja konsertteja. Kohteella on paikallista erityistä rakennushistoriallista arvoa laadukkaasti rakennettuna ateljeekotina, jonka arkkitehtuurissa on vaikutteita 1900-luvun alun kansallisromanttisista erämaa-ateljeista, toisaalta 1970-luvulle tyypillisistä bungalow-taloista. Taitavasti rinteeseen istutettu ja värykseltään tumma rakennus ei luultavasti erotu järvelle kovin selvästi, vaikka tontti onkin alarinteessä melko avoin. Kohteen maisemallinen merkitys jää tämän takia vähäiseksi, vaikka kohteesta avautuukin kaunis järvimaisema Kuhmoisiin. A-luokan kohde.

Kuva 45 ja 46. Vasemmalla: Kohteen lounaispääty. Oikealla: Kohteen koillispäädyssä on korkea ikkuna ateljeehen.

Kuva 47. Ylärinteen puoleinen luoteisjulkisivu, jossa on pääsisääntie.

Kuva 48 ja 49. Vasemmalla: Kellarikerroksen ikkunat ovat pieniruutuisia. Oikealla: Rakennuksen ulko-ovet ovat puuvuorattuja salmiakkikuvioon.

2.2.4 Nro 1004 Pälsiläntie 9

Kuva 50: Pälsiläntie 9:ssä sijaitseva asuinrakennus voi tyylinsä perusteella olla 1930–1940-luvulta. Alkuperäinen julkisivumateriaali lienee peitetty tai korvattu myöhemmin mineriittilevyillä.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	1930-1940-luvulla karttojen ja ilmakuvien perusteella
korjausvuodet	Rakennus on vuorattu mineriittilevyillä todennäköisesti 1970-1980-luvulla
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	-
kerrosluku	1 ½
perustus	Betoni
runko	Puu
kattomuoto	Satulakatto; frontonissa lapekatto
vesikate (materiaali, väri)	Tiilikate, punainen

vuoraus	Mineriittilevy (levyjen koko suhteellisen pieni, noin 15 cm x 30 cm)
väritys (seinät, listat)	Vaalea; ikkunoiden ja ovien kapeat vuorilaudat tumma punaruskea; ikkunoiden karmit valkoiset; otsalaudat tumma punaruskea; ovet valkoiset
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Ikkunat neliön muotoiset, 2-jakoiset; päätyseinällä kapeita vaakasuuntaisia ikkunoita; kuistilla leveä 3-jakoinen ikkuna ja 2-jakoinen neliön muotoinen ikkuna; kuistin päällä pieni kattoterassi, jossa valkoinen puukaide.
kunto	Hyvä.
rakennus- historia	Rakennus on nähtävissä vuoden 1951 ilmakuvassa, muttei sitä ole merkitty 1930-luvun pitäjänkarttaan, joten rakennusaika asettunee näiden väliin.
pihapiiri ja ympäristö	Pihapiirissä sijaitsee korkea (2-kerroksinen?) punainen, pystyrimalaudoitettu talousrakennus. Pihapiiri on rehevä omenapuineen, villiviineineen ja muine istutuksineen. Pihapiiri kahdelta sivultaan jää metsän suojaan.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on paikallista asutushistoriallista merkitystä 1930-1940-lukujen asuutilana. Asuinrakennus muistuttaa hahmoltaan ja mittasuhteiltaan enemmän sahatyöläisten 1920-1930-lukujen asuinrakennuksia kuin jälleenrakennuskauden tyyppitaloja. Kohteen rakennushistoriallinen merkitys on kuitenkin kärsinyt julkisivujen levyttämisestä. Rakennuksen sijoittuminen tieverkon äärelle kuvastaa hyvin liikenneyhteyksien merkityksen kasvua. Kohteen maisemallinen arvo jää vähäiseksi, mutta asuinrakennus reunustaa Päsiläntietä. Arvoluokka -

2.2.5 Nro 1005 Korppilankuja 36

Kuva 51: Korppilankujan asuinrakennus on melko hyväkuntoinen ulkoapäin, vaikka pihapiiri on päässyt villiintymään.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus tai vapaa-ajanasunto
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	Viimeistään 1930-luvulla.
korjausvuodet	-
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	-
kerrosluku	1
perustus	-
runko	Puu
kattomuoto	Satulakatto
vesikate (materiaali, väri)	Poimulevykate, vaalea harmaa

vuoraus	Pystypeiterima
väritys (seinät, listat)	Vaaleanvihreä; ikkunoiden vuorilaudat ja karmit, rakennuksen otsalaudat ja nurkkalaudat valkoiset;
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Ikkunat neliön muotoiset, 2-jakoiset; ikkunoiden päällä vuorilaudoissa kapeat salmiakin muotoiset koristeet; pieni avokuisti
kunto	Melko hyvä; kuistin edessä oleva kaide on huonokuntoinen ja kallellaan, savupiipun laasti on osin kulunut pois.
rakennus- historia	Rakennus on nähtävissä vuoden 1951 ilmakuvassa, ja se on merkitty 1930-luvun pitäjänkarttaan, joten rakennusaika ajoittunee viimeistään 1930-luvulle. Pitäjän kartassa kohde esitetään vieressä sijaitsevan Korppilan kiinteistöön kuuluvaksi.
pihapiiri ja ympäristö	Pihapiirissä on pieni talousrakennus. Pihan istutukset ovat villiintyneet ja piha on melko puskittunut. Korppilan kantatila sijaitsee kohteen kaakkoispuolella.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on paikallista asutushistoriallista merkitystä joko Korppilan tilaan tai sahaan liittyvänä pienasumuksena. Rakennuksen ulkoasussa, etenkin ikkunanpuitteissa on 1920-luvun klassismiin viittaavia piirteitä ja sillä on paikallista rakennushistoriallista merkitystä. Kohteen maisemallinen arvo jää melko vähäiseksi sahalla Korppilaan johtavan tien varressa. Arvoluokka B

2.2.6 Nro 1006 Tupakuja 1, entinen kulkutautisairaala

Kuva 52: Tupakuja 1:ssä sijaitsee melko kookas mansardikattoinen asuinrakennus, joka on osin päässyt rapistumaan.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus tai vapaa-ajan asunto
alkuperäinen käyttö	Kulkutautisairaala
rakennusaika	1934
korjausvuodet	-
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	Väinö Paloniemi
kerrosluku	1 ½
perustus	Ei näkyvissä
runko	Puu
kattomuoto	Mansardikatto, päädyistä osittain aumattu
vesikate (materiaali, väri)	Huopakatto, tummanruskea

vuoraus	Pystyponttilauta; yläkerrassa kapea pystyponttilauta
värytys (seinät, listat)	Vaalea; ikkunoiden vuorilaudat sekä rakennuksen otsalaudat ja nurkkalaudat kupariruskeat; ikkunoiden karmit valkoiset; vaakalistat vaaleat
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	T-ikkunat, joiden yläosa alakerrassa 3-ruutuinen ja yläkerrassa 2-ruutuinen; talon katto taittuu rakennuksen päädyissä kissanpenkeiksi.
kunto	Kohtalainen: julkisivun maalipinta on likainen ja maali on kulunut osin pois ikkunoiden karmeista, katto kasvaa sammalta ja jäkälää.
rakennus- historia	Kirkonkylälle on perustettu kulkutautisairaala vuonna 1933 olleen tulirokkoepidemian myötä. Kaksitoistapaikkainen kulkutautisairaala valmistui vuonna 1934. Toimittuaan muutaman vuoden sairaalan toiminta lakkautettiin ja rakennus otettiin tavalliseen asuinkäyttöön.
pihapiiri ja ympäristö	Pihapiiri on heinikoitunut. Pihapiirissä on myös talousrakennus.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on erityistä paikallista terveydenhoidollista merkitystä 1930-luvun kulkutautisairaalaana. Kohteella on erityistä paikallista rakennushistoriallista merkitystä 1930-lukuvun rakennuksena, jonka yksityiskohdissa näkyy klassismin vaikutus. Kattomuoto on rakennusajankohdalle tyypillinen. Kohteen maisemallinen merkitys jää melko vähäiseksi, mutta rakennus näkyy Toritielle. Arvoluokka A

2.2.7 Nro 1007 Karjukoskentie 8, Myllykulma

Kuva 53: Myllykulman asuinrakennus pihapiireineen sijaitsee pienen kosken rannalla.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	Rakennus on siirretty paikalle 1920-luvulla.
korjausvuodet	Rakennuksen eteläseinustalle on rakennettu kestopuusta kuisti ja sille aukeava ovi on melko uusi. Myöskään pohjoisjulkisivun kuisti ei vaikuta alkuperäiseltä.
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	-
kerrosluku	1 + kellari
perustus	Betoni
runko	Hirsi
kattomuoto	Satulakatto; kuistin satulakatto kohtisuoraan rakennuksen katon harjaa kohden

vesikate (materiaali, väri)	Profiilipelti, tummanharmaa
vuoraus	Pystypeiterimalauta
väritys (seinät, listat)	Tummanpunaruskea; ikkunoiden vuorilaudat ja karmit valkoiset; rakennuksen nurkkalaudat ja otsalaudat valkoiset.
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	2-jakoiset, 6-ruutuiset ikkunat; rakennuksen lyhyessä päädyssä ikkunan päällä koristeellisesti leikattu vuorilauta; umpikuistin lisäksi rakennuksen etu- ja takapuolella on terassit
kunto	Hyvä
rakennus- historia	Karjukoskessa on ollut kirkonkylän myllyjä 1840-luvun pitäjänkartan mukaan. Päijänteen rannalla on sijainnut Karjukosken vesivoimaa hyödyntänyt meijeri ja mylly. Meijeri perustettiin vuonna 1893. Sen toiminta hiipui osuusmeijerin perustamisen myötä. Paikalle perustettiin saha ja tasavirtaa tuottava sähkölaitos yhdessä Helsingin Halkokonttorin kanssa vuonna 1914. Voimalaitoksessa tuotettiin sähköä koko kylän tarpeisiin, joskin 1950-luvulla sähköön käyttöä jo jouduttiin säännöstelemään. Voimalaitoksen lisäksi paikalla toimi pärehöylä. Toiminta loppui 1959. Voimalaitoksen ja höylän betoniset perustukset ovat vielä havaittavissa maastossa. Laitkoksenhoitajan asunnoksi paikalle on siirretty hirsirakennus 1920-luvulla.
pihapiiri ja ympäristö	Rakennuksen pihapiirissä on hirsi- ja lautarakenteinen saunarakennus, joka sijaitsee aivan kosken rannassa. Pihapiirissä on rehevää kasvillisuutta.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on paikallista teollisuushistoriallista merkitystä vesivoiman äärelle kehittyneeseen pienteollisuuteen ja voimalaitokseen liittyvänä asuinrakennuksena. Kohteen kertovuutta heikentää kuitenkin voimalan purkaminen. Kohteen rakennuksilla on paikallista rakennushistoriallista merkitystä niiden edustaessa perinteistä, vaatimatonta rakennustapaa. Kohde on osa Karjukosken koskimaisemaa, mutta tiheän kasvillisuuden takia ainakin kesäaikaan vähävetinen koski ei juurikaan näy maisemassa. Arvoluokka B

Kuva 54. Karjukosken rannalla oleva saunamökki. Kosken uomaa on muokattu voimakkaasti. Ennen ylempänä olevan padon rakentamista kosken uoma on ollut nykyistä selvästi idempänä.

2.2.8 Nro 1008 Hirsivalkamantie 10

Kuva 55: Mansardikattoinen asuinrakennus on päässyt osin huoonon kuntoon.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Asuinrakennus, luultavasti vailla vakituista käyttöä
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	Mansardikaton perusteella rakennus on 1920-1930-luvulta, luonnonkivijalan perusteella kyseessä saattaa olla vanhempikin rakennus, jonka kattomuoto on muutettu 1920-luvun aikana tai sen jälkeen mansardikaton yleistyttyä. Myös rakennuksen muodon perusteella kyseessä voisi olla vanhempi rakennus, jonka kattomuotoa on muutettu.
korjausvuodet	Kohteessa on melko uudelta vaikuttava poimulevykate.
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	-
kerrosluku	1 ½
perustus	Lohkotut luonnonkivet ja laasti, pohjoisjulkisivulla oleva sisäänkäyntiosa on nurkkakivien varassa.
runko	Puu
kattomuoto	Mansardikatto; pohjoisjulkisivulla lapekattoinen frontoni

vesikate (materiaali, väri)	Poimulevykate, vaalea harmaa
vuoraus	Pystypeiterima
väritys (seinät, listat)	Punainen; ikkunoiden vuorilaudat ja karmit sekä rakennuksen nurkkalaudat vihreät.
erityispiirteet (tyylinpiirteet, kuisti, ikkunat...)	Ikkunat 2-jakoiset ja 6-ruutuiset; ikkunoiden päällä loivasti kolmion malliset lippalaudat. Ikkunat ovat vanhaa lasia ja ovat luultavasti viimeistään 1920-luvulta. Rakennuksen luoteiskulmassa on sisäänveto, jonka perusteella rakennusmassa on alkujaan ollut ehkä L:n mallinen. Sisäänkäynti rakennukseen on pohjoisjulkisivulta ja vastapäätä ulko-ovea on maakellari.
kunto	Melko huono: maalipinta on kulunut ja lohkeillut, rakennuksen alalaidassa laudat ovat huonokuntoiset. Peltikatto näyttää suhteellisen uudelta ja hyväkuntoiselta.
rakennus- historia	Rakennus on nähtävissä vuoden 1951 ilmakuvassa, ja se on merkitty 1930-luvun pitäjänkarttaan, joten rakennusaika ajoittunee viimeistään 1930-luvulle. 1850-luvun Kalmbergin kartastoon Kopolanjoen ylittävän sillan tuntumaan on merkitty joen länsipuolelle kaksi taloa. 1840-luvun pitäjän kartta on alueella niin epäselvä, että sen merkinnöistä ei saa selvää. Länkipohjantie on oikaistu 1970-luvulla nykyiseen linjaansa, sitä ennen se on noudattanut nykyisin Hirsivalkamantien linjausta.
pihapiiri ja ympäristö	Pihapiirissä on maakellari ja osittain romahtanut talousrakennus. Pihapiiri on kasvamassa umpeen. Länkipohjantie on oikaistu 1970-luvulla nykyiseen linjaansa, sitä ennen se on noudattanut nykyisin Hirsivalkamantien linjausta. Hirsivalkamantie on pahoin heinikoutunut kohteen kohdalla. Kohteen pohjoispuolisella kiinteistöllä on pienempi, punaiseksi maalattu satulakattoinen asuinrakennus, joka sekin vaikuttaa autioituneelta.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on paikallista asutushistoriallista merkitystä 1800-luvun tai 1900-luvun alun pientilana. Kertovuutta heikentää osittain romahtanut talousrakennus. Rakennuksen ulkoasussa, etenkin ikkunanpuitteissa ja ulkovuorauksen listoituksessa, on 1920-luvun klassismiin viittaavia piirteitä ja sillä on paikallista rakennushistoriallista merkitystä myös 1920-luvulla yleistyneen mansardikaton takia. Pihapiirin ja ympäristön voimakas umpeenkasvu on heikentänyt kohteen maisemallista merkitystä Länkipohjantien vanhan linjauksen varrella ja Kopolanjoen läheisyydessä. Arvoluokka B

Kuva 56 ja 57. Vasemmalla: Rakennuksen luoteiskulmassa on sisäänveto, jonka perusteella rakennusmassa on ehkä alkujaan ollut L:n mallinen. Oikealla: Sisäänkäynti on pohjoisjulkisivulla ja sitä vastapäätä on maakellari. Pohjoisjulkisivulla on myös lapekattoinen frontoni.

Kuva 58. Kohteen pohjoispuolisella kiinteistöllä oleva pienempi hirsirakenteinen asuinrakennus.

Kuva 59. Näkymä Hirsivalkamantietä pitkin pohjoiseen. Kohde näkyy kuvan oikeassa reunassa.

2.2.9

Nro 1009 Punalantie 3

Kuva 60: Punalantien asuinrakennuksen pääjulkisivu.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennustyyppi	Asuinrakennus
nykyinen käyttö	Vapaa-ajan asunto
alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
rakennusaika	Viimeistään 1930-luvulla.
korjausvuodet	Rakennus on peruskorjattu luultavasti vuosituhaten vaihteessa, jolloin sen vuoraus, ikkunat ja kattuhuopa on vaihdettu.
muutokset vuoden 1989–1990 inventointiin nähden	-
suunnittelija	-
kerrosluku	1 ½
perustus	Ei näkyvissä
runko	Puu
kattomuoto	Satulakatto
vesikate (materiaali, väri)	Huopakatto, huopapalojen värisävyt vaihtelevat tumman ja viininpunaisen välillä.
vuoraus	Alakerrassa lomalaudoitus; yläkerrassa vaakaponttilauta

väritys (seinät, listat)	Punainen; ikkunoiden vuorilaudat ja karmit, rakennuksen otsa- ja nurkkalaudat sekä listoitukset valkoiset; ovi vaaleanruskea.
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Ikkunat 6-ruutuiset; ikkunoiden päällä kapeat lippalaudat; oven pinnassa salmiakkikuviointi. Rakennuksen eteläjulkisivulla on siipiosa, joka on muuta rakennusta hieman matalampi. Sisäänkäynti on siipiosan päädystä. Ulko-ovea suojaa satulakattoinen katos.
kunto	Hyvä.
rakennus- historia	Rakennus on nähtävissä vuoden 1951 ilmakuvassa, ja se on merkitty 1930-luvun pitäjänkarttaan, joten rakennusaika ajoittunee viimeistään 1930-luvulle.
pihapiiri ja ympäristö	Pihapiirissä on pienempi, punaiseksi maalattu satulakattoinen talousrakennus. Pihapiiri on vihreä ja hoidettu. Kohde sijoittuu nykyisin Läkipohjantien ja Punalantien risteykseen. Läkipohjantien linjaus noudatti nykyisten Hirsivalkamantien linjausta 1970-luvulle asti, jolloin risteys sijaitsi hieman nykyistä idempänä.
kulttuurihistorialliset arvot	Vuoden 2022 inventointi: Kohteella on paikallista asutushistoriallista merkitystä 1800-luvun tai 1900-luvun alun pientilana. Perinteiseen tapaan rakennetulla asuinrakennuksella on paikallista rakennushistoriallista merkitystä, jota kuitenkin heikentää kohteen voimakas peruskorjaus. Se kertoo kuitenkin käytön ja ylläpidon jatkuvuudesta. Kohteen maisemallista merkitystä heikentää Läkipohjantien uusi linjaus, joka on katkaissut kohteen yhteyden tien vanhaan linjaukseen. Arvoluokka -

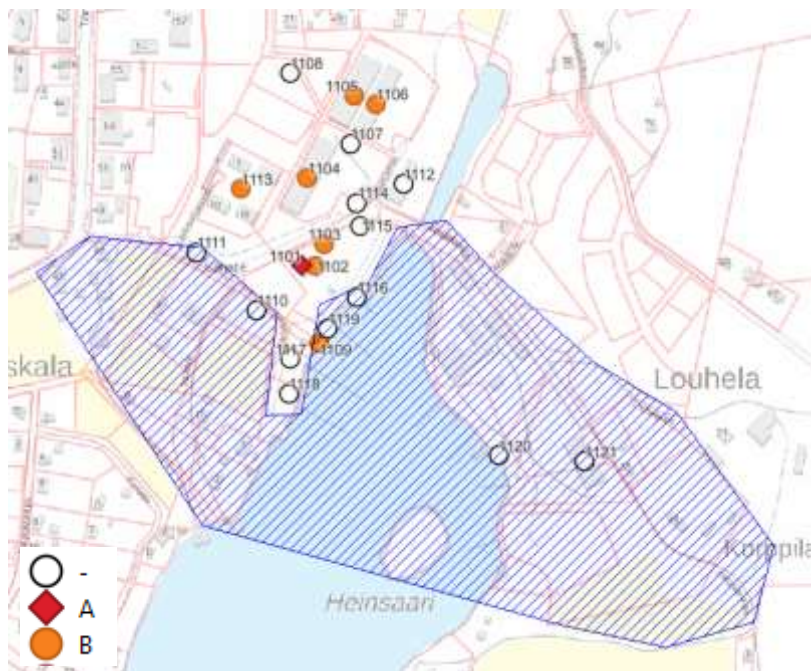
2.3 Vuoden 2018 inventoinnin kohteet

Vuoden 2018 inventoinnissa arvotetut rakennukset tarkistettiin maastossa vuoden 2022 inventoinnin yhteydessä. Luokkiin 1 ja 2 arvotetuissa rakennuksissa ei ollut tapahtunut arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Alueen rakentumista on kuvattu inventointiraportissa ”Kuhmoisten kunnan Satamarinteen asemakaava-alueen rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman selvitys, täydennetty inventointiraportti 15.11.2018”, Sweco Ympäristö Oy. Inventoinnin kohdekuvaukset löytyvät raportista ”Kuhmoisten kunnan Satamarinteen rakennusinventointi, kohdekortit”, Sweco Ympäristö Oy 15.11.2018.

Vuoden 2018 inventoinnin luokan 1 kohteet suositellaan huomioimaan yleiskaavassa arvoluokan A kohteina ja luokan 2 kohteet arvoluokan B kohteina. Luokan 3 kohteet voidaan huomioida osana Kuhmoisten sahan ja sataman kyläkuvallisesti arvokasta aluetta.

nro	nimi	nro 1990	arvoluokitus 2018	arvoluokitus 2022
1101	Pajarakennus	0	1	A
1102	Trukkihalli	0	2	B
1103	Autotalli	0	2	B
1104	Lautatarhan katokset	0	2	B
1105	Lautatarhan katokset	0	2	B
1106	Lautatarhan katokset	0	2	B
1107	Lautatarhan vaja	0	3	-
1108	Lautatavaran myynti	0	3	-
1109	Venetalas	0	2	B
1110	Kellari	0	3	-
1111	Kellari	0	3	-
1112	paloasema	0	3	-
1113	As Oy Kuhmoisten propsi	0	2	B
1114	Pumppaamo	0	-	-
1115	Jätekatos	0	-	-
1116	Polttoainekatos	0	-	-
1117	Sauna	0	-	-
1118	kahvila	0	-	-
1119	Kioski	0	-	-
1120	Varasto	0	-	-
1121	Halli	0	-	-

Kuva 61. Vuoden 2018 inventoinnin kohteet ja niiden arvoluokitus 2022. Sinisellä vinorasterilla on osoitettu RKY 2009 alue Kuhmoisten sahan lahti. Taustakartta MML.

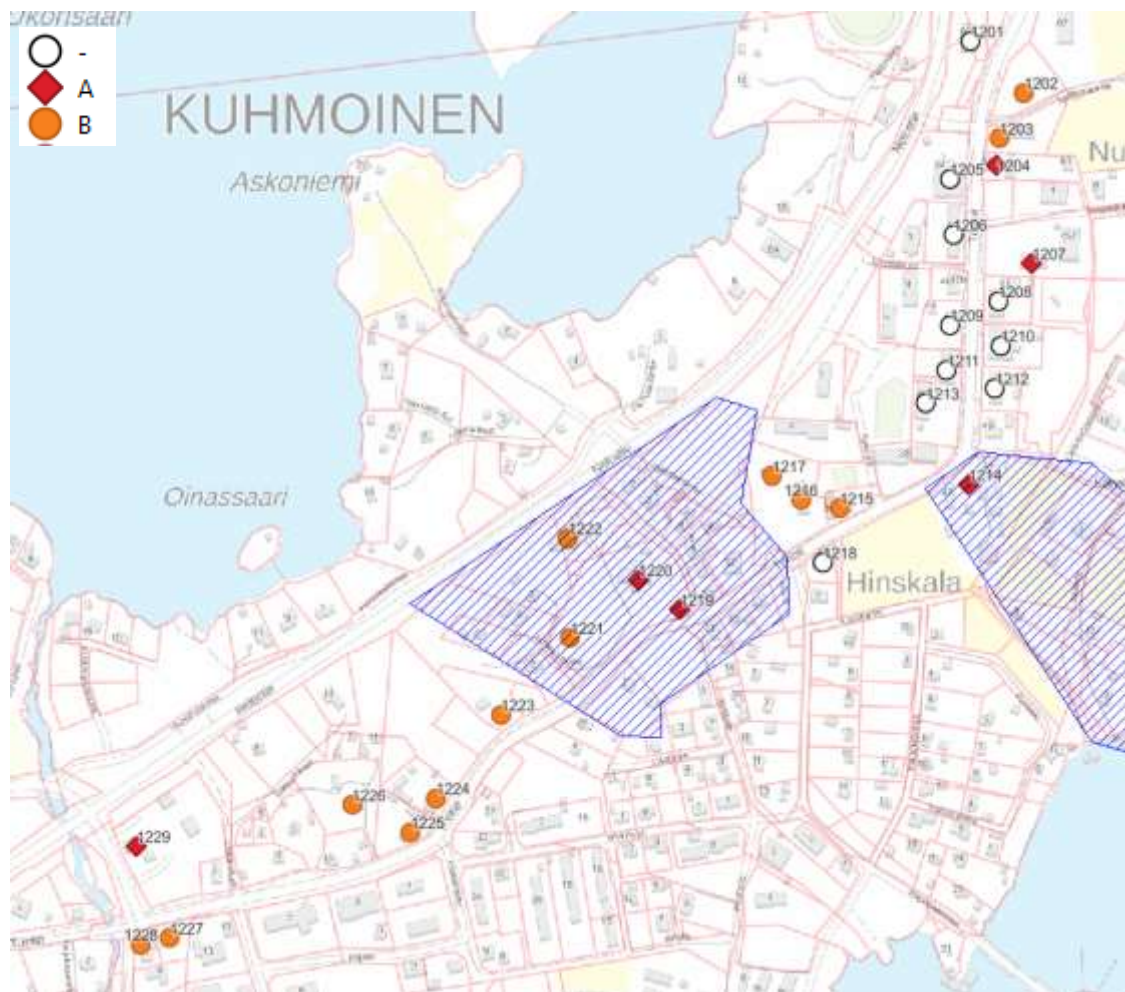
2.4 Vuoden 2015 inventoinnin kohteet

Vuoden 2015 inventoinnissa asemakaavoituksessa huomioitavaksi suositellut rakennukset tarkistettiin maastossa vuoden 2022 inventoinnin yhteydessä. Asemakaavoituksessa huomioitavaksi suositelluissa kohteissa ei ollut tapahtunut niiden arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Vuoden 2015 inventoinnin kohdekuvaukset löytyvät raportista ”Kuhmoisten Toritien rakennusinventoinnin päivitys ja esitys kaavamerkinnoiksi ja määräyksiksi”, Ramboll, 17.12.2015.

sr- ja /s-1 kohteet suositellaan huomioimaan yleiskaavassa arvoluokan A kohteina ja s- ja /s-2 kohteet arvoluokan B kohteina. Muut kohteet voidaan huomioida osana Toritien ja kirkon ympäristön kyläkuvallisesti arvokasta aluetta.

nro	nimi	nro 1990	arvoluokitus 2015	arvoluokitus 2022
1201	Ase- ja varusm, ent. linja-aut	0	-	-
1202	Nuorisotalo	73	s	B
1203	As Oy Sähkösyvä	0	s	B
1204	Heinon kirjakauppa	49	sr	A
1205	S-market, ent Osuuskauppa	0	-	-
1206	Kuhmoisten liiketalo	0	-	-
1207	Kuhmola	65	sr	A
1208	As Oy Tehinselkä	0	-	-
1209	KiintOy Kuhmoisten tori ent os	0	-	-
1210	K-kauppa Kippari	0	-	-
1211	Kirjasto, ent Säästöpankki	0	-	-
1212	As Oy Hipposlinna	0	-	-
1213	Kirjasto, asuinkerrostalo	0	-	-
1214	Hinskala	50	/s-1	A
1215	Laitorannan talo	69	/s-2	B
1216	Kunnantalo ja asrak	68	/s-2	B
1217	Kunnantalo ja asrak	68	/s-2	B
1218	ent Länsi-Päijänteen ol liiker	0	-	-
1219	Kotiseutumuseo	70	sr	A
1220	Kirkko ja tapuli	56	srk	A
1221	Kanttorila	0	s tai sr	B
1222	Seurakuntakoti	0	/s	B
1223	Haapamäki	48	/s-2	B
1224	Rauhala	82	/s-2	B
1225	Ilolan talo	52	/s-2	B
1226	Kunnanlääkärin talo	67	/s-2	B
1227	Toritie 11	0	/s-2	B
1228	Suutolantie 2	0	/s-2	B
1229	Suvantola (Salmela)	91	sr	A

Kuva 62. Vuoden 2015 inventoinnin kohteet ja niiden arvoluokitus 2022. Sinisellä vinorasterilla on osoitettu RKY 2009 alue Kuhmoisten kirkonmäki ja Kuhmoisten sahan lahti.

2.5 Kuhmoisten modernin rakennusperinnön inventointi 2012

Vuoden 2012 inventoinnissa tarkistettiin silloiselta inventointialueelta aiemmin inventoidut kohteet ja inventoitiin aiemmin inventoimaton modernia rakennuskantaa. Inventointiraportissa on kattava kuvaus Kuhmoisten rakentumisen historiasta, vaikka inventoinnissa pääasiassa onkin keskitytty kirkonkylän alueeseen.

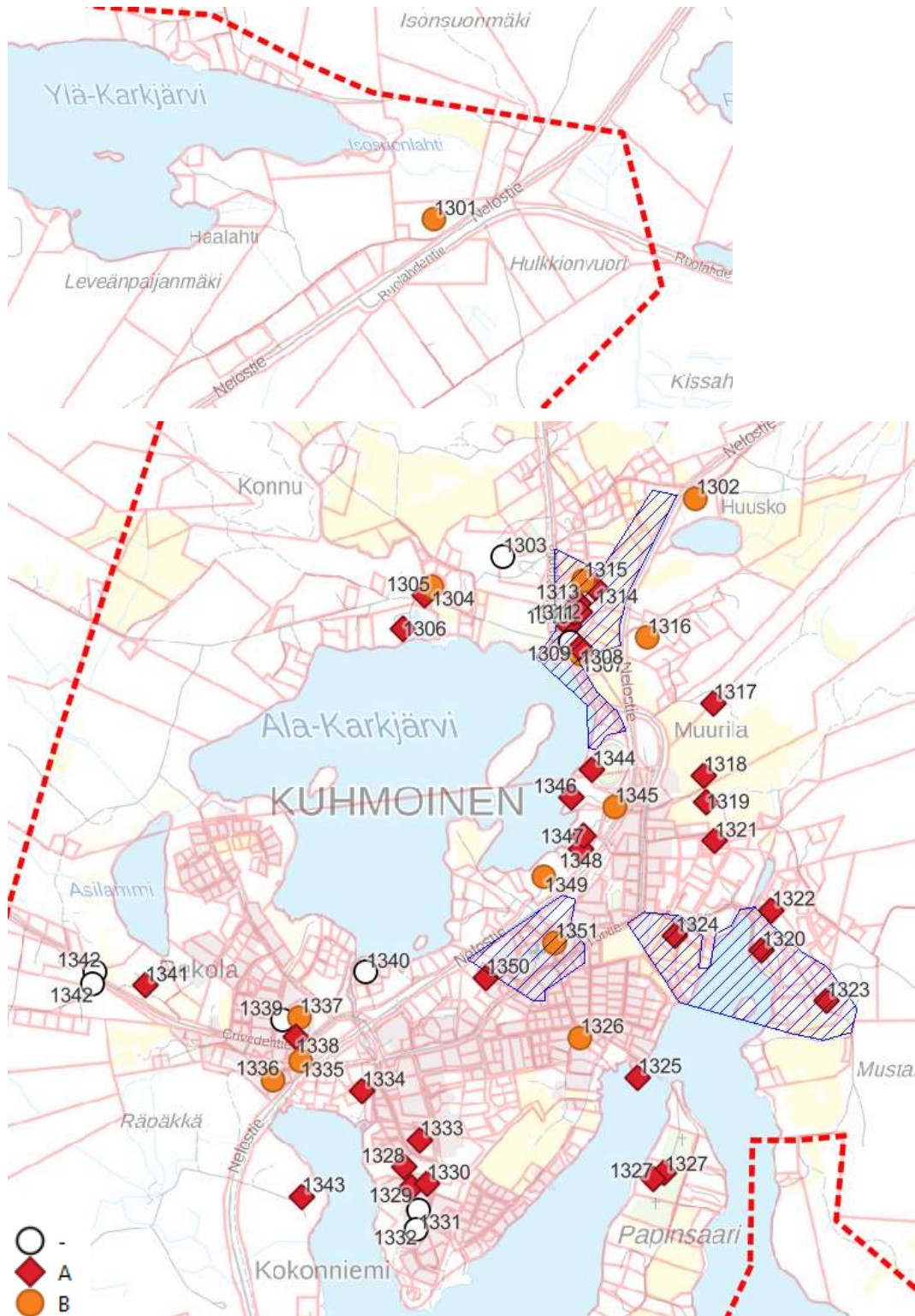
Modernin rakennusperinnön inventoinnin kohteista aivan kaikkia ei tarkistettu maastossa. Maastokäynnillä keskityttiin kohteisiin, joissa kartta- ja ilmakuva-aineistojen ja muun lähtöaineiston perusteella on tapahtunut muutoksia vuoden 2012 jälkeen.

Modernin rakennusperinnön inventoinnissa tehtyä arvottamista on tarkistettu maakuntakaavoituksen yhteydessä sekä sen jälkeen tehdyissä Toritien ja Satamarinteen asemakaavatasoisissa inventoinneissa. Modernin rakennusperinnön inventoinnissa kohteiden merkitys on jaoteltu valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviin kohteisiin ja kohteiden arvottamisessa historialliset arvot ovat saaneet suuren roolin. Tästä syystä kohteiden arvoluokista ei ole suoraan johdettavissa niiden arvot huomioivaa suositusta kaavamääräykseksi. Nyt tehdyn tarkistusinventoinnin yhteydessä kohteiden arvoluokitusta on tarkistettu samaan linjaan aiemmin tehtyjen asemakaavatasoisten inventointien kanssa ja vuonna 2022 tehdyn inventoinnin arvottamisen kanssa.

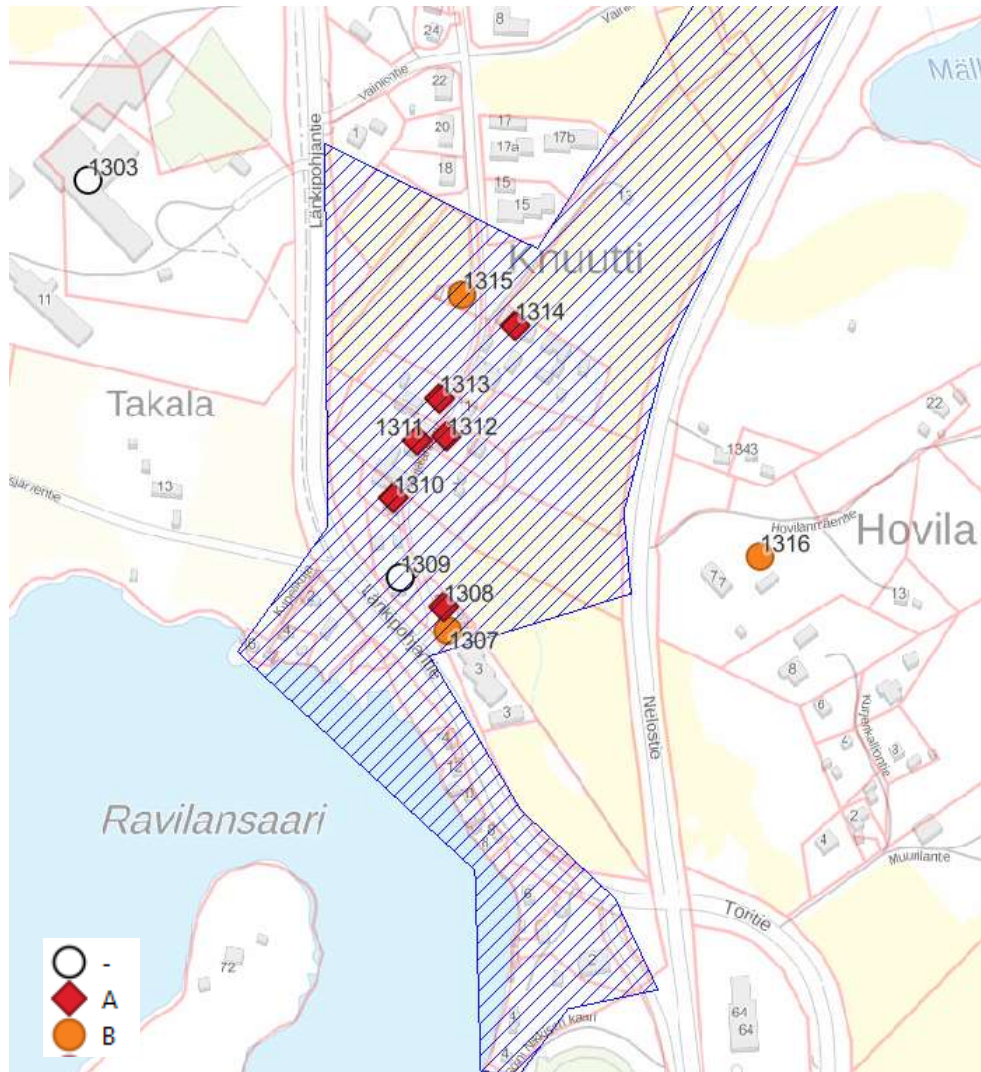
Modernin rakennusperinnön inventoinnin tiedot löytyvät raportista ”Kuhmoisten modernin rakennusperinnön inventointi, Kuhmoisten kirkonkylä”, Keski-Suomen museo, Virpi Myllykoski, 2012. Tällöin inventoiduista kohteista on laadittu kohdekuvaukset myös Kioski-järjestelmään. Kuhmoisten siirryttyä Pirkanmaan maakuntaan kohdekuvaukset löytyvät myös Siiri-tietojärjestelmästä.

nro	nimi	nro 1990	arvaluokitus 2012	arvaluokitus 2022
1301	Tanssilava Honkahovi	0	p	B
1302	Pajupohja (Korola)	104	m	B
1303	Kuhmoisten yläkoulu ja lukio	98	p	-
1304	Koskenkorva	97	p	B
1305	Kopolan vesimylly	96	p	A
1306	Kopolan kurssikeskus	95	p	A
1307	Ruusulinna	105	rky	B
1308	Tuorila	107	rky	A
1309	Sillankorva-Hiirla	106	rky	-
1310	Kotila (Lehtinen)	0	rky	A
1311	Muistola (Korhosen kauppa)	102	rky	A
1312	Varola (Vuorinen)	108	rky	A
1313	Kanerva	100	rky	A
1314	Nuutti	103	rky	A
1315	Savela	0	rky	B
1316	Hovila	51	p	B
1317	Muurila	71	m	A
1318	Työväentalo	58	m	A

1319	Katajamäki-Knuuttila	53	m	A
1320	Kuhmoisten saha	83	rky	A
1321	Sahatyöl. mökki, Heinosen talo	88	rky	A
1322	Sahan h. as, Ahtela	85	rky	A
1323	Korppila	61	rky	A
1324	Sahan asuin- ja konttorirakenn	87	rky	A
1325	Kurjeluodon venetalaat	77	m	A
1326	Entinen osuusmeijeri	64	m	B
1327	Uusi kappeli	75	m	A
1327	Vanha kappeli	76	m	A
1328	Entinen kunnalliskoti	66	m	A
1329	Päijännekoti	0	m	A
1330	Veljestupa	0	m	A
1331	Kiurukujan rivitalot	0	m	-
1332	Viljanlajittelija	0	p	-
1333	Suvantola	0	m	A
1334	Koivumäki eli metsäkulma	60	p	A
1335	Koivisto	59	p	B
1336	Päiväkumpu	81	p	B
1337	Terveyskeskus ja asuinrakennus	0	p	B
1338	Terveystalo	0	p	A
1339	Kiint. Oy Iltarusko	0	p	-
1340	Ent Tie- ja Vesihallituksen va	0	p	-
1341	Puolamäen pihapiiri	79	m	A
1342	Puolamäen torpat	80	m	-
1342	Puolamäen torpat	80	m	-
1343	Koukanniemi	62	p	A
1344	Keskusurheilukenttä ja uimala	0	p	A
1345	Kuhmoisten seurahuone	90	p	B
1346	Aihelan kesähuvila	47	m	A
1347	Kirjarannan asuintalo	55	p	A
1348	Kirkkoh.vir, Kirjorannan pappi	0	p	A
1349	Ylä-Puukkila	93	p	B
1350	Vesitorni	0	m	A
1351	Teletalo	0	p	B

Kuva 63. Modernin rakennuskannan inventoinnin kohteet, joita ei ole myöhemmissä inventoinneissa tarkistusinventoitu, ja niiden arvoluokitus 2022. Sinisellä vinorasterilla on osoitettu RKY 2009 alueet. Taustakartta MML.

Kuva 64. Modernin rakennuskannan inventoinnin kohteet Pääjäränsaari varrella ja niiden arvoluokitus 2022. Sinisellä vinorasterilla on osoitettu RKY 2009 alueet. Taustakartta MML.

2.5.1 1301 Honkahovi

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Ulkoasultaan hyvin säilynyt Honkahovi on kulttuurihistoriallisesti arvokas sen edustaessa Kuhmoisten kirkonkylässä suomalaista tanssilavakulttuuria, joka voimistui erityisesti sotien jälkeen. Alkuperäinen ja mielenkiintoinen piirre rakennuksessa on vilvoittelukatos tulisijoineen. Vieläkin toiminnassa oleva tanssilava on myös maisemallisesti merkittävällä paikalla valtatie 24 varrella.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kohteella on paikallista historiallista merkitystä tanssilavana. Arkkitehtonisesti rakennus on vaatimaton. Rakennus näkyy Nelostielle.

Arvoluokka B.

2.5.2 1302 Pajupohja ; Korola ; entinen Korolan pappila

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Korolan inventointiin vuonna 1989 sen ollessa Kuhmoisten ensimmäinen pappila ja sen sijaitessa luonnonkauniilla paikalla Mällykäisen rannalla. Kohde arvotettiin historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi. Korolan asuinrakennuksia on muutettu paljon niiden alkuperäisestä asusta, mutta niissä on säilynyt vanhoja yksityiskohtia, kuten ikkunan vuorilautoja ja koristelistoituksia. Korolalla on jonkin verran rakennushistoriallisia arvoja, mutta se on ennen kaikkea historiallisesti ja maisemallisesti arvokas.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia. Talousrakennuksen katto on notkollaan.

Arvoluokka B

2.5.3 1303 Kaukolanmäen koulukeskus

Kuva 65. Vuosina 1960 ja 1962-63 sekä 1990 peruskorjattu entinen yhteiskoulu, joka on tyhjillään sisäilmaongelman vuoksi. Kuvan oikeassa reunassa näkyy vuodelta 1998 oleva liikuntahalli, joka on edelleen käytössä.

Kuva 66. Pajarakennus vuodelta 1968. Kattomuoto on 1990-luvulta.

Kuva 67. Vuonna 1969 valmistunut alakoulu, jonka kattomuoto on 1990-luvulta.

Kuva 68. Vuonna 2021 valmistunut uusi koulurakennus. Taustalla näkyy entinen yhteiskoulu.

Kaukolassa oppikoulun toiminta alkoi vuonna 1956 vanhassa Kaukolan tilan päärakennuksessa. Koulukeskuksen alueella sijaitsee yläaste ja lukiorakennus (vanha yhteiskoulu 1960, 1963), kansakouluksi vuonna 1969 rakennettu ala-aste sekä verstaatioita ja erityisluokkia sisältävä pajarakennus (1968). Kaukolanmäen koulurakennukset peruskorjattiin 1990-luvulla, jolloin muun muassa tasakatot muutettiin harjakatoiksi. Yläaste ja lukiorakennuksen yhteyteen valmistui betonirunkoinen punatiilellä verhottu liikuntahallisiipi vuonna 1998. Kaukolan tilan vanhat rakennukset ja koulurakennukset on purettu. Koulukeskuksen alueella sijaitsee myös paljon vapaa-ajan ja liikunnan ympäristöjä. Uusi koulurakennus valmistui v. 2021.

Arvot 2012:

Kaukolanmäen koulukeskukseen liittyy paljon Kuhmoisten koulu- ja sivistyshistoriaa. Koulukeskuksen alueelle on rakennettu liikuntahallien lisäksi myös paljon urheilu- ja leikkialueita, jolloin alueesta on muodostunut myös urheilun ja vapaa-ajan aluetta.

Alueella voi havaita eri vuosikymmenten rakentamisen ilmiöitä. Vanha yhteiskoulu liikuntasaleineen edustaa 1960-luvun arkkitehtuurin ihanteita ja rakennustekniikkaa. Pajarakennuksen ja ala-asteen hahmossa näkyy 1990-luvun ilmiö tasakattojen muuttamisesta harja- tai aumakatoiksi eli sen ajan tietämys hyvästä tasakaton korjauksesta. Uudessa liikuntasalissa puolestaan näkee rakennustekniikan kehityksen, jonka avulla on aikaansaatu entistä suuremmat tilat.

Kokonaisuus muodostaa maisemallisesti merkittävän alueen Ala-Karkjärven pohjoispuolelle seututeiden varteen.

Arvot 2022:

Koulukeskuksen tilanne on muuttunut huomattavasti vuoden 2012 inventoinnin jälkeen, kun entinen yhteiskoulun rakennus, jossa viimeisimmäksi toimi yläaste ja lukio, on jäänyt tyhjilleen sisäilmaongelman vuoksi. Rakennuksen pohjoispuolelle on valmistunut vuonna 2021 uusi koulurakennus. Entinen yhteiskoulu on uloskin päin heikossa kunnossa rappauksen hilseillessä. Yhteiskoulu on ollut rakennusajalleen tyypillinen ja tavanomainen koulurakennus nauhaikkunoineen. Saman ajan koulurakennukset alkavat käydä harvinaisiksi niihin liittyvien rakenteellisten ongelmien vuoksi, jotka ovat johtaneet sisäilman ongelmiin. Rakenteita on tyypillisesti mahdoton korjata. Kohteen arvot ovat enimmäkseen historiallisia, ja ne säilyvät vaikka koulun rakennuskanta uudistuukin.

Arvoluokka -

2.5.4 1304 Koskenkorva

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Koskenkorva arvotettiin vuonna 1989 rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi. Rakennus on tyypillinen käsityöläisen mökki 1800-luvun lopulta. Se on ilmeisesti rakennettu alunperin parituvaksi, mutta vain toisessa tuvassa on uuni.

Koskenkorva on säilyttänyt hyvin rakennushistorialliset ja maisemalliset arvonsa. Kohteella on myös historiallista merkitystä yhtenä Kuhmoisten kirkonkylän vanhimmista säilyneistä asuinrakennuksista.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Rakennus sijaitsee Koppolanjoen varrella, mutta kohteen maisemallinen merkitys on kärsinyt ympäristön umpeenkasvusta ja Velisjärventien varren täydennysrakentamisesta 1970-luvulta alkaen.

Arvoluokka B.

2.5.5 1305 Kopolan vesimylly

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Kopolan vesimylly arvotettiin vuoden 1990 inventoinnissa rakennushistoriallisesti ja historiallisesti merkittäväksi kohteeksi. Kopolan mylly inventoitiin häviävän myllyperinteen esimerkkinä.

Arvot 2022:

Puronvartta on tiensivuilta äskettäin kunnostettu ja entiset myllynkivet ovat paikalla hyvin näkyvissä. Itse myllyrakennus jää kasvillisuuden piiloon. Häviävänä rakennustyyppinä mylly on paikallisesti erityisen merkityksellinen sekä historiallisesti että rakennushistoriallisesti.

A-luokan kohde.

2.5.6 1306 Kopolan kurssikeskus; entinen Kopolan pappila

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Kopola inventointiin vuonna 1989 rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti mielenkiintoisena kohteena.

Kopolan kurssikeskuksella eli entisellä pappilalla on historiallisia arvoja Kuhmoisten toisena papiston virkatalona. Myöhemmin paikasta tuli valtakunnallisen Kuuloliiton kurssikeskus, jossa pidetään ympärivuotisesti koulutus- ja kuntoutuskursseja. Lisäksi Kopolalla on maisemallista merkitystä.

Kopolan rakennukset ovat säilyneet suhteellisen hyvin: ulkorakennukseen, rantasaunaan ja majoitusrakennukseen ei ole tehty suuria muutoksia vuoden 1989 jälkeen. Päärakennuksen rakennushistorialliset arvot ovat heikentyneet 1970-luvulla ja sen jälkeen tehtyjen muutosten myötä. Rakennuksen yleishahmo ja koristeaiheet kuvastavat kuitenkin vielä 1800-lukua.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kohteeseen liittyy erityisen merkittävää historiaa sekä entisenä pappilana että Kuulonhuoltoliiton kurssikeskuksena. Kokonaisuus on eheä, vaikka kohde onkin muuttunut 1970-luvulla. Kohteen ajalliset kerrokset ovat helposti hahmotettavissa ja liittyvät sen käyttötarkoituksen muutokseen ilmentäen sitä.

Arvoluokka A.

Arvot 2012:

Arvot 2022:

2.5.7 1307 Ruusulinna

Arvot 2012:

Rakennus on osa Päijälän raittikylää. Se on arvotettu historiallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi. Ruusulinnan edustaa Päijälän raittikylän aluella 1930-luvun asuinrakentamista. Sillä on historiallisia ja maisemallisia arvoja. Ruusulinna on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä Päijälän raittikylää (RKY 2009)

Arvot 2022:

Kohteessa ei ole tapahtunut arvoihin vaikuttavia muutoksia.

B-luokan kohde.

2.5.8 1308 Tuorila

Arvot 2012:

Tuorila on inventoitu vuonna 1989, koska se on osa Päijälän raittia. Rakennus on arvotettu historiallisesti sekä maisemallisesti merkittäväksi. Tuorilalla on historiallisia ja maisemallisia arvoja. Lisäksi se on oleellinen osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä Päijälän raittikylää (RKY 2009).

Arvot 2022:

Kohteessa ei ole tapahtunut arvoihin vaikuttavia muutoksia. Rakennus vaikuttaa olevan vailla säännöllistä käyttöä ja ulkomaalaus hilseilee.

Rakennus on 1800-luvun lopulta ja toinen kerros 1920-luvulta. Mansardikattoisena rakennus on paikallisesti edustava esimerkki 1920-luvun rakentamisesta. Päijälänraitin alussa sillä on myös huomattava paikallinen maisemallinen merkitys.

A-luokan kohde.

2.5.9 1309 Sillankorva-Hiirla

Kuva 69. Sillankorvan asuinrakennus vaikuttaa olevan vailla säännöllistä käyttöä pihapiirin umpeenkasvun perusteella. Kohteen ikkunoita on uusittu

Kuva 70. Kutilan maatilasta on jäljellä huonokuntoinen aitta ja osa entisestä päärakennuksesta Hiirla-nimesellä tontilla.

Arvot 2012:

Vaativattoman näköiset asuinrakennus (Sillankorva, Törölä), luhtiaitta ja osa Kutilan (Hiirla) päärakennusta ovat paikallisesti merkittäviä, historiallisia ja maisemallisia arvoja omaavia rakennuksia. Ne ovat osa Päijälän raittikylää, valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY 2009).

Arvot 2022:

Kohde vaikuttaa olleen tyhjillään ja vailla käyttöä vuoden 2012 inventoinnin jälkeen. Asuinrakennuksen ikkunoiden vuorilaudat on vaihdettu yläkerrassa. Piha on pusikoitunut, kuten vuoden 2012 inventoinnissa.

Asuinrakennus on 1930-1940-luvuilta ja kaksikerroksisena rakennuksena se edustaa paikallisesti melko harvinaista rakennustyyppiä. Teiden risteyksessä ja välissä sillä on paikallista maisemallista merkitystä. Hiirlan huonokuntoisten rakennusten historiallinen, rakennushistoriallinen ja maisemallinen merkitys jäävät vähäisiksi.

Arvoluokka -, huomioidaan kohde osana kyläkuvallista arvoaluetta.

2.5.10 1310 Kotila (Lehtinen)

Arvot 2012:

Valtakunnallisesti arvokas.

Arvot 2022:

Kohteessa ei ole tapahtunut arvoihin vaikuttavia muutoksia. Rakennukset ja pihapiiri on hyvässä kunnossa. Asuinrakennuksen ulkoseinät ovat paikoin hieman kierot vanhoille hirsirakennuksille tyypilliseen tapaan.

Asuinrakennus on 1870-luvulta. Ulkorakennus on peräisin 1800-luvun lopusta tai 1900-luvun alusta. Asuinrakennuksen eteläpäädyssä on toiminut 1870-luvulta 1900-luvun alkuvuosikymmenille useita

eri kauppoja. Kuistit rakennuksen länsisivuilla ja pohjoispäädyssä lienevät 1900-luvun puolelta. Pohjoispäädyn kuistin katto on erikoisen mallinen ja koristeellinen. Kohteeseen liittyy erityisiä historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja osana RKY-aluetta.

Arvoluokka A.

2.5.11 1311 Muistola (Korhosen kauppa)

Arvot 2012:

Muistolan (Korhosen) rakennukset inventointiin vuonna 1989, koska ne ovat osa Päijälän raittikylää. Ne olivat hyvin säilynyt esimerkki vanhasta kaupparakennuksesta. Ne on arvolle rakennushistoriallisesti, historiallisesti sekä maisemallisesti merkittäviksi.

Muistola kuuluu valtakunnallisesti merkittävään Päijälän raittikylän ympäristöön (RKY 2009), jossa se on yksi parhaiten säilyneistä kohteista. Kohteella on merkittäviä historiallisia arvoja pitkänä toimineena kyläkauppana ja kauppamuseona. Nykyään asuinkäytössä olevan rakennuksen

olohuoneessa on säilynyt vanhaa kaupan sisustusta. Lisäksi Muistolalla on rakennustaiteellisia ja maisemallisia arvoja. Erityisesti ikkunan puitteet ovat huomionarvoiset.

Arvot 2022:

Kohteessa ei ole tapahtunut arvoihin vaikuttavia muutoksia. Rakennukset ja pihapiiri on hyvässä kunnossa. Päärakennus on maalattu vuoden 2012 inventoinnin jälkeen. Tuolloin rakennus on ollut vaalea ja listoitus vihertävä. Nyt rakennus on okranvärinen ja listoitus punaruskea. Väritys tuo hyvin esille kohteen koristeelliset ikkunoiden vuorilaudat.

1870-luvulla rakennettu asuinrakennus on ollut alkujaan yksikerroksinen. Kaksikerroksinen rakennusosa on 1920-luvulta. Kauppaliikkeeseen johtanut ovi on rakennuksen kulman viisteessä. Rakennus on alkujaan toiminut sekä liike- että asuinrakennuksena, mutta on nykyisin asuinrakennuksena. Makasiini, samoin kuin saunarakennuskin näyttävät moneen kertaan laajennetuilta. Kohteeseen liittyy erityisiä historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja osana RKY-aluetta.

Arvoluokka A.

2.5.12 1312 Varola (Vuorinen)

Arvot 2012:

Rakennus inventointiin vuonna 1989 osana Päijälän raittikylää. Se arvotettiin historiallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi. Varola on säilyttänyt hyvin kulttuurihistorialliset arvonsa. Osana Päijälänraittia ja hyvin säilyneenä kohteena Varolalla on historiallisia ja maisemallisia arvoja. Paikallisesti merkittävä kohde edustaa myös 1930-luvun asuinrakennusta. Varola kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY 2009), ja on oleellinen osa sitä.

Arvot 2022:

Kohteessa ei ole tapahtunut arvoihin vaikuttavia muutoksia. Ullakon ikkunat on vaihdettu vanhan mallin mukaisiksi uusiksi ikkunoiksi. Rakennukset ja pihapiiri on hyvässä kunnossa. Kiinteistö on alkujaan ollut nykyistä isompi. Nykyisin kiinteistöllä on vain asuinrakennus.

Varola (Vuorinen) on ollut alun perin pieni hirsinen asuinrakennus, jonka Kuhmoisten ensimmäinen virallinen taksiautoilija Artturi Vuorinen kunnosti nykyiseen muotoonsa 1930-luvun alussa. Tyylipiirteiltään rakennus edustaa 1920-luvun klassismia ja siinä on mm. kissanpenkit. Kohteeseen liittyy erityisiä historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja osana RKY-aluetta.

Arvoluokka A.

2.5.13 1313 Kanerva

Arvot 2012:

Vuonna 1989 rakennus inventointiin, koska se kuuluu osana Päijälän raittikylään. Rakennukset on arvotettu historiallisesti sekä maisemallisesti merkittäviksi. Kanervan pihapiiri on säilyttänyt hyvin kulttuurihistorialliset arvonsa. Se on historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä kohde. Kanervan pihapiiri kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY 2009), Päijälän raittikylään ja on yksi alueen parhaiten säilyneistä kohteista.

Arvot 2022:

Kohteessa ei ole tapahtunut arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kanervan asuinrakennus on aiemmin toiminut sekä liike- että asuinrakennuksena. Se on rakennettu luultavasti 1920-luvun alussa. Saunarakennus pihalla on samalta ajalta. Entinen navetta on 1800-luvun lopulta. Asuinrakennus on alunperin ollut Leisalan tilan väentupa. Rakennuksen eteläpäässä toimi 1930-luvulta 1960-luvulle eri liikeyrityksiä. Pihapiirin kokonaisuus on säilynyt ehyenä. Kohteeseen liittyy erityisiä historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja osana RKY- aluetta.

Arvoluokka A.

2.5.14

1314 Nuutti (Knuutti)

Arvot 2012:

Nuutti inventointiin vuonna 1989, koska se kuuluu oleellisesti Päijälän raittikylän vanhaan miljööseen. Tilan rakennukset olivat säilyneet hyvin 1800-luvun asussa, vaikka alkoivatkin inventoinnin aikana rapistua. Kohde arvotettiin vuonna 1989 rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi. Knuutti eli Nuutti on historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Kuhmoisten kirkonkylässä yhtenä alueen vanhimmista kantatiloista. Pihapiiri muodostaa yhtenäisen ja hyvin säilyneen kokonaisuuden Päijälänraitin varteen. Nuutti kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY 2009) Päijälän raittikylään ja on oleellinen osa sitä. Alueen kuvailutekstissä se mainitaan yhtenä parhaiten säilyneistä kohteista alueella.

Arvot 2022:

Kohteessa ei ole tapahtunut arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Nuutti eli Knuutti eli Muurahainen on Kuhmoisten vanhimpia kantataloja. Se on ollut varmuudella asuttu jo 1660-luvulla. Pihapiirissä sijaitsee useita vanhoja rakennuksia, mm. entiset kavinavetta, maitohuone, talli, lahtihuone ja riviaitta. Pihapiirin rakennuskanta ei ole juurikaan muuttunut 1900-luvun puolivälin jälkeen, vaikka rakennusten käyttötarkoitus onkin muuttunut. Asuinrakennus on 1700-luvun lopulta tai 1800-luvun alkupuoliskolta ja sitä on jatkettu 1800-luvun loppupuolella, maitohuone 1800-luvulta ja navetta 1920-luvulta. Asuinrakennuksen ikkunat on uusittu vanhan mallin mukaan luultavasti 2000-luvun taitteessa. Kohteeseen liittyy erityisiä historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja osana RKY-aluetta.

Arvoluokka A.

2.5.15 1315 Savela

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas kohde edustaa hyvin säilyneenä 1940-luvun asuinrakentamista Kuhmoisissa, ja sillä on historiallisia ja maisemallisia arvoja osana Päijänlänraittia. Päijälän raittikylä on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009).

Arvot 2022:

Savela on kaksikerroksinen, kuistillinen ja harjakattoinen asuinrakennus. Rakennus on 1940-luvulta, tontti on ostettu 1943. Asuinrakennuksessa on havaittavissa klassistisia piirteitä (päätykolmio, kissanpenkit), jotka viittaavat aikaisempiin vuosikymmeniin, mutta rakennuksen mittasuhteet ovat 1940-luvulta. Sota-aikana valmistuneet rakennukset ovat melko harvinaisia, mutta rakennus on valmistumisajalleen tavanomainen. 1940-luvun saunarakennus on korvattu uudemmalla piharakennuksella.

Arvoluokka B.

2.5.16 1316 Hovila

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Hovila arvotettiin vuonna 1989 rakennushistoriallisesti ja historiallisesti merkittäväksi. Rakennuksen nimessä on säilynyt historiallinen jäännös 1600-luvun läänitysten ajoilta. Itse nykyinen rakennus ei ole 1800-lukua varhaisempi. Vuoden 1989 inventoinnin mukaan sitä on muutettu useampaan otteeseen, eikä alkuperäinen asu ole säilynyt kovinkaan hyvin.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Hovila on valtatie 24:n varrella, metsän siimeksessä sijaitseva vanha tilakeskus, josta on enää jäljellä vanha päärakennus. Pihapiirissä sijaitsee kaksi uutta ulkorakennusta. Pihapiirin yhteys avoimeen viljelysmaisemaan on katkennut lähiympäristön puuston kasvun myötä. Kohteen historiallinen kertovuus on kärsinyt tästä ja talousrakennusten purkamisesta. Päärakennus on ajallisesti kerroksellinen ja sillä on paikallista rakennushistoriallista merkitystä.

Arvoluokka B.

2.5.17 1317 Muurila

Arvot 2012:

Tilan viisi rakennusta on inventoitu vuonna 1989, koska Muurilan tila on Kuhmoisten vanhimpia kantatiloja, ja sen päärakennus on saanut nykyisen asunsa vuonna 1914. Lisäksi tilan rakennukset muodostavat kauniin kokonaisuuden, joskin niiden sijoittelu ei ole perinteinen. Myös maisemallisesti arvokas kohde.

Muurilan tila on arvotettu rakennushistoriallisesti, historiallisesti sekä maisemallisesti.

Muurila kuuluu samaan maakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön yhdessä työväentalon ja Katajamäki-Nuuttilan kanssa. Keski-Suomen maakuntakaava 2009.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Muurilan kantatalo on ollut olemassa Kuhmoisissa ainakin jo vuonna 1539. Kuhmoisten vuoden 1783 palon jälkeen talo siirrettiin kirkolta nykyiselle paikalleen ja asuinrakennuksen vanhimmat osat ovat tältä ajalta. Vuonna 1914 pirtti käännettiin n.90 astetta pohjois-etelä- suunnasta itä-länsi-suuntaan. Samalla rakennusta jatkettiin läntisellä siipiosalla. Rakennus uudistettiin täydellisesti vuonna 1959. Karjarakennus on vuodelta 1912. Asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on entinen maitohuone, kaksi aittaa, luhtiaitta sekä muita talousrakennuksia. Ne näkyvät nykyisillä paikoillaan jo 1930-luvun pitäjänkartassa. Muurila sijoittuu Kuhmoisten kirkonkylän koillispuolisen peltoaukean pohjoisreunalle loivaan rinteeseen. Pihasta avautuu viehättävä peltomaisema työväentalon suuntaan ja Kuhmoisten sahan piippu näkyy hyvin pellon yli. Kohteella on erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä ja se on arvotettu myös maakunnallisesti merkittäväksi kohteeksi.

Arvoluokka A.

2.5.18 1318 Kirkonkylän työväentalo Orimäki

Arvot 2012:

Vuonna 1989 rakennus inventoitiin, koska työväentalona sillä on suuri merkitys historiallisesti ja kulttuurihistoriallisesti. Se oli säilynyt suhteellisen hyvin alkuperäisessä asussaan. Lisäksi rakennus sijaitsi maisemallisesti keskeisellä paikalla lähellä kirkonkylän sen hetkistä keskustaa.

Työväentalo arvotettiin rakennushistoriallisesti, historiallisesti sekä maisemallisesti merkittäväksi.

Keski-Suomen maakuntakaava 2009:

Kuhmoisten kirkonkylän suuret tilakeskukset Muurila ja Katajamäki-Nuuttila sekä näiden välissä sijaitseva Työväentalo muodostavat Kuhmoisten keskustan pohjoisosaan Toritien itäpuolelle maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön. Yhtenäisen maatalousmaiseman muodostavalla kokonaisuudella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Työväentalo valmistui vuonna 1923 yhdistyksen omalle tontille. Piirustukset taloon teki Aleksanteri Heino, jolla oli oma puusepänverstaas aivan työväentalon tontin lähellä. Rakennuksen hallitseva piirre on aumattu mansardikatto ja siinä oleva länsijulkisivun frontoni. Pärekatto vaihdettiin huovaksi ja sisäänkäynnin kohdalla ollut torni purettiin 1930-luvun lopulla. Hirsirunkoinen talo vuorattiin peiterimoitetulla pystylaudoituksella vuonna 1954. Rakennus sijoittuu Kuhmoisten kirkonkylän koillispuolisen peltoaukean keskelle pienelle mäelle. Rakennus näkyy hyvin Toritielle saavuttaessa kirkonkylään pohjoisesta. Kohteella on erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä ja se on arvotettu myös maakunnallisesti merkittäväksi kohteeksi.

Arvoluokka A.

2.5.19 1319 Katajamäki-Nuuttila

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Tilan seitsemän rakennusta on inventoitu, sillä rakennus(päärakennus??) on ennen 1920-lukua rakennettu talonpoikaistalo, joka on säilyttänyt alkuperäisen ulkoasunsa verrattain hyvin.

Pihapiirin rakennukset on arvotettu rakennushistoriallisesti merkittäviksi.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kohteen asuinrakennus on 1860-luvulta, aitta 1800-luvulta, riviaitta 1700- tai 1800-luvulta, riihi 1800-luvulta, navetta vuodelta 1939 sekä kaksi latoa 1800- ja 1900-luvulta. Riviaitassa on vielä pärekatto. Rakennus sijoittuu Kuhmoisten kirkonkylän koillispuolisen peltoaukean eteläreunalle maisemallisesti kauniille paikalle. Kohteella on erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä ja se on arvotettu myös maakunnallisesti merkittäväksi kohteeksi.

Arvoluokka A.

2.5.20 1320 Kuhmoisten saha

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennus	Saha
rakennustyyppi	Teollisuusrakennus
nykyinen käyttö	Tyhjillään
alkuperäinen käyttö	Saha
rakennusaika	Saha on rakennettu vuoden 1947 tulipalon jälkeen.
korjausvuodet	
muutokset vuoden 1989-1990 inventointiin nähden	Ei erityisiä muutoksia, rakennus on ollut tyhjillään tai vajaakäyttöinen jo pitkään.
suunnittelija	Nurmi
kerrosluku	2
perustus	Betoni
runko	Puu
kattomuoto	Satula
vesikate (materiaali, väri)	Aaltopelti, vihreä
vuoraus	Limilaudoitus

väritys (seinät, listat)	Tumma
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Sahassa on alkuperäiset pieniruutuiset vaakaikkunat. Lounaispäädyssä on säilynyt myös alkuperäinen vinolaudoitettu ovi. Rakennusmassa on L:n mallinen. Saha on ollut eteläsiivessä, pohjoissiipi on ollut varastokatos. Sahan päädyssä on edelleen teksti Kuhmoisten saha Oy.
kunto	Kohtalainen, ikkunoita on rikki ja muutenkin rakennus on rapistunut, mutta vielä muodossaan. Varasto-osa on varastona ja kalustosuojana edelleen käytössä, itse saha vaikuttaa olevan vailla käyttöä.
rakennus- historia	Saha on rakennettu vuoden 1947 tulipalon jälkeen palaneen sahan tilalle. Sahaa on uudistettu useaan otteeseen 1950–1960-luvuilla, jolloin valmistuivat muun muassa kuivaamo ja höyläämö. K. J. Hirvensalo perusti Kuhmoisten kirkonkylälle Korppilan höyrysahan vuonna 1912. Se oli luonteeltaan kotitarvesaha. Sen yhteyteen rakennettiin punatiilinen voima-asema, joka tuotti höyrysahan tarvitseman höyryn ja sähköä. 1910–1920-lukujen taitteessa sahan omistajat vaihtuivat tiuhaan. Hetken omistajana oli mm. Helsingin halkokonttori. Vuonna 1925 yritys muutettiin osayhtiöksi ja sen nimeksi tuli tällöin Kuhmoisten Saha Oy. 1920- luvulla saha tarvitsi tilaa sahatavaran kuivaukseen ja varastointiin ja sen lautatarhat sijoitettiin Vellahden länsipuolelle. Sahan ja lautatarhan väliin rakennettiin kapearaiteinen rautatie vuonna 1924. 1960- luvulla saha työllisti 100–150 ihmistä. Säännöllinen sahaustoiminta loppui vuonna 1985.
pihapiiri ja ympäristö	Saha sijoittuu Vellahden pohjukkaan lahden itärannalle. Sahan vieressä on tiilirakenteinen voima- ja sähkölaitos, jonka korkea tiilipiippu on vielä pystyssä. Voimalaitoksen vierellä on vielä laitteet, joilla sahalle uitettu puutavara nostettiin vedestä. Ylärinteen puolella ovat entinen kuivaamo ja höyläämö.
kulttuurihistorialliset arvot	RKY 2009 -alue Kuhmoisten sahan lahti: Ennen toista maailmansotaa, jälleenrakennuskaudella ja sen jälkeen muotoutunut Kuhmoisten sahan rakennuskanta koneistuksineen on merkittävä pala teollisuushistoriaamme. Monet suursahat ovat tuhoutuneet tulipaloissa, joten Kuhmoisten säilynyt saha on tärkeä sahateollisuuden muistomerkki. Jälleenrakennuskaudelta olevaan saharakennukseen liittyvän voima-aseman laitteisto on teollisuushistoriallisesti arvokas. Sahan lisäksi alueella toimi satama, telakka ja konepaja. Kirkonkylän lahdelta, Päijänteen rantaan on 1912-1985 muotoutunut teollisuusympäristö, joka on säilynyt suhteellisen yhtenäisenä ja ehjänä alueen käytön muuttumisesta ja uudistumisesta huolimatta. Maamerkinä kohoava lautarakenteinen saha on valmistunut 1949 tulipalossa tuhoutuneen vanhan sahan paikalle. Kuivaamo ja höyläämö ovat 1950- ja 1969-lukujen vaihteesta.

	Sahan asuinrakennuksista on jäljellä Ahtela, John Malmbergin suunnittelema klassistinen asuin- ja konttorirakennus on 1920-luvun lopulta, 1930-luvulla on rakennettu konttoripäälikön talo ja 1940-luvulla metsäkonttori. Sahan lopetettua toimintansa on osa rakennuksista 1990-luvulla purettu, osa otettu uuteen käyttöön. Saha korkeine piippuineen on säilyttänyt hallitsevan asemansa kirkonkylän lahden ympäristössä. Vuoden 1989–1990 inventointi: Sahan alue sijaitsee keskeisellä paikalla Kuhmoisten kirkonkylää. Sahan lahden miljöö on säilynyt näihin päiviin saakka verrattain hyvin muuta kirkonkylää kohdanneelta uudistusaallolta. Alueen kokonaiskuva on säilynyt suhteellisen yhtenäisenä. Toisaalta aluetta leimaa vanhempien rakennusten ränsistyminen ja autius. Alueen vaihtelevat maastonmuodot ovat kuitenkin säilyneet. Vuoden 2022 inventointi: Kuhmalahden sahalla on valtakunnallistakin teollisuushistoriallista merkitystä sen rakennuskannan kertoessa edelleen vesireittien varrelle keskittyneestä sahateollisuudesta 1900-luvun alkupuoliskolta ja puolivälistä. Monet puurakenteiset sahat ovat tuhoutuneet tulipaloissa, joten Kuhmoisten säilynyt saha on tärkeä sahateollisuuden muistomerkki. Sahan rakennus on rakennusajalleen tyypillinen puurakenteinen rakennus. Kokonsa takia se on näyttävä, mutta muuten arkkitehtuuriltaan ja rakenteiltaan tavanomainen ja vaatimaton. Paloherkkyytensä takia puisia saman ajan saharakennuksia ei ole juurikaan säilynyt. Sahan pääty näkyy hyvin sahanlahdelle ja on tärkeä maamerkki etenkin vesistön suunnasta katsottaessa. Saha on tärkeä osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Voima-aseman korkean piipun kanssa se on säilyttänyt hallitsevan asemansa kirkonkylän lahden ympäristössä. Arvoluokka A.
--	---

Kuva 71. Kuhmoisten sahan tiilirakenteinen voima-asema, sen savupiippu ja laitteet, joilla sahalle uitetut tukit on nostettu vedestä.

inventoitu tieto	tiedon kuvaus
rakennus	Voima-asema
rakennustyyppi	Teollisuusrakennus
nykyinen käyttö	Tyhjillään
alkuperäinen käyttö	Sahan voima-asema
rakennusaika	Voima-asema on ilmeisesti rakennettu jo Korppilan höyrysahan aikana. Tiilirakenteinen voima-asema ei tuhoutunut vuoden 1947 tulipalossa ja rakennus näkyy nykyisellä paikallaan 1930-luvun pitäjänkartassa.
korjausvuodet	
muutokset vuoden 1989-1990 inventointiin nähden	Ei erityisiä muutoksia, rakennus on ollut tyhjillään tai vajaakäyttöinen jo pitkään.
suunnittelija	
kerrosluku	2
perustus	Betoni
runko	Tiili
kattomuoto	Satula- ja lapekatto

vesikate (materiaali, väri)	Aaltopelti, väritys ei näy loivan kattokulman takia
vuoraus	Vuoraamaton
väritys (seinät, listat)	punatiili
erityispiirteet (tyylipiirteet, kuisti, ikkunat...)	Rakennuksen kaksikerroksinen kaakkoisosa on laatikkomainen, loivasti satulakattoinen rakennus. Sen luoteisjulkisivulla on kahdessa kerroksessa 8-ruutuiset vanhat pystyikkunat, jotka on holvattu tiilimuurauksella. Rakennuksen lounaispäässä on lapekattoinen, yksikerroksinen rakennusosa, jonka lounaispäädyssä olevan oven yllä holvaus on selvästi kaareva. Lapekattoisen rakennusosan vieressä on hieman korkeampi siilomainen rakennusosa, joka on osittain puurakenteinen. Voima-aseman vieressä on kaksi puurakenteista, hieman tornimaista rakennusosaa, jotka ovat ilmeisesti liittyneet puutavaran nostoon lahdelta. Niiden ylemmästä kerroksesta johtaa kuljettimet sekä voima-aseman kaksikerroksiseen rakennusosaan että siilomaiseen rakennusosaan. Voima-aseman koillispäädyssä on tiilirakenteinen, korkea savupiippu.
kunto	Kohtalainen, rakennus on rapistunut, mutta vielä muodossaan. Paikoitellen tiilet ovat murenemassa. Piippu näyttää hyväkuntoiselta.
rakennus- historia	Voima-asema piippuineen on ilmeisesti jo Korppilan häyrysahan ajalta 1910-luvulta. Tiilirakenteinen voima-asema ei tuhoutunut vuoden 1947 tulipalossa ja rakennus näkyy nykyisellä paikallaan 1930-luvun pitäjänkartassa. Voima-asemalla on tuotettu häyrysahan tarvitsema höyry sekä sähköä. Voima-asemaa on todennäköisesti laajennettu ja siihen on tehty muutoksia sahan toiminnan kehittyessä ja laajentuessa. K. J. Hirvensalo perusti Kuhmoisten kirkonkylälle Korppilan häyrysahan vuonna 1912. Se oli luonteeltaan kotitarvesaha. Sen yhteyteen rakennettiin punatiilinen voima-asema, joka tuotti häyrysahan tarvitseman höyryn ja sähköä. 1910–1920-lukujen taitteessa sahan omistajat vaihtuivat tiuhaan. Hetken omistajana oli mm. Helsingin halkokonttori. Vuonna 1925 yritys muutettiin osayhtiöksi ja sen nimeksi tuli tällöin Kuhmoisten Saha Oy. 1920-luvulla saha tarvitsi tilaa sahatavaran kuivaukseen ja varastointiin ja sen lautatarhat sijoitettiin Vellahden länsipuolelle. Sahan ja lautatarhan väliin rakennettiin kapearaiteinen rautatie vuonna 1924. 1960-luvulla saha työllisti 100–150 ihmistä. Säännöllinen sahaustoiminta loppui vuonna 1985.
pihapiiri ja ympäristö	Saha sijoittuu Vellahden pohjukkaan lahden itärannalle. Sahan vieressä on tiilirakenteinen voima- ja sähkölaitos, jonka korkea tiilipiippu on vielä pystyssä. Voimalaitoksen vierellä on vielä laitteet, joilla sahalle uitettu puutavara nostettiin vedestä. Ylärinteen puolella ovat entinen kuivaamo ja höyläämö.

kulttuurihistorialliset arvot	RKY 2009 -alue Kuhmoisten sahan lahti: Ennen toista maailmansotaa, jälleenrakennuskaudella ja sen jälkeen muotoutunut Kuhmoisten sahan rakennuskanta koneistuksineen on merkittävä pala teollisuushistoriaamme. Monet suursahat ovat tuhoutuneet tulipaloissa, joten Kuhmoisten säilynyt saha on tärkeä sahateollisuuden muistomerkki. Jälleenrakennuskaudelta olevaan saharakennukseen liittyvän voima-aseman laitteisto on teollisuushistoriallisesti arvokas. Sahan lisäksi alueella toimi satama, telakka ja konepaja. Kirkonkylän lahdelta, Päijänteen rantaan on 1912-1985 muotoutunut teollisuusympäristö, joka on säilynyt suhteellisen yhtenäisenä ja ehjänä alueen käytön muuttumisesta ja uudistumisesta huolimatta. Maamerkinä kohoava lautarakenteinen saha on valmistunut 1949 tulipalossa tuhoutuneen vanhan sahan paikalle. Kuivaamo ja höyläämö ovat 1950- ja 1969-lukujen vaihteesta. Sahan asuinrakennuksista on jäljellä Ahtela, John Malmbergin suunnittelema klassistinen asuin- ja konttorirakennus on 1920-luvun lopulta, 1930-luvulla on rakennettu konttoripäälikön talo ja 1940-luvulla metsäkonttori. Sahan lopetettua toimintansa on osa rakennuksista 1990-luvulla purettu, osa otettu uuteen käyttöön. Saha korkeine piippuineen on säilyttänyt hallitsevan asemansa kirkonkylän lahden ympäristössä. Vuoden 1989–1990 inventointi: Sahan alue sijaitsee keskeisellä paikalla Kuhmoisten kirkonkylää. Sahan lahden miljöö on säilynyt näihin päiviin saakka verrattain hyvin muuta kirkonkylää kohdanneelta uudistusaallolta. Alueen kokonaiskuva on säilynyt suhteellisen yhtenäisenä. Toisaalta aluetta leimaa vanhempien rakennusten ränsistyminen ja autius. Alueen vaihtelevat maastonmuodot ovat kuitenkin säilyneet. Vuoden 2022 inventointi: Kuhmalahden sahalla ja voima-asemalla osana sitä on valtakunnallistakin teollisuushistoriallista merkitystä rakennuskannan kertoessa edelleen vesireittien varrelle keskittyneestä sahateollisuudesta 1900-luvun alkupuoliskolta ja puolivälistä. Monet puurakenteiset sahat ovat tuhoutuneet tulipaloissa, joten Kuhmoisten säilynyt saha on tärkeä sahateollisuuden muistomerkki. Voima-aseman laitteisto on erityisesti arvokas. Voima-asema on rakennusajalleen tyypillinen punatiilinen teollisuusrakennus, jonka arkkitehtuuri on vaatimatonta ja tavanomaista. Rakennusta on laajennettu sahan toiminnan kehittyessä. Voima-asema on tärkeä osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Voima-aseman korkea piippu on maisemassa laajalti näkyvä maamerkki. Arvoluokka A.
-------------------------------	--

Kuva 72. Kuhmoisten sahan lounaispääty. Taustalla näkyy voima-aseman piippu.

Kuva 73. Kuhmoisten sahan voima-aseman lounaispääty.

Kuva 74. Sahan voima-aseman kupeessa on kaksi tornimaista rakennusta, jotka luultavasti ovat liittyneet sahalle uitettujen tukkien nostamiseen vedestä. Torneista johtaa kuljettimet voima-asemalle.

Kuva 75 ja 76. Vasemmalla: Kuhmoisten sahan kuivaamo. Sen on suunnitellut Sateko Oy Lahdesta (Matti Uimonen). Rakennus on 1950- ja 1960-lukujen taitteesta. Rakennusta on laajennettu 2010-luvulla lapekattoisella rakennusosalla. Oikealla: Kuhmoisten sahan kuivaamo. 2010-luvulla rakennuksen lounaisjulkisivun ulkoneva osa on purettu.

Kuva 77. Kuhmoisten sahan entinen höyläämö.

Kuva 78. Kuhmoisten saha 1950-luvulla. Saha piippuineen hallitsi avointa maisemaa. (Kuhmoisten historia II s. 428).

2.5.21 1321 Sahatyöläisen mökki, Heinosen talo

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Vuonna 1989 Heinosen talo arvotettiin historiallisesti arvokkaaksi. Rakennus oli säilyttänyt hyvin alkuperäisen 1920-luvun ulkoasun. Se edustaa paikallista työläisrakentamista.

Heinosen talo on säilyttänyt hyvin kulttuurihistorialliset arvonsa, historialliset ja maisemalliset. Lisäksi sillä on rakennushistoriallista arvoa yhtenä Kuhmoisten kirkonkylän säilyneistä jugend-aiheisista, 1920-luvun asuinrakennuksista.

Heinosen talo kuuluu Museoviraston vuonna 2009 määrittelemään valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön, Kuhmoisten Sahan lahteen, ja on oleellinen osa sitä.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Heinosen talon ovat rakennuttaneet/rakentaneet sahatyöläinen Otto ja Marja Heinonen 1920-luvulla. Rakennuksessa on aumattu mansardikatto ja jugendhenkisiä yksityiskohtia. Kohteen kumpikin naapuritalo Ansiolahdentien varressa on samalta ajalta ja luultavasti myös sahatyöläisten asuinrakennuksia. Arkkitehtonisesti ne ovat kuitenkin tavanomaisempia rakennusaikansa rakennuksia. Kohde ei kuulu RKY 2009 -alueen Kuhmoisten sahan lahti rajaukseen eikä sitä mainita alueen sanallisessa kuvauksessa, kohdetta ei myöskään ole arvotettu maakunnallisesti merkittäväksi. Kohteella on kuitenkin paikallisesti erityistä historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.22 1322 Sahanhoitajan asunto, Ahtela

Arvot 2012:

Ahtela on säilynyt hyvin.

Ahtela arvotettiin vuonna 1989 historiallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi. Rakennus on saha-alueen vanhimpia asuinrakennuksia ja kuuluu olennaisesti sahan miljööseen.

Ahtela on säilyttänyt hyvin kulttuurihistorialliset arvonsa, historialliset ja maisemalliset. Lisäksi sillä on rakennushistoriallista arvoa yhtenä Kuhmoisten kirkonkylän säilyneistä jugend-aiheisista asuinrakennuksista.

Ahtela kuuluu Museoviraston vuonna 2009 määrittelemään valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön, Kuhmoisten Sahan lahteen, ja on oleellinen osa sitä.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Sahanjohtajan asunto on toinen sahan rakennuttama asuinrakennus. Ensimmäiseksi rakennettu kasarmi on jo purettu. Rakennus on luultavasti vuosilta 1924-1925. Rakennuksessa on jugendhenkisiä yksityiskohtia, mm. koristeellinen lasikuisti, jonka yllä on aumakattoinen parveke. Kohde sijaitsee Korppilankujan pohjoispuolella Sahanlahden rannalla länsirinteessä. Kohde ei kuulu RKY 2009 -alueen Kuhmoisten sahan lahti rajaukseen, mutta se mainitaan alueen sanallisessa kuvauksessa. Kohteella on paikallisesti erityistä historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.23 1323 Korppila

Arvot 2012:

Maakunnallisesti arvokas ja on osa valtakunnallisesti merkittävää teollisuusympäristöä.

Rakennus on inventoitu vuonna 1989, koska rakennus on aikoinaan ollut hyvin hoidettu ja kartanomainen. Sen maille on aikoinaan perustettu saha, joka vuoden 1989 aikana toimi edelleen nimellä Kuhmoisten Saha OY:n nimellä. Tila mainitaan mm. Suomen kartanot ja suurtilat III- kirjassa vuodelta 1945. Korppila arvotettiin rakennushistoriallisesti merkittäväksi.

Korppila kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön, Kuhmoisten Sahan lahden alueelle. Kohteella on historiallisia ja rakennushistoriallisia arvoja.

Arvot 2022:

Kohde sijaitsee hieman syrjässä kirkonkylästä, Sahanlahden itärannan rinteessä. Kohde on Kuhmoisten vanhoja kantatiloja ja sen omistajat tunnetaan vuodesta 1539 lähtien. Talo on ollut läänitettynä vapaaherra Fabian von Tiesenhausenille vuosina 1646-1683. Tilasta on vuonna 1918 erotettu 11 torppaa ja 2 mäkitupaa. Asuinrakennus on vuodelta 1874 ja sen julkisivut on koristeellisesti vuoratut. Pihan puolella olevien kahden kuistin ikkunat ovat koristeellista ristikköä ja ovien yllä on puoliympyrän malliset ikkunat. Kuhmoisten saha on perustettu Korppilan maille. Kohteen maisemallinen merkitys ja yhteys sahaan on kärsinyt lähiympäristön umpeenkasvusta. Entisellä rantapellolla on nykyisin veneiden säilytykseen käytettyä kenttää ja suuri halli. Kohde on mukana RKY 2009 -alueen Kuhmoisten sahan lahti rajauksessa ja se on mainittu RKY-alueen kuvauksessa. Kohteella on erityistä historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.24 1324 Sahan asuin- ja konttorirakennus

Arvot 2012:

Valtakunnallisesti arvokas.

Sahan asuin- ja konttorirakennus arvotettiin vuonna 1989 historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi. Vuoden 1989 inventoinnin mukaan rakennus edustaa hyvin 1920-luvun klassismia puurakennustaiteen alalla. Rakennus kuuluu olennaisesti vanhan sahan miljööseen ja sillä on siten paitsi maisemallinen myös kulttuuri- ja paikallishistoriallinen merkitys.

Sahan asuin- ja konttorirakennus kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön, Kuhmoisten Sahan lahden alueelle. Ennen toista maailmansotaa, jälleenrakennuskaudella ja sen jälkeen muotoutunut Kuhmoisten sahan rakennuskanta koneistuksineen on merkittävä pala teollisuushistoriaamme. Kohde on säilyttänyt hyvin kulttuurihistorialliset arvot.

Arvot 2022:

Sahan asuin- ja konttorirakennus sijaitsee saha-alueella, joka on perustettu Korppilan tilan maille 1910-luvulla. Sahan johtajan asuinrakennus, joka oli samalla myös sahan konttorirakennus, valmistui vuosina 1926-27. Rakennuksen on suunnitellut John Malmberg. Muutostöitä rakennuksessa on tehty 1930-luvun ja 1980-luvun lopun välillä melko vähän. Näkyvin jälkeen päin tehty lisäys on länsipäädyn korkea keskuslämmityspiippu - keskuslämmitys rakennukseen asennettiin 1950-luvulla. Toinen 1950-luvulla tehty muutos oli eteläsivulla olleen avokuistin muuttaminen umpikuistiksi. Tyyllillisesti puurakenteinen rakennus edustaa hyvin 1920-klassismia. Sahan asuin- ja konttorirakennuksen pääasukkaana oli alusta lähtien johtaja Peltosen perhe. Aluksi Emil Peltonen toimi sahan isännöitsijänä, mutta myöhemmin toimitusjohtajana. Vuonna 1989 rakennuksessa asui sahan silloinen toimitusjohtaja, sahanomistaja Emil Peltosen poika, Juhani Peltonen. Rakennus on tärkeä osa sahan alueen rakennuskantaa. Kohde on mukana RKY 2009 -alueen Kuhmoisten sahan lahti rajauksessa ja se on mainittu RKY-alueen kuvauksessa. Kohteella on erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.25 1325 Kurjeluodon venetalaat

Arvot 2012:

Vuoden 2009 maakuntakaavassa venetalaat merkittiin maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

Kurjeluodon venetalaat muodostavat hyvin säilyneen kokonaisuuden, joka edustava esimerkki vesiliikenteeseen liittyvistä, jo harvinaistuneista ranta-alueiden rakennuksista. Näitä löytyy Keski-Suomesta enää harvoista paikoista. Maakunnallisesti merkittävällä rakennetulla kulttuuriympäristöllä (2009) on kulttuurihistoriallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Päijänteen rannoille ovat kyläläiset rakentaneet kalastusvälineitä ja veneitä varten nuotta- ja venesuojia eli talaita. Ne olivat 1920-luvulle saakka enimmäkseen hirsirakenteisia, loivaharjaisia, harvaseinäisiä ja oveltomia veden päälle rakennettuja suojakatoksia. Kun Päijänteen vedenpintaa laskettiin 1800-luvulla, Papinsaaresta siirrettiin talaita Kurjenluodolle. Nämä Kurjenluodon nuottatalaat uusittiin kokonaan 1920–1930-luvuilla ja Papinsaaren sillan viereen rakennettiin 1920-luvulla kaksi lautarakenteista moottorivenetalasta. Isoin talas on 1950-luvulta. Keski-Suomen vuonna 2017 hyväksytyn maakuntakaavan kohdeluettelossa venetalaita ei ole mainittu erillisenä kohteena. Talailla on kuitenkin erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.26 1326 Kuhmoisten osuusmeijeri

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Vuonna 1989 rakennusinventointiin, koska rakennuksessa aloitti toimintansa Kuhmoisten osuusmeijeri ja se on siten kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoinen. Vanhaa rakennusosaa ei kuitenkaan ole enää paljoa nähtävillä, joskin sisätiloissa on nähtävissä vanha ulkoseinä kaari-ikkunoineen. Osuusmeijeri arvotettiin historiallisesti merkittäväksi.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kuhmoisten osuusmeijeri on perustettu vuonna 1905 ja meijerin vihkiäiset olivat vuonna 1906. Meijeri siirtyi 1970-luvun alussa Lahden Seudun meijeriosuuskunnalle, joka lopetti meijeritoiminnan Kuhmoisissa. Tämän jälkeen rakennuksessa on toiminut erilaisia yrityksiä. Yläkerta on ollut asuinkäytössä. Rakennusta on laajennettu ja muutettu moneen otteeseen ja rakennuksen nykyinen hahmo on 1900-luvun jälkipuoliskolta. Meijerin piippu on purettu. Kohteella on paikallista historiallista ja rakennushistoriallista merkitystä, jota kuitenkin heikentää kohteen käyttötarkoituksen muutos ja ulkoasuunkin heijastuneet muutokset, joiden vuoksi kohteen alkuperäinen käyttötarkoitus ei enää hahmotu.

Arvoluokka B.

2.5.27 1327 Kuhmoisten Papinsaaren hautausmaa, vanha ja uusi siunauskappeli

Arvot 2012:

Maakunnallisesti arvokas kirkkoympäristö.

Vuonna 1890 käyttöön vihitty hautausmaa on erittäin luonnonkauniilla paikalla ja se on hyvin hoidettu, puistomainen ja maisemallisesti merkittävä alue. Papinsaaren hautausmaalla on huomattavia historiallisia arvoja. Se sisältää useita eri aikakausien uskomuksiin ja tapoihin liittyviä paikkoja ja rakennuksia aina esihistorialliselta ajalta 1900-luvulle. Papinsaari on muinainen kalmisto, ja sieltä on kaivaustöiden yhteydessä löydetty muinaismuistoksi luokiteltuja uhripaikkoja, rajakiviä ja esineitä, kuten kääntyjä ja solkia. Varsin vahvasti alueella on läsnä kristinuskon ympäristöt ja tilat. Hautausmaan ohella Papinsaarella on kaksi siunauskappelia, jotka muodostavat alueelle historiallisen jatkumon.

Papinsaaren vanha siunauskappeli edustaa Keski-Suomessa harvinaistuvaa hautausmaaperinteeseen liittyvää julkista rakentamista 1930-luvulta. Rakennuksen alkuperäinen asu on säilynyt hyvin. Vanha siunauskappeli on historiallisesti merkittävä rakennus Kuhmoisten seurakunnan yhtenä siunauskappelina. Se edustaa 1930-luvun kirkollista rakentamista, ja rakennuksessa on viitteitä klassistiseen arkkitehtuuriin. Rakennus sijaitsee maisemallisesti merkittävällä alueella Papinsaaren hautausmaalla ja muodostaa alueelle yhdessä uuden siunauskappelin kanssa historiallisen jatkumon.

Arkkitehti Olli Kuusen suunnittelema 1966 valmistunut uusi siunauskappeli on rakennustaiteellisesti merkittävä sen ollessa yksi harvoista betonibrutalismin esimerkeistä Keski-Suomessa. Hyvin säilyneen rakennuksen arkkitehtuurissa on monia esiinnoitettavia yksityiskohtia, kuten seinäpintojen käsittely, kiinteät, betoniset alttarilaitteet, ilmassa leijuvat saarnipenkit, Somersalon lasimaalaus ja

vaikuttava itäinen ikkunaseinä. Kappeli on myös rakennusteknisesti merkittävä sen ollessa ensimmäisiä rakennuksia Suomessa, jossa on käytetty esijännitettyä kaarikattoa. Uusi siunauskappeli on olennainen osa Papinsaaren hautausmaan maisemaa ja yleisilmettä. Se muodostaa vanhan siunauskappelin kanssa historiallisen jatkumon alueelle. Se on paikallisesti merkittävä 1960-luvun kirkollisena rakennuksena ja Kuhmoisten kirkkohistorian 1900-luvun jälkipuolen edustajana. Uusi siunauskappeli on ehdolla valtakunnallisesti arvokkaaksi Keski-Suomessa lähes ainutlaatuisen ja Suomessa harvinaisen 1960-luvun betonibrutalistisen arkkitehtuurin edustajana. Rakennus on yksi ensimmäisistä esijännitettyä kattokaarta käyttävien rakennusten joukossa Suomessa.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia. Uuden siunauskappelin lämmitystavan muutoksesta on pyydetty museoviraston lausunto vuonna 2022. Tarkoitus on muuttaa öljylämmitys maalämmöksi. Museoviraston on antanut asiasta lausunnon 21.9.2022. Suunnitelman mukaan kappelin ulkoarkkitehtuuri ja sisätilat säilyvät ennallaan, mutta käytöstä pois jäävä betonirakenteinen piippu rakennuksen huoltopihan puolella puretaan. Museoviraston lausunnon mukaan maalämpökaivojen sijoitus on teknisesti ja esteettisesti hyvin harkittu. Käyttämättä jäävän, rakennusmassasta erillisen betonipiipun purkaminen selkeyttää kappelin takajulkisivua. Sisätilassa ei tapahdu muutoksia.

Vuonna 1890 käyttöön vihitty hautausmaa on luonnonkauniilla paikalla ja se on hyvin hoidettu, puistomainen ja maisemallisesti merkittävä alue. Papinsaaren hautausmaalla on huomattavia historiallisia arvoja. Se sisältää useita eri aikakausien uskomuksiin ja tapoihin liittyviä paikkoja ja rakennuksia aina esihistorialliselta ajalta 1900-luvulle. Hautausmaa on kiinteä muinaisjäänös.

Vanha siunauskappeli edustaa Keski-Suomessa harvinaistuvaa hautausmaaperinteeseen liittyvää julkista rakentamista 1930-luvulta. Rakennuksen alkuperäinen asu on säilynyt hyvin. Se edustaa 1930-luvun kirkollista rakentamista, ja rakennuksessa on viitteitä klassistiseen arkkitehtuuriin. Vanha kappeli on arvotettu maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristökohteeksi. Kohteella on erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Hollolan seurakunnan Kuhmoisten siunauskappeli on yksi tärkeimmistä 1960-luvulla rakennetuista betoniarkkitehtuurikohteista ja merkittävä historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti. Kappeli on myös rakenneteknisesti edistyksellinen: se on ensimmäisiä rakennuksia Suomessa, jossa on käytetty esijännitettyä kaarikattoa. Uusi kappeli on arvotettu maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristökohteeksi. Kohteella on erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Uusi kappeli, arvoluokka A.

Vanha kappeli, arvoluokka A.

Hautausmaa, arvoluokka A. Hautausmaa suositellaan huomioimaan yleiskaavassa merkittävänä rakennettuna ympäristönä, jonka arvokkaat ominaispiirteet säilytetään.

2.5.28 1328 Kunnalliskoti (vanhainkoti)

Arvot 2012:

Rakennus arvioitiin vuonna 1989 historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi. Rakennus on jo alun perin rakennettu kunnalliskodiksi ja sillä on siten oma kulttuurihistoriallinen merkityksensä. Rakennus on lisäksi varsin edustava esimerkki kunnallisesta hoitolaitoksesta vuosisadan alkupuolelta. Se sijaitsee luonnonkauniilla paikalla Päijänteen rannassa.

Kunnalliskoti on säilyttänyt vuonna 1989 määritellyt kulttuurihistorialliset arvot. Rakennus kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kuntakokouksessa 22.3.1915 päätettiin ostaa Mylly-Suutolan tila kunnalliskotia varten. Kunnalliskodin piirustukset on laatinut Itä-Hämeen maanviljelysseuran rakennusmestari A. V. Nieminen Lahdesta. Eri lähteet kertovat eri tietoja rakennuksen valmistumisajankohdasta. Sen mainitaan valmistuneen 1917, 1918 tai 1922. Köyhäinhoidon merkittävän parannuksen lisäksi uusi kunnalliskoti oli pienellä paikkakunnalla nähtävyys. Huomiota herättävän pitkä ja poikki-päädyn keskellä omaava päärakennus oli näkyvällä paikalla Karklahden rantatöyräällä, jossa se ensimmäisenä kirkonkylän maamerkinä tervehti etelästä päin tulijoita. Kerrotaan presidentti Ståhlberginkin poikenneen vuonna 1923 Kuhmoisissa komeaa kunnalliskotia katsomassa. Kunnalliskodin ylläpito perustui maanviljelyksestä, karjahoidosta, puu- ja kasvitarhasta saatavaan ruokaan eli se toimi kuin maatila. Päärakennuksen lisäksi pihapiirissä oli navetta, talli, riihi, aitta, jyväättä ja latoja. Maataloustyöt hoitivat työntekijät yhdessä niihin kykenevien asukkaiden kanssa. Vuosien kuluessa varsinkin rakennuksen sisätiloja on korjattu useaan otteeseen asianmukaisempaan kuntoon. Vuonna 1989 vanhainkötinä toiminut kunnalliskoti ei enää vastannut vanhustenhoidolle asetettuja vaatimuksia ja Kuhmoisiin alettiin suunnitella uutta vanhainkoti-palvelukeskusta. Päijännekoti toteutui erillisenä rakennuksena kunnalliskodin eteläpuolelle. Päijännekodin valmistuttua entinen kunnalliskoti oli jonkin aikaa yksityisenä palvelukotina. 2000-

luvulla rakennus on ollut yksityisasuntolina. Kohde kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön. Kohteella on erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

arvoluokka A.

2.5.29 1329 Päijännekoti

Arvot 2012:

Päijännekoti jatkaa kunnalliskodin 1900-luvun alussa aloittamaa Kuhmoisten kunnan sosiaali- ja vanhustenhuollon rakentamista. Siten siihen liittyy jo nyt paljon Kuhmoisten historiaa.

Arkkitehtuuriltaan Päijännekoti on omalaatuisensa, sen suunnittelijoiden ihanteiden luoma kokonaisuus. Rakennus on suunniteltu orgaanisen ja stainerilaisen arkkitehtuuriin periaatteita käyttäen. Siinä on viitteitä postmodernismiin, joka on ammentanut muoto- ja aihemaailmansa sekä materiaaleja suomalaisesta 1900-luvun alun kansallisromantiikasta ja jugendista. Tyypillisiä 1990-luvun piirteitä rakennuksessa ovat muun muassa monimuotoisuus, materiaalien ja värien vaihtelevuus ja pastellivärit.

Päijännekoti kuuluu maakunnallisesti ja historiallisesti merkittävään Kokkonniemen sosiaali- ja vanhustenpalveluiden miljööseen. Näkyvällä paikalla sijaitseva rakennus erottuu ympäristöstään se hyvin värikkyytensä ja muotorikkautensa vuoksi.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Päijännekoti on valmistunut vuonna 1992 ja sen on suunnitellut Arkkitehtuuritoimisto Maarit ja Aarni Holttinen Tampereelta. Kohde kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön. Kohteella on erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

arvoluokka A.

2.5.30 1330 Veljestupa

Arvot 2012:

Veljestupa on Iltaruskon, Päijännekodin ja Kiurukujan rivitalojen ohella esimerkki Kuhmoisten vanhenevan väestön asuttamisen ratkaisuista. Rakennuksen taustalla on Kuhmoisten Vanhustentaloyhdistyksen lisäksi myös Kuhmoisten Sotainvalidit Ry.

Arkkitehtuuriltaan Veljestupa liittyy läheisesti Päijännekotiin. Rakennus on tyypillinen 1990-luvun monimuotoinen, epäsymmetrinen ja harjakattoinen rakennus. Ajasta kertovat myös rakennuksen pastellivärit, tiiliverhouksen lomaan sijoitetut puupaneloinnit ja erikokoiset standardi-ikkunat.

Veljestupa kuuluu Kokkonniemen sosiaali- ja vanhustenpalveluiden kokonaisuuteen. Alue on määritelty vuoden 2009 maakuntakaavassa maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Lisäksi Veljestupa on maisemallisesti merkittävällä paikalla Kokkonniementien varressa: se on vanhainkodin navetan lisäksi ensimmäinen rakennus, jonka näkee Kokkonniemeen ajaessa.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Palvelukoti Veljestupa sijaitsee Kokkonniementien varressa Päijännekodin ja kunnalliskodin navetan välissä. Sen paikalla on ennen sijainnut kunnalliskodin mielisairaalaosasto, joka purettiin 1990-luvulla. Kuhmoisten Vanhustentaloyhdistys Ry:n rakennuttama Veljestupa tarjoaa palveluasumista vanhuksille. Palvelukoti rakennutettiin yhteistyössä Kuhmoisten Sotainvalidit Ry:n kanssa. Veljestupa valmistui vuoden 1996 aikana ja se otettiin käyttöön vuoden 1997 alussa. Sen on suunnitellut Arkkitehtuuritoimisto Maarit ja Aarni Holttinen Tampereelta. Kohde kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön. Kohteella on erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.31 1331 Kiurukujan rivitalot

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Kiurukujan rivitalot ovat Iltaruskon, Päijännekodin Veljestuvan ohella esimerkki Kuhmoisten vanhenevan väestön palveluiden ratkaisusta. Ne kertovat myös Kuhmoisten Vanhustentaloyhdistyksen toiminnasta kunnan alueella. Rivitalot liittyvät myös maakunnallisesti merkittävään Kokkonniemen sosiaali- ja vanhustenpalveluiden kokonaisuuteen, jossa ne olivat ensimmäisiä sodan jälkeen vanhemmalle väestölle rakennettuja asuintaloja. Tämän jälkeen alue täydentyi vielä Päijännekodilla ja Veljestuvalla.

Ulkomuodoltaan rakennukset ovat yksinkertaisia asuinrakennuksia, joissa on piirteitä 1980- ja 1980-luvun vaihteen asuinrakentamisesta. Esimerkiksi julkisivuissa puhtaaksi muurattu tiiliverhous, jota rytmittää vaakasuuntainen lautaverhous. Rakennukset on suunnitellut Arkkitehtuuritoimisto, joka on suunnitellut myös muut Kokkonniemen sotien jälkeen rakennetut rakennukset sekä Kuhmoisten terveyskeskuksen, Iltaruskon ja useita kerrostaloja Kuhmoisten keskustassa.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Rivitalot on rakennuttanut Kuhmoisten vanhenevalle väestölle Kuhmoisten Vanhustentaloyhdistys Ry. Vuonna 1989 valmistuneet rivitalot on suunnitellut Päijännekodin, Veljestuvan, Arkkitehtuuritoimisto Maarit ja Aarni Holttinen Tampereelta. Ulkoasultaan rakennusajalleen tavanomaisten rivitalojen rakennushistoriallinen merkitys jää vähäiseksi. Ne kytkeytyvät osaksi Kokkonniemen sosiaali- ja terveysalan kokonaisuutta.

Arvoluokka -, huomioidaan kohde osana kyläkuvallista arvoaluetta.

2.5.32 1332 Viljanlajittelija

Arvot 2012:

Kuuluu osaksi maakunnallisesti arvokasta Kokkonniemen sosiaali- ja vanhustenpalveluiden keskittymää.

Arvot 2022:

Vuoden 2012 inventoinnin mukaan Kiurukujan rivitalojen eteläpuolella on ollut viljanlajittelija, joka luultavasti on peräisin kunnalliskodin toiminnan ajoilta 1950-luvulta. Ilmakuvien perusteella rakennus on purettu ennen vuotta 2014.

Arvoluokka -.

2.5.33 1333 Suvantola

Arvot 2012:

Vuonna 1989 Suvantola arvioitiin osana vanhaa Kunnalliskodin miljöötä historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi.

Suvantola on säilyttänyt vuonna 1989 määritellyt kulttuurihistorialliset arvot. Sen edustaa 1930-luvun sosiaalihuollon rakentamista. Rakennus kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Vuonna 1937 kohteeseen rakennettiin lautarakenteinen keuhkotautiosasto maanviljelijä Väinö Paloniemen suunnitelmien pohjalta. Rakennus muutettiin henkilökunnan asunnoiksi 1950-luvun lopulla. Suurin piirtein Suvantolan paikalla sijaitsi ennen Mylly-Suutolan tilan päärakennus. Suvantola on nykyisin yksityisessä omistuksessa ja asuntona. Pihapiirissä on saunamökki ja isompi kunnalliskodin toimintaan liittynyt kalustovaja. Niiden väliin on 2010-luvulla siirretty riviaitta, jonka pohjoispää on kaksikerroksinen luhtiaitta ja eteläpää yksikerroksinen. Kohde kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön. Kohteella on erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.34 1334 Koivumäki, Metsäkulma

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Koivumäen vanha asuin- ja konttorirakennus inventointiin vuonna 1989 1800-luvun lopussa rakennettuna asuintalona, joka on ollut metsäyhtiön työnjohtajien asuintalona 1940-luvulta lähtien. Kohde arvotettiin paikallisesti historiallisesti ja rakennushistoriallisesti merkittäväksi.

Koivumäen rakennuksilla on historiallisia arvoja metsäyhtiön toimipisteinä Kuhmoisissa. Osaltaan ne edustavat aikakausiensa rakennustapaa ja ihanteita. 1950-luvun asuinrakennus on edustava esimerkki aikakauden asuinrakennuksesta.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Koivumäen eli Metsäkulman pihapiirissä on kaksi asuinrakennusta: asioitsija ja kunnallislautakunnan esimies J. E. Lehmuksen 1890-luvulla rakennuttama, yksikerroksinen hirsirakennus ja Yhtyneiden Paperitehtaiden rakennuttama tiilirunkoinen, puolitoistakerroksinen rakennus 1950-luvulta. 1940-luvulta lähtien kohde on ollut Yhtyneiden Paperitehtaiden omistuksessa. Kumpikin rakennus on toiminut vuorollaan Yhtyneiden Paperitehtaiden piiripäällikön asuin- ja konttorirakennuksena ja vanhempi rakennus yhtiön työnjohtajien asuinrakennuksena. Kohteella on paikallisesti erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.35 1335 Koivisto

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Rakennuksen vanha ulkomuoto oli säilynyt hyvin, ja se edustaa paikkakunnan käsityöläisrakentamista. Koiviston asuintalo on arvotettu rakennushistoriallisest, historiallisesti sekä maisemallisesti merkittäväksi.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kohteella on paikallisesti historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä. Asuinrakennuksen ulkoasu on muuttunut lukuisten laajennusten ja korjausten myötä.

Arvoluokka B.

2.5.36 1336 Päiväkumpu

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Rakennus on inventoitu koska se on rakennettu ennen 1920-lukua ja edustaa näin Kuhmoisen vanhimpaa säilynyttä rakennuskantaa.

Päiväkumpu on arvotettu rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kohteella on paikallisesti historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka B.

2.5.37 1337 Terveysasema ja asuntola; vanha kunnansairaala ja henkilökunnan asuinrakennus

Arvot 2012:

Terveysasema ja asuntola ovat sosiaali- ja terveyshistoriallisesti merkittäviä rakennuksia niiden ollessa osa Rekolan sosiaali- ja terveydenhuollon aluetta. Ne kertovat osaltaan myös Kuhmoisten kunnan terveystalouden kehityksestä 1960-luvulta lähtien ja vielä 1960-luvulla olleesta tavasta rakentaa henkilökunnalle asuintilat työpaikan yhteyteen. Asuntola on lisäksi Kuhmoisten kirkonkylän ensimmäinen rivitalo.

Rakennushistoriallisesti merkittävä kokonaisuus edustaa 1960-luvun modernia arkkitehtuuria, jonka piirteitä rakennuksissa ovat vaakasuuntaisuus, mataluus, valkoinen tiilijulkisivu, nauhaikkunat, ikkunoiden väliset paneloinnit, uritettu ja harmaa betonisokkeli/-seinä ja pulpettikatto. Rakennukset on suunnitellut sairaala-arkkitehtuuriin keskittynyt, tunnettu arkkitehtipariskunta Erkki ja Inkeri Linnasalmi. Rakennuksissa on myös käytetty ajalleen tyypillisiä rakenne- ja materiaaliratkaisuja.

Terveysasema ja rivitalo sijaitsevat maisemallisesti merkittävällä paikalla valtatie ja seututien risteysalueen lähellä ja muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden alueelle ajallisesti ja arkkitehtuurillisesti.

Arvot 2022:

Asuntolarakennus on purettu ilmakuvien perusteella ennen vuotta 2018. Terveysasema on peruskorjattu ennen vuotta 2018. Siihen on rakennettu mm. uusi räystäällinen katto. Vuonna 1964 valmistuneen terveyskeskuksen on suunnitellut sairaala-arkkitehtuuriin erikoistunut helsinkiläinen Arkkitehtitoimisto Linnasalmi Oy (Erkki ja Inkeri Linnasalmi). Vuonna 1980 valmistuneen muun muassa Kuhmoisten kunnalliskodin sairasosaston käsittäneen laajennusosan ja vuonna 1991 valmistuneen laboratorion sisältäneen laajennusosan on suunnitellut Suomen ensimmäiseltä rakennusarkkitehtien vuosikurssilta valmistunut rakennusarkkitehti Veikko Voutilainen Helsingistä. Pohjakaavaltaan U-kirjaimen muotoinen, arkkitehtuuriltaan yhtenäinen terveyskeskus ja sen viereinen asuinrakennus ovat edustaneet 1960-luvun modernia arkkitehtuuria, jonka piirteitä

rakennuksissa ovat vaakasuuntaisuus, mataluus, valkoinen tiilijulkisivu, nauhaikkunat, ikkunoiden väliset paneloinnit, uritettu ja harmaa betonisokkeli/-seinä ja pulpettikatto. Laajennusosa on suunniteltu alkuperäistä kunnioittaen ja sen piirteitä jatkaen. 2010-luvun muutoksissa 1960-luvulle tyypilliset piirteet ovat kärsineet, vaikka esimerkiksi nauhaikkunat hahmottuvatkin edelleen. Kohteella on paikallisesti historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka B.

2.5.38 1338 Terveystalo

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Terveystalo on historiallisesti merkittävä Kuhmoisten kunnan terveystalona. Osaltaan se kertoo Kuhmoisten sosiaali- ja terveyshuollon kehityksestä, joka oli myös seurausta valtion poliittisista linjauksista. Terveystalo sijoitettiin viime sotien jälkeen yleisesti terveystaloina tunnettuihin rakennuksiin. Kuhmoisten Terveystaloon suunniteltiin neuvolatoiminnan lisäksi asuntoja henkilökuntaa varten, mikä oli yleinen tapa vielä 1950-luvulla. Rakennus sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla Orivedentien varrella lähellä valtatie 24 ja on oleellinen osa Rekolan sosiaali- ja terveydenhuoltoalueen kokonaisuutta.

Terveystalo on tyypillinen 1950-luvun rakennus, jossa ajalleen tyypillisiä piirteitä ovat yksikertaisuus ja pienipiirteisyys. Ajalle tyypillisiä yksityiskohtia rakennuksessa ovat roiskerappaus, liuskekivisokkeli, puurakenteiset ovet ja ikkunat, ikkunoiden koko, tuuletusilmaventtiilit, puun käyttö yksityiskohdissa (sormipaneloinnit), metallista taivutetut kaiteet (parveke, rappukäytävä) ja mosaiikkibetoninen rappukäytävä. Myös neuvolatilojen säilyneet yksityiskohdat, kuten tuulikaappi, paneloinnit ja muistolaatta kertovat osaltaan rakennuksen historiasta. Rakennus on säilynyt alkuperäisenä. Ainoastaan tiilikatto on korvattu maalaamattomalla peltikatolla, joka ei täysin istu rakennuksen 1950-luvun pienipiirteiseen ja yksikertaiseen arkkitehtuuriin.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kohteella on paikallisesti erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.39 1339 Kiinteistö Oy Iltarusko / Kuhmoisten Vanhustentalo

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Kiinteistö Oy Iltarusko on historiallisesti merkittävä kokonaisuus, koska se liittyy vahvasti Suomen 1960-luvulla alkaneeseen yhteiskunnalliseen muutokseen ja sen synnyttämään sosiaaliseen asuntotuotantoon.

Pienistä muutoksista huolimatta rakennukset edustavat 1970-luvun vaatimatonta asuinrakentamista, ja ajalleen tyypillisiä piirteitä ovat rakennusten väri, loiva harjakatto (joissakin muutettu), koteloidut räystäät sekä tiilen ja puun käyttö julkisivuissa.

Iltaruskon rakennukset sijaitsevat lisäksi maisemallisesti merkittävällä paikalla ja ne liittyvät oleellisesti Rekolan sosiaali- ja terveydenhuollon alueeseen.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Arkkitehtuuriltaan alkujaankin vaatimattomaan rakennukseen liittyvät arvot ovat enimmäkseen historiallisia.

Arvoluokka -.

2.5.40 1340 TVH:n varikko, Tiemestarin tukikohta; Kuhmoisten kunnan varikko

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Vanha TVH:n varikkoalue rakennuksineen on historiallisesti merkittävä kohde sen ollessa osa valtiollisen tielaitoksen toimintaa. Alue kuvastaa myös Kuhmoisten liikenneolosuhteiden muutosta: uuden valtatie neljän myötä Kuhmoisiin tuli parempien liikenneyhteyksien lisäksi myös valtiollista rakentamista ja toimintaa yleisten teiden huoltamiseksi.

Rakennukset luovat yhtenäisen 1960-luvun käyttörakennusten suunnitteluihanteita, rakennustekniikkaa ja –materiaaleja edustavan kokonaisuuden, joka on säilynyt hyvin. Rakennukset on toteutettu arkkitehti Matti Hakurin suunnittelemissa tyyppipiirustuksilla pienin muutoksin. Samankaltaisia valtiollisen tahon rakennuttamia rakennuksia löytyy myös muualta Suomesta.

Rakennukset sijaitsevat maisemallisesti merkittäväällä paikalla valtatie 24:n varrella Kuhmoisten kirkonkylän eteläisen risteysalueen tuntumassa.

Arvot 2022:

Kohde on purettu 2020-luvun taitteessa.

Arvoluokka -.

2.5.41 1341 Puolamäki

Arvot 2012:

Puolamäen pihapiiri on inventoitu, sillä se on maakunnallisesti merkittävä maalaistalon pihapiiri, jossa on runsaasti talousrakennuksia osittain neliöpihan ympärillä, osittain pihapiirin ulkopuolella.

Pihapiiri on arvotettu rakennushistoriallisesti, historiallisesti sekä maisemallisesti merkittäväksi.

Puolamäki on arvotettu Keski-Suomen maakuntakaavassa (2009) maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi yhdessä torppiensa kanssa.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia. Navetta on valitettavan huonossa kunnossa.

Isojaon järjestelyissä kirkonkylässä vuonna 1800 päätettiin, että Samuel Teppola siirtyisi Asilammin pelloille Puolamäkeen. Myöhemmin talo on jaettu kolmeen. Nykyisen asuinrakennuksen pirtti on 1800-luvun alusta, muu osa on hieman myöhempi, 1800-luvun lopulta. Mikko Niskanen kuvasi "Nuoruuteni savotat" elokuvaa Puolamäen pirtissä vuonna 1988. Päärakennus, aitta ja navetta muodostavat etelästä Oriveden tiehen rajautuvan neliömäisen pihan. Tien toiselle puolelle jää sauna. Pihasta pohjoiseenpäin tulee kolmen ladon, aitan ja riihen rakennusryhmä hieman ylemmäs mäelle. Asilammen rannalla hieman muista erillään on vielä savusauna. Navetta on rakennettu 1905/1906 savesta ja tiileistä ja se on varsin erikoisen näköinen tiilireunaisine ikkuna- ja oviaukkoineen sekä aumakattoineen. Talliosa rakennuksesta on puuta, mutta myös siinä on aumakatto. Keski-Suomen vuonna 2017 hyväksytyn maakuntakaavan kohdeluettelossa Puolamäki on mainittu omana kohteenaan. Kohteella on erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.42 1342 Puolamäen torpat

Kuva 79. Kulmalan pihapiiri.

Kuva 80. Soppelan asuinrakennus.

Arvot 2012: Rakennukset on inventoitu, koska ne edustavat Kuhmoisissa häviämässä olevaa pientilallisten asumiskulttuuria.

Rakennukset on arvonnettu historiallisesti merkittäviksi.

Torpat on mainittu maakunnallisesti merkittävän Puolamäen tilan esittelyssä.

Arvot 2022:

Soppelassa etenkin talousrakennukset ovat huonokuntoisia, toinen niistä on romahtanut. Kulmalan pihapiiristä on jo aiemmin purettu asuinrakennus.

Puolamäen talon lähistöllä sijaitsevat Soppelan ja Kulmalan tilat, jotka ovat entisiä Puolamäen talon torppia. Tilojen rakennukset ovat 1900-luvun alusta. Rakennusten purkamisen ja romahtamisen takia pihapiirien kokonaisuudet ovat kärsineet ja kohteiden arvot jäävät vähäisiksi, vaikka kohteiden rakennuskanta edustaakin harvinaistuvaa torppien vaatimatonta rakennuskantaa.

Arvoluokka -.

2.5.43 1343 Koukanniemi

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Rakennusryhmä on inventoitu vuonna 1989, koska se on Kuhmoisten vanhimpia asuinpaikkoja. Säveltäjä P.J.Hannikainen vietti kesiään 1880-luvulla Koukanniemessä ja sävelsi siellä mm. Karjalaisten laulun, josta muistolaatta päärakennuksen seinässä.

Koukanniemen rakennusryhmä on arvotettu rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja maisemallisesti merkittäväksi.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Koukanniemi on ensimmäinen säätyläisten omistama tila Kuhmoisissa. Sen perusti rovasti Aron Limatius 1700-luvun puolivälissä Uotilan ja Keikkalan tilojen osista. Päärakennus on vuodelta 1910. Pihapiirissä on lisäksi aittarakennus sekä aikaisemmin tallina ja sittemmin autotallina sekä varastona toiminut rakennus, navetta, kuivaaja+maakellari, riihi, palveluväen asuinrakennus, puuliiteri, uima-aitta ja vanha rantsasauna. Kohteella on paikallisesti erityistä historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.44 1344 Keskusurheilukenttä ja Uimala

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Keskusurheilukentän ja Uimalan alue on historiallisesti merkittävä Kuhmoisten kirkonkylän liikuntaympäristönä. Sotien jälkeisen valtiovalta tuki kansanterveyden edistämistyötä, jonka myötä kansalaisia kannustettiin terveellisempään elämäntapaan ja urheiluun. Rakennemuutoksen myötä ihmiset eivät enää tehneet entisaikojen tapaan ruumiillista työtä. Lisäksi urheilua pidettiin nuorison kasvattajana, ja siitä tuli sotien jälkeen entistä enemmän myös harrastustoimintaa.

Sotien jälkeen urheilupaikkojen rakentamisesta tuli seuratyön sijasta kunnallista toimintaa, joten Kuhmoisissa on toisaalta oltu edellä aikaa 1930-luvun suunnitelmien vuoksi, mutta kentän rakentaminen tapahtui kuitenkin sotien jälkeisen ajatusmaailman vauhdittamana. Vuosien aikana Kuhmoisten Keskuskentän ja Uimalan alueesta on muotoutunut tunnusomainen urheilualue huoltorakennuksineen sekä yleisurheilu- ja nurmikenttineen.

Kohteella lienee historiallista merkitystä myös maakunnallisesti, jopa valtakunnallisestikin katsottuna siellä vuonna 1956 heitetyn keihään uuden maailmanennätyksen vuoksi.

Alue sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla valtatie 24:n varrella Kuhmoisten kirkonkylässä. Punaisena vihreästä maisemasta erottuva juoksurata nostaa alueen esille. Uimalan laiturien hyppytorni puolestaan toimii maisemallisena kiintopisteenä Ala-Karkjärven vesiliikenteelle.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Vuonna 1956 kostealle peltoalueelle valmistuneen Keskusurheilukentän suunnitelmat on laatinut muutamaa vuotta aikaisemmin helsinkiläinen insinööri Heikki Valjakka. Urheilukenttä oli aikanaan iso hanke Kuhmoisten kunnassa. Veikkausvoittovaroja kenttää varten saatiin vuosina 1953–1960 yhteensä 3,8 miljoonaa markkaa, josta Uimalan rakentamiseen meni yli 1,6 miljoonaa markkaa. Kohdetta ei ole arvotettu maakunnallisesti merkittäväksi Keski-Suomen maakuntakaavassa 2017. Kohteella on erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.45 1345 Kuhmoisten seurahuone, entinen seurakuntatalo, entinen rukoushuone

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Kuhmoisten seurahuone inventointiin vuonna 1989 paikallisesti merkittävänä NNKY:n entisenä toimitalona. Kohde arvotettiin historiallisesti merkittäväksi.

Kuhmoisten seurahuoneella on historiallisia arvoja sen ollessa entinen Nuorten Kristillisen Yhdistyksen rukoushuone ja myöhemmin Kuhmoisten seurakunnan seurakuntakoti. Lisäksi kohteella on maisemallista merkitystä sen sijaitessa varsin näkyvällä paikalla valtatievarressa Kuhmoisten kirkonkylässä.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

1900-luvun alkupuolella maallinen ja kirkollinen elämänpiiri alkoi jakaantua yhä selvemmin. Kehityksen seurauksena Kuhmoisiin perustettiin Kirkonkylän Nuorten Kristillisten yhdistys, joka aloitti virallisesti toimintansa vuonna 1910. Oma rukoushuone rakennettiin vuonna 1915. Kohteella on erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä. Rakennuksessa tehtiin peruskorjaus vuonna 1962, jolloin rakennuksen ulkonäkö muuttui merkittävästi ikkunoiden uusimisen vuoksi. Suuret 1960-luvun muodin mukaiset ikkunat ovat vuoden 1990 inventoinnin mukaan särkeneet rakennuksen suhteet olennaisesti, samoin tuolloin rakennetut kuistit. Viitteitä talon aikaisemmasta ulkonäöstä saa katon frontoni-ikkunoiden muodosta, päätyjen tympanonkoristelusta ja seinien laudoituksen vaihtelusta. Vuodesta 1997 rakennus on ollut yksityisessä omistuksessa juhla- ja asuinkäytössä. Kohteella on paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka B.

2.5.46 1346 Aihela

Arvot 2012:

Kohde inventointiin vuosina 1989 ja 1991 sen edustaessa jugendia ja se on säilyttänyt hyvin alkuperäisen asunsa. Puistomainen pihapiiri oli hyvin hoidettu. Kohde arvotettiin maisemallisesti ja rakennushistoriallisesti merkittäväksi.

Aihelalla on rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja esimerkkinä 1900-luvun alun arkkitehtuurista ja huvilarakentamisesta. Se on rakennettu arkkitehti Oiva Kallion tyyppipiirustusten mukaisesti paikallisen puusepän toimiessa rakennusmestarina.

Aihela on merkitty vuoden 2009 Keski-Suomen maakuntakaavassa maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Aihelan kesähuvila on arkkitehti Oiva Kallion suunnittelema kaksikerroksinen hirsihuvila vuodelta 1915. Aihelan piirustukset on tehty alun perin painotalo Otavan järjestämään huvilasuunnittelukilpailuun, missä ehdotus sai ylimääräisen palkinnon. Huvilassa on pylväiden kannatteleva kuisti ja aumattu taitekatto, jossa on kattoikkunoita. Arkkitehtuurissa on havaittavissa hillityn jugendin ja alkavan klassismin tyylipiirteitä. Lisäksi pihapiirissä on sauna 1910-luvulta ja ulkorakennus. Aihelaa ympäröi suuri, hyvin hoidettu puistomainen pihapiiri. Kohdetta on arvotettu maakunnallisesti merkittäväksi Keski-Suomen maakuntakaavassa 2017. Kohteella on erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.47 1347 Kirjoranta

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Kirjoranta edustaa jugendtyylistä asuinrakennus Kuhmoisten kirkonkylässä.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Vuoden 1989 inventoinnin mukaan mäen päälle, Ala-Karkjärven rantaan Kirjaranta -nimiselle maa-alalle rakennettiin vuonna 1928 asuinrakennus. Sen rakennutti rovasti Juha Palvan mukaan kauppias Niilo Heikkinen. Ossi Viita käyttää kohteesta nimitystä Kirjoranta. Hänen mukaan Kuhmoisten seurakunta kiinnostui Kirjorannasta sotien jälkeen, kun pohdittiin uuden pappilan rakentamista. Uuden pappilan saamisesta keskusteltiin vakavasti vanhan kirkkoherran virkatalon Korolan korjausten kustannusten noustessa useampaan miljoonaan markkaan. Kirjorannan tontti oli ainoa sopiva vaihtoehto. Seurakunta teki vaihtokaupan kauppias Heikkisen kanssa: Korola vaihdettiin Kirjorantaan. Siten asuinrakennuksen omistajaksi tuli seurakunta, ja sen viereen rakennettiin uusi pappila. Kohteella on erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.48 1348 Kirjarannan pappila / Kirkkoherranvirasto

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Kirjarannan pappila eli Kirkkoherran virasto on historiallisesti merkittävä Kuhmoisten seurakunnan pappilana ja virastona. Kirkkoarkkitehtina tunnetun arkkitehti Mikael Nordenswanin suunnittelema ja hyvin säilynyt rakennus on edustava esimerkki 1950-luvun romanttisesta modernismista. Suorakulmaisen, roiskerapatun ja harjakattoisen rakennuksen julkisivuja elävöittää ajalleen tyypilliset piirteet ja materiaalit, muun muassa punatiili, liuskekivi ja tavutettu metalli. Kohde sijaitsee myös näkyvällä paikalla valtatie 24:n varrella, joten sillä on maisemallista merkitystä.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Kuhmoisten seurakunta kiinnostui Kirjarannasta sotien jälkeen, kun pohdittiin uuden pappilan rakentamista. Sotien jälkeen seurakunnan päähuomio kohdistui kirkkoherran, kappalaisen ja kanttorin virkataloihin, jotka kaikki vaativat perusteellisempaa korjausta tai toisena vaihtoehtona uudisrakentamista. Pappilalle löytyi paikka Kirjarannasta kirkon ja silloisen seurakuntatalon välistä. Kirjarannassa olleen asuinrakennuksen rinnalle rakennettiin uusi pappila. Piirustukset laati kirkkosuunnittelijana tunnettu tamperelainen arkkitehti Mikael Nordenswan, ja seurakunta hyväksyi ne huhtikuussa 1951.

Kohteella on erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.49 1349 Ylä-Puukila

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Ylä-Puukila on yksi Kuhmoisten kirkonkylän kantatiloista. Pihapiirissä on yksinäisäittä ja päärakennus 1700-luvulta, kavinavetta vuodelta 1899. Kohde arvotettiin paikallisesti historiallisesti ja rakennushistoriallisesti merkittäväksi.

Ylä-Puukila on säilyttänyt hyvin kulttuurihistorialliset arvonsa. Historiallisten ja rakennushistoriallisten arvojen lisäksi varsinkin kavinavetalla on maisemallistakin merkitystä.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Puukilan tila mainitaan 1700-luvun alkupuolella Kuhmoisten kirkonkylän taloista kirkkoa lähimpänä sijaitsevana Lästilän kylän talona. Ylä-Puukilan asuinrakennus on ilmeisesti rakennettu ennen Kuhmoisten kirkkoa 1700-luvulla. Rakennus on siirretty nykyiselle paikalleen kirkonkylän palon jälkeen (1750-luvulla tai vuonna 1783). Ylä-Puukila oli 1800-luvun alussa yksi Kuhmoisten kirkonkylän jakokunnan 22 talosta, mikä jäi paikalleen kirkonkylän tulipalon ja isojaon jälkeen. Pihapiirissä on 1950-1960-lukujen taitteesta oleva uudempi asuinrakennus. Kohteella on paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka B.

2.5.50 1350 Vesitorni

Arvot 2012:

Kuhmoisten vesitorni on historiallisesti merkittävä osana Kuhmoisten kunnallistekniikan ja vesihuollon kehitystä. Sen on myös valtakunnallisesti merkittävä toisena Suomessa rakennettuna kartionmallisena MJ-vesitornina. Yhteensä täyselementtirakenteisia vesitorneja Suomessa on vain 19 kappaletta, joista osa on lieriön ja osa kartion mallisia.

Vesitorni on tyypillinen sotien jälkeisen ajan sienimallinen, jalallinen ja kartiomallisen säiliön omaava torni. Myös toteutustavaltaan tornin on tyypillinen ajalleen. 1970-luvulla vesitornien suunnittelusta ja rakentamisesta tuli insinöörien suunnittelemaa käyttörakennusten tuotantoa. Vesitorni on mahdollisesti tyyppirakennus, joita voi löytyä myös muilta paikkakunnilta.

Vesitorni sijaitsee maisemallisesti erittäin tärkeällä paikalla valtatie ja Toritien varressamäen päällä. Se luo Kuhmoisten keskustaansa maisemallisen kiintopisteen.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Vuonna 1982 valmistunut vesitorni on tyypiltään jalallinen vesitorni, jossa säiliö on kartion muotoinen (sienityyppi). Malli on hyvin yleinen sotien jälkeiselle ajalle. Kohteella on erityistä paikallista historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista merkitystä.

Arvoluokka A.

2.5.51 1351 Teletalo

Arvot 2012:

Paikallisesti arvokas.

Teletalo on historiallisesti merkittävä valtion rakennuttama rakennus Kuhmoisten kirkonkylässä. Siihen liittyy puhelinliikenteen historiaa ja liikehistoriaa. Rakennus on esimerkki puhelinliikenteen järjestelyistä automatisoinnin tultua hoitamaan puhelinliikennettä.

Arkkitehtonisesti rakennus on merkittävä yhtenä paikkakunnan 1970-luvun rakennuksista. Arkkitehti Pekka Ojosen suunnittelema rakennus on hyvin tyypillinen ajalleen ulkomuodoltaan, materiaaleiltaan ja rakenteiltaan, mutta Kuhmoisten kirkonkylässä se on erikoinen modernistisen ulkomuotonsa vuoksi. Samankaltaista arkkitehtuuria tapaan Kuhmoisten terveyskeskuksessa sekä hieman myös Säästöpankin rakennuttamissa rakennuksissa ja Kuhmoisten liiketalossa.

Teletalo kuuluu valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi katsotun Kuhmoisten Kirkonmäen alueen vaikutuspiiriin. Se erottuu vahvasti muuten ympäristöstään, joka on muodostunut enimmäkseen perinteisen puurakentamisen kautta.

Arvot 2022:

Ei arvoihin vaikuttavia muutoksia.

Lähiympäristön rakennuskannasta poikkeavaan rakennukseen liittyy paikallisia historiallisia ja rakennushistoriallisia arvoja.

Arvoluokka B.

3 Kylä- ja taajamakuvallisesti yhtenäiset alueet

3.1 Päijälänraitti ja Länkipohjantie

Kuva 81. Päijälänraitin ja Länkipohjantien kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen rajausta tumman punaisella, RKY-alueen rajausta sinisellä vinorasterilla ja alueelta inventoitujen kohteiden arvoluokitus ja kohdenumerot. Taustakartta: MLL.

Kyläkuvallisesti yhtenäinen alue on osa RKY 2009 -aluetta Päijälän raittikylä. Alueeseen on rajattu mukaan rakennetut alueet, joille historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävimmät kohteet sijoittuvat. Kyläkuvan säilymisen kannalta tärkeää on myös alueen ympäristössä olevien peltojen säilyminen edelleen avoimina ja viljelyskäytössä.

Ala-Karkjärven pohjoisosa on vapaasti eriaikoina rakentunutta aluetta. Rakentumiseen on vaikuttaneet myös tielinjaukset, joista vanhin on keskiajalta. Päijälän kylän taloja sijoittui vanhan tielinjauksen varteen Ala- ja Ylä-Karkjärvien välisellä kannaksella. Talojen pellot sijoittuivat niiden ympärille. Maakaupan vapauduttua 1860-luvulla perustettiin Päijälänraitille ensimmäiset kauppaliikkeet. 1900-luvun alussa Päijälänraitista muodostui vilkas liike- ja palvelukeskus kirkonkylän keskustan ohelle. Alueella oli myös pienimuotoista teollista toimintaa.

Alueella sijaitsee runsaasti vanhaa rakennuskantaa 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta. Raittia reunustaa kookkaat hirsirakenteiset asuin- ja liikerakennukset, jotka rajaavat raitin näkymiä. Rakennukset ovat yksikerroksisia, puolitoistakerroksisia ja kaksikerroksisia. Niiden takaa raitille pilkottaa myös pihapiirien vanhoja maatalouselinkeinoon ja kaupankäyntiin liittyneitä talousrakennuksia. Raitin varren uusimmat asuinrakennukset ovat 1940-luvulta. Raitin varren pohjoisimpien talojen takana on edelleen avoin viljelysmaisema.

Päijälänraitti on alkujaan tullut kirkolta Ala-Karjärven rannassa nykyisen Läkipohjantien linjauksen paikalla. Päijälänraitin risteyksen pohjoispuolisen linjauksensa Läkipohjantie on saanut vasta 1970-luvulla kun tie on oikaistu kulkemaan Päijälänraitin länsipuolelta. Nelostien linjaus on puolestaan 1950-luvun alusta. Se kulkee Päijälänraitin itäpuolelta. Ala-Karjärven rannoille sijoittui käsityöläisten ja muonamiesten asuinmökkejä 1800-luvun puolelta. Vaatimaton rakennuskanta on uudistunut melko voimakkaasti ja rannassa onkin useampia jälleenrakennuskauden asuintaloja. Rannassa on kuitenkin säilynyt myös jokunen vanhempi asuinrakennus ja niiden talousrakennuksia. Rakennuksia on sijainnut alkujaankin vain tien ja järven välissä. Läkipohjantien levennysten takia alue ei kuitenkaan enää hahmotu osaksi Päijälänraitin rakennuskantaa.

Kuva 82. Päijälänraitin varren rakennukset rajaavat raittinäkymää tiukasti.

Kuva 83. Ote Kuhmoisten pitäjänkartasta 1935-1937 Päijälänraitin ympäristöstä.

Kuva 84. Ote vuoden 1951 ilmakuvasta Päijälänraitin ympäristöstä ja nykyinen kiinteistöjaotus.

Kuva 85. Näkymä Päijälänraitilta Nuutin ohitse peltotietä pitkin pohjoiseen.

Kuva 86. Päijälänraitti 11. Rakennus näkyy nykyisessä hahmossaan jo vuoden 1951 ilmakuvassa.

Päijälän raittikylän perinteinen, tienvartta tiiviisti reunustava rakenne on hyvin säilynyt. Raittikylä muodostuu kylätien linjauksen mukaan sijoittuneista kauppiaiden, käsityöläisten ja maanviljelijöiden asuttamista pihapiireistä. Tiheään rakennetusta kylästä on nykyisinkin vielä jäljellä kolmisenkymmentä rakennusta, joista vanhimmat ovat 1800-luvun puolelta. RKY-alueen kuvauksen mukaan parhaiten rakennuskanta on säilynyt Nuutin, Muistolan, Kanervan ja Kotilan tiloilla.

Alue on kyläkuvallisesti erittäin tärkeä ja alueen rakentaminen tulee sopeuttaa sen kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin arvoihin. Päijälänraitin ja Länkipohjantien kyläkuvallisesti arvokkaaseen alueeseen sisältyy seuraavat inventointikohteet:

- 1307 Ruusulinna
- 1308 Tuorila
- 1309 Sillankorva-Hiirla
- 1310 Kotila (Lehtinen)
- 1311 Muistola (Korhosen kauppa)
- 1312 Varola (Vuorinen)
- 1313 Kanerva
- 1314 Nuutti
- 1315 Savela

Kuva 87. Velisjärventie 2 ja 4 ovat jälleenrakennuskauden tyyppitaloja, joita on laajennettu ja ulkoasua muutenkin muutettu 1900-luvun lopulla.

Kuva 88. Läkipohjantie 14 on mansardikatosta päätellen 1920-luvulta. Rakennuksen yksityiskohdat, kuten ikkunat, ovat kuitenkin uusia.

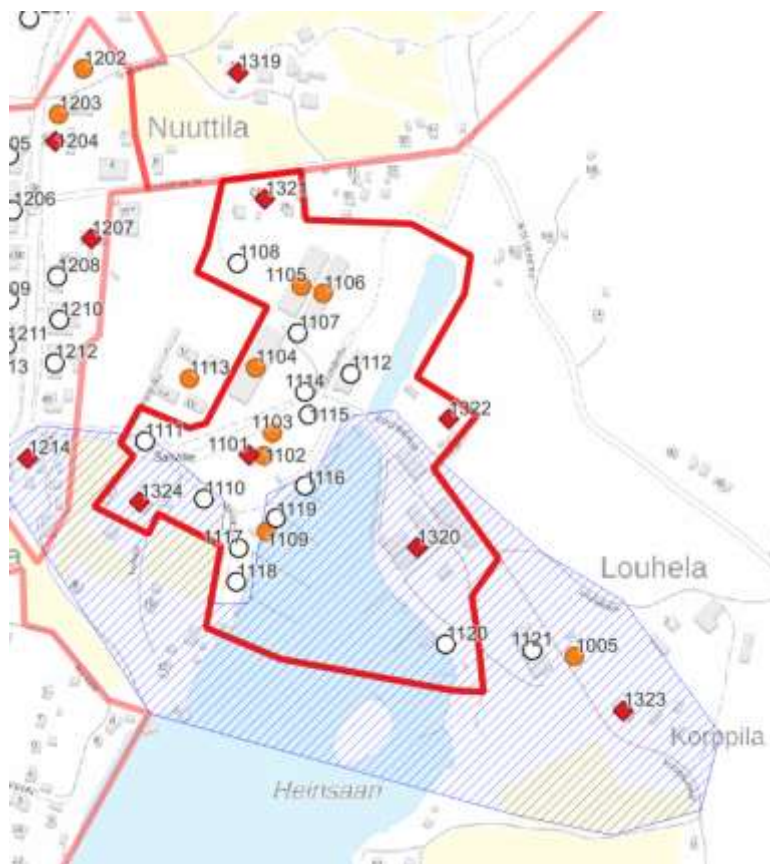

Kuva 89. Läkipohjantien 8 eli Hietalan asuinrakennus on 1800-luvun lopulta.

Kuva 90. Länkipohjantie 6 on jälleenrakennuskauden tyyppitalo.

3.2 Kuhmoisten sahan ympäristö

Kuva 91. Kuhmoisten sahan kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen rajausta tumman punaisella, RKY-alueen rajausta sinisellä vinorasterilla ja alueelta inventoitujen kohteiden arvoluokitus ja kohdenumerot. Taustakartta: MLL.

Alue on osa RKY 2009 -aluetta Kuhmoisten sahan lahti. Alueeseen on rajattu mukaan rakennetut alueet, joille historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävimmät sahaan liittyvät kohteet sijoittuvat. Alueeseen on rajattu mukaan myös RKY-alueen ulkopuolelle jääviä sahan työntekijöiden asuinrakennuksia sekä 1960-luvulla rakennetut lautakuurit.

Ennen toista maailmansotaa, jälleenrakennuskaudella ja sen jälkeen muotoutunut Kuhmoisten sahan rakennuskanta koneistuksineen on merkittävä pala teollisuushistoriaamme. Monet suursahat ovat tuhoutuneet tulipaloissa, joten Kuhmoisten säilynyt saha on tärkeä sahateollisuuden muistomerkki. Saharakennus on jälleenrakennuskaudelta, voima-asema piippuineen on sitä vanhempi. Sahan lisäksi alueella toimi satama, telakka ja konepaja. Sahan toimintaan liittyvien rakennusten lisäksi alueella on sahan konttori ja johtajan asunto sekä sahan työntekijöiden asuinrakennuksia. Korppilan talon pihapiiristä ei nykyisin enää ole suoraa näköyhteyttä sahalle, joten kohde jätettiin kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen ulkopuolelle.

Saha sijoittuu Sahanlahden itärannalle ja sahan toiminnan laajentuessa lautatarhat sijoitettiin länsirannalle. Länsirannalla toimi satama, telakka ja konepaja. Länsiranta on nykyisinkin satamamana. Itse saha on nykyisin ilmeisesti tyhjiään tai varastona. Sahan ympäristössä on säilynyt

lisäksi johtajan asuinrakennus ja sahan työntekijöiden asuinrakennuksia. Tyyllillisesti ne ovat yhteneväisiä, koska kaikissa on piirteitä 1920-luvun klassismista ja jugendista. Saha korkeine piippuineen on säilyttänyt hallitsevan asemansa kirkonkylän lahden ympäristössä. Sahan piippu näkyy monin paikoin Toritielle ja sen ympäristöön. Maiseman umpeenkasvun takia alueen kyläkuvaallinen yhtenäisyys on kärsinyt kasvillisuuden peittäessä näkymiä. Alueen rakennusten historia kytkeytyy sahaan. Nykyisin ne kytkeytyvät paljolti sataman toimintoihin.

RKY-alueen kuvauksen mukaan Vuonna 1949 valmistunut saharakennus on tärkeä sahateollisuuden muistomerkki, samoin siihen liittyvän voima-aseman laitteisto on teollisuushistoriallisesti arvokas. Kuivaamo ja höyläämö ovat 1950- ja 1969-lukujen vaihteesta. Sahan lisäksi alueella toimi satama, telakka ja konepaja. Sahan asuinrakennuksista on jäljellä Ahtela, John Malmbergin suunnittelema klassistinen asuin- ja konttorirakennus 1920-luvun lopulta.

Alue on kyläkuvaallisesti erittäin tärkeä ja alueen rakentaminen tulee sopeuttaa sen kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin arvoihin. Kuhmoisten sahan ympäristön kyläkuvaallisesti arvokkaaseen alueeseen sisältyy seuraavat inventointikohteet:

- 1320 Kuhmoisten saha
- 1321 Sahatyöl. mökki, Heinosen talo
- 1322 Sahan h. as, Ahtela
- 1324 Sahan asuin- ja konttorirakennus
- 1101 Pajarakennus
- 1102 Trukkihalli
- 1103 Autotalli
- 1104 Lautatarhan katokset
- 1105 Lautatarhan katokset
- 1106 Lautatarhan katokset
- 1107 Lautatarhan vaja
- 1108 Lautatavaran myynti
- 1109 Venetalas
- 1110 Kellari
- 1111 Kellari
- 1112 paloasema
- 1114 Pumppaamo
- 1115 Jätekatos
- 1116 Polttoainekatos
- 1117 Sauna
- 1118 kahvila
- 1119 Kioski
- 1120 Varasto

Kuva 92. Näkymä Kuhmoisten sahan lahdelta Papinsaarensillan kupeesta.

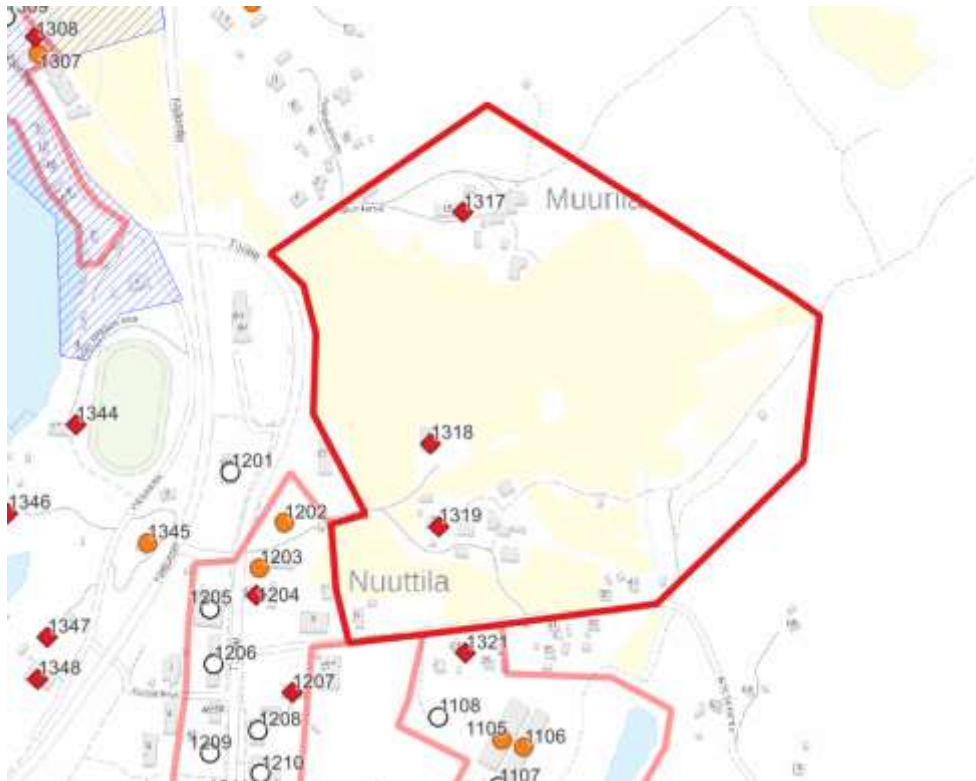

Kuva 93. Ote Kuhmoisten pitäjänkartasta 1935-1937 sahan ympäristöstä.

Kuva 94. Ote vuoden 1951 ilmakuvasta sahan ympäristöstä ja nykyinen kiinteistöjaotus.

3.3 Muurilan, työväentalon ja Kataja-Nuuttilan peltoaukea

Kuva 95. Muurilan, työväentalon ja Kataja-Nuuttilan peltoaukean kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen raja- ja RKY-alueen raja- ja alueen inventoitujen kohteiden arvoluokitus ja kohdenumerot. Taustakartta: MLL.

Kokonaisuus on arvioitu myös maakunnallisesti merkittäväksi.

Muurilan pihapiirissä on kookas päärakennus 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta, maitohuone 1800-luvun lopusta, lohkokivinen navetta 1900-luvun alusta, kaksikerroksinen luhtiaitta 1800-luvulta, yksinäisäitta, karjarakennus vuodelta 1912, aittarivi ja puimala. Muurilan läheisyydessä sijaitsee kirkon-kylän työväentalo vuodelta 1923. Sen on suunnitellut puuseppä Aleksanteri Heino. Rakennuksessa näkyy ajalle tyypillisiä klassismin piirteitä. Työväentalo on kaksikerroksinen rakennus, jossa on laaja aumattu taitekatto sekä isot moniruutuiset ikkunat. Katajamäki-Nuuttilan pihapiiriin kuuluva päärakennus on 1860-luvulta; kaksikerroksinen aitta on 1800-luvulta. Muuta vanhaa rakennuskantaa ovat luhdillinen riviaitta 1700-1800-lukujen vaihteesta, navetta 1930-luvulta, riipi ja kaksi latoa.

Kohteet sijoittuvat avoimen peltoaukean reunalle ja keskelle pienten mäkien päälle. Kumpuileva peltoaukea on edelleen viljelyskäytössä. Vaikka peltoaukean reunoilla on hakkuuaukeita, pellon reunojen kasvillisuus on edelleen melko eheää. Eheään viljelysmaisemaan särähtää Toritien varressa oleva 2010-luvulla rakennettu kaukolämpövoimala.

Alue on kyläkuvallisesti erittäin tärkeä ja alueen rakentaminen tulee sopeuttaa sen kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin arvoihin. Mahdollinen täydennysrakentaminen suositellaan sijoittamaan olemassa olevien pihapiirien yhteyteen. Avoimelle peltoaukealle rakentamista tulee

välttää. Peltoaukean reunoille rakennettaessa pellon eheään rajautumiseen tulee kiinnittää huomiota ja pehmentää rakennuspaikan liittymistä avoimeen maisemaan kerroksellisella kasvillisuudella. Muurilan, työväentalon ja Kataja-Nuuttilan peltoaukean kyläkuvallisesti arvokkaaseen alueeseen sisältyy seuraavat inventointikohteet:

1317 Muurila

1318 Työväentalo

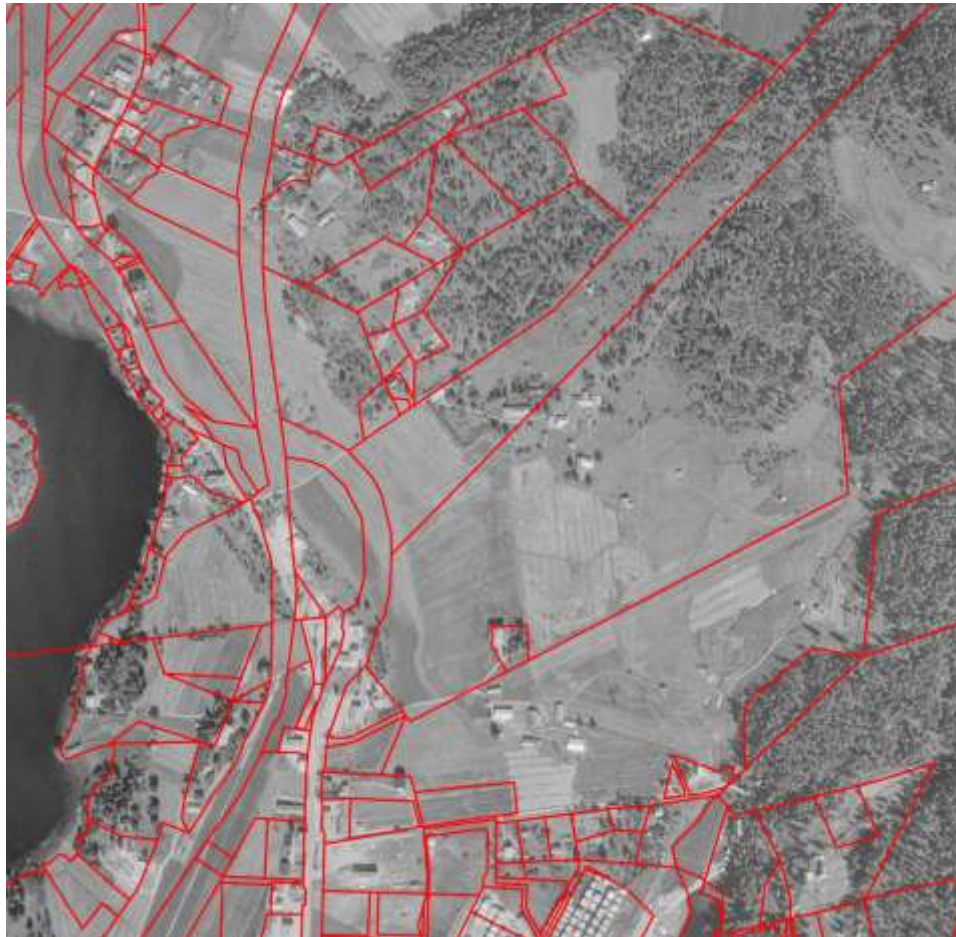
1319 Katajamäki-Knuuttila

Kuva 96. Näkymä peltoaukealle. Metsän reunassa näkyy Muurilan pihapiiri, kuvan oikeassa reunassa työväentalo.

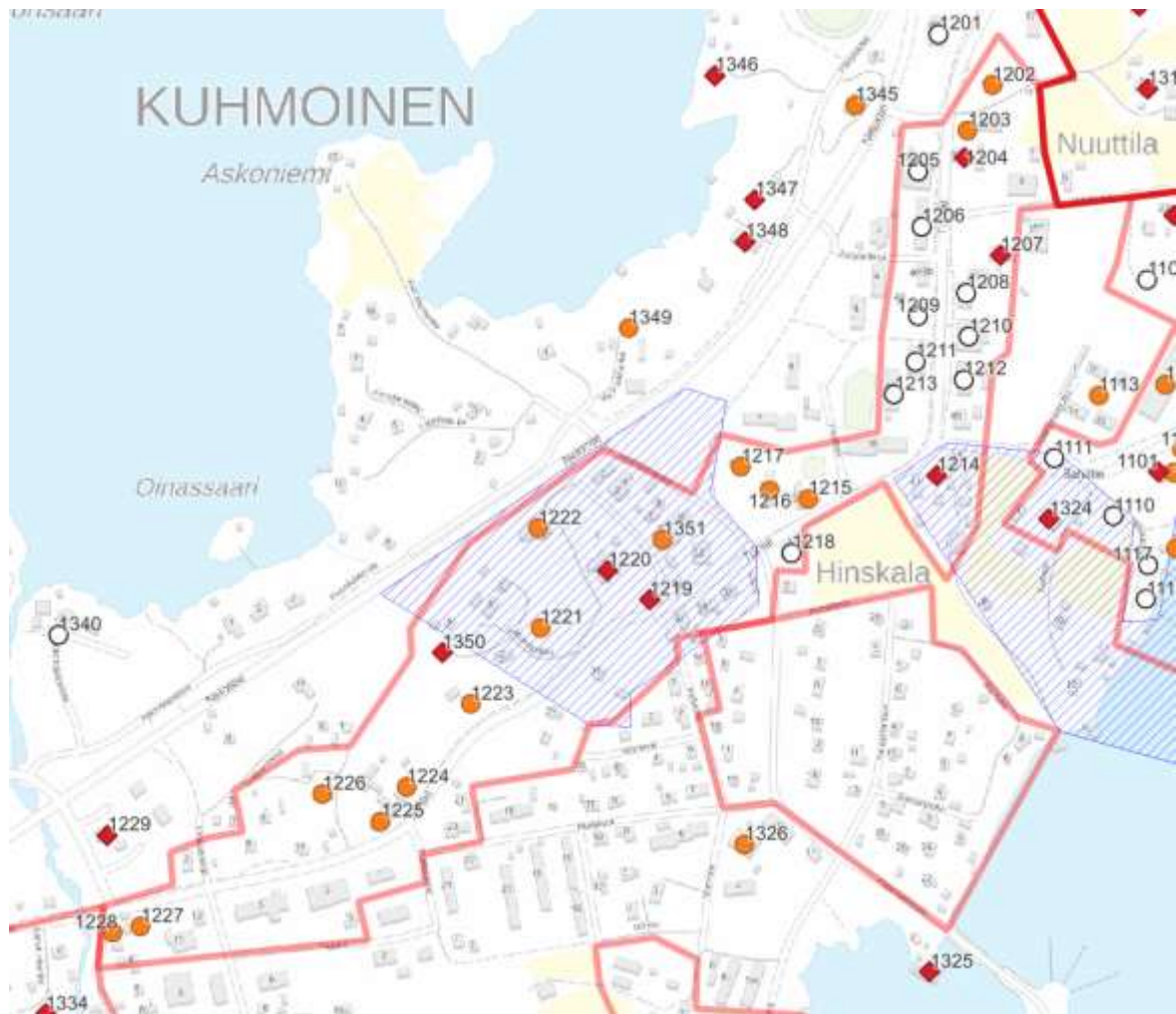

Kuva 97. Ote Kuhmoisten pitäjänkartasta 1935-1937 kirkonkylän pohjoisosasta.

Kuva 98. Ote vuoden 1951 ilmavasta kirkonkylän pohjoisosasta ja nykyinen kiinteistöjaotus.

3.4 Toritien ympäristö

Kuva 99. Toritien ympäristön kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen rajausta tumman punaisella, RKY-alueen rajausta sinisellä vinorasterilla ja alueelta inventoitujen kohteiden arvoluokitus ja kohdenumerot. Taustakartta: MLL.

Toritien ympäristössä on RKY-alueet Kuhmoisten kirkonmäki ja Kuhmoisten sahan lahti. Keskusta Toritien pohjoisosassa on lisäksi arvotettu maakunnallisesti merkittäväksi.

Kuhmoisten kirkonkylä on kunnan ainoa taajama ja Toritie on taajaman päätie.

Kirkonkylä on syntynyt vajaan kilometrin levyiselle kumpuilevalle, osin harjumaiselle Päijänteen ja Ala-Karkjärven väliselle kannakselle. Kuhmoisten läpi Padasjoelta Jämsään on kulkenut jo 1500-luvulla tie, jonka varrelle syntyi kirkonkylän ohella myös nykyinen Päijälän raittikylä. Toritie noudattelee tätä vanhaa väylää, ja vanhaa asutusta on sijoittunut tien varrelle.

Kuhmoinen mainitaan Padasjoen emäseurakunnan kappelina 1540. Nykyinen kirkko tapuleineen on 1780-luvulta. Korkealle mäen päälle sijoittuva kirkko muodostaa kylän maisemallisen kohokohdan ja ympäristön kirkollisten rakennusten kanssa edustavan kirkkomiljöön.

Kirkonkylän keskusta liikerakennuksineen sijaitsee kirkonkylän pohjoisosassa. Eri aikakausilta olevat liike- ja asuinrakennukset rajaavat kylän raittia. Keskustan keskipisteenä on Kuhmola ja sen edessä oleva aukio. Keskustan ja Kirkonmäen välissä on kunnantalo. Kuhmoisten kirkonkylä on rakentunut vapaasti ja rönsyillen maaston muotojen rajoittamana aina kaavoituksen alkamiseen saakka 1960-luvulla.

Kuva 100. Kuhmoisten kirkko ja tapuli.

Kuva 101. Näkymä Toritietä pohjoiseen kirkon kohdalta.

Kuva 102. Kuhmoisten kaupungintalo taustalla ja edustalla siihen liittyvä asuinkerrostalo.

Kuva 103 ja 104. Vasemmalla: Kuhmola. Oikealla: Heinon talo.

Toritien ympäristö on kyläkuvallisesti erittäin tärkeä ja alueen rakentaminen tulee sopeuttaa sen kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin arvoihin. Toritien ympäristön kyläkuvallisesti arvokkaaseen alueeseen sisältyy seuraavat inventointikohteet:

- 1202 Nuorisotalo
- 1203 As Oy Sähkösyryjä
- 1204 Heimon kirjakauppa
- 1205 S-market, ent Osuuskauppa
- 1206 Kuhmoisten liiketalo
- 1207 Kuhmola
- 1208 As Oy Tehinselkä
- 1209 KiintOy Kuhmoisten tori ent os
- 1210 K-kauppa Kippari
- 1211 Kirjasto, ent Säästöpankki
- 1212 As Oy Hipposlinna
- 1213 Kirjasto, asuinkerrostalo
- 1214 Hinskala
- 1215 Laitorannan talo
- 1216 Kunnantalo ja asrak
- 1217 Kunnantalo ja asrak
- 1218 ent Länsi-Päijänteen ol liiker
- 1219 Kotiseutumuseo
- 1220 Kirkko ja tapuli
- 1221 Kanttorila
- 1222 Seurakuntakoti
- 1223 Haapamäki
- 1224 Rauhala
- 1225 Ilolan talo
- 1226 Kunnanlääkärin talo
- 1227 Toritie 11
- 1228 Suutolantie 2
- 1350 Vesitorni
- 1351 Teletalo

Kuva 105. Ote Kuhmoisten pitäjänkartasta 1935-1937 Toritien ympäristöstä.

Kuva 106. Ote vuoden 1951 ilmakuvasta Toritien ympäristöstä ja nykyinen kiinteistöjaotus.

3.5 Kokonniemen sosiaali- ja terveysalan kokonaisuus

*Kuva 107. Kokonniemen sosiaali- ja terveysalan kokonaisuuden kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen raja-
rajaus tumman punaisella ja alueelta inventoitujen kohteiden arvoluokitus ja kohdenumerot.
Taustakartta: MLL.*

Kokonaisuus on arvotettu myös maakunnallisesti merkittäväksi.

Sosiaali- ja vanhustenhuollon eri vaiheita Kuhmoisissa aina vuoden 1866 kunnallisasetuksesta nykypäivään saakka kertovaan kokonaisuuteen kuuluvat vanha kunnalliskoti, kunnalliskodin keuhkotautiosastona aloittanut Suvantola, Päijännekoti, Veljestupa ja Kiurukujan rivitalot. Kunnalliskoti vuosilta 1977-1922 ja Suvantola ulkorakennuksineen vuodelta 1937 edustavat 1900-luvun alun arkkitehtuurin ihanteita ja rakennustekniikkaa. Arkkitehtuuritoimisto Maarit ja Aarni Holttinen Oy:n suunnittelemat Veljestupa vuodelta 1997, Päijännekoti vuodelta 1992 ja Kiurukujan rivitalot vuodelta 1989 luovat oman 1900-luvun lopun arkkitehtuuria ja rakennustekniikkaa edustavan ryhmän, jossa on piirteitä postmodernismista ja orgaanisesta arkkitehtuurista.

Alue on taajamakuvalisesti erittäin tärkeä ja alueen rakentaminen tulee sopeuttaa sen kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin arvoihin. Rantaan ei suositella sijoitettavan täydennysrakentamista. Taajamakuvalisesti arvokkaaseen alueeseen sisältyy seuraavat inventointikohteet:

- 1328 Entinen kunnalliskoti
- 1329 Päijännekoti
- 1330 Veljestupa
- 1331 Kiurukujan rivitalot

Kuva 108. Ote Kuhmoisten pitäjänkartasta 1935-1937 Kokonniemen ympäristöstä.

Kuva 109. Ote vuoden 1951 ilmakuvasta Kokonniemen ympäristöstä ja nykyinen kiinteistöjaotus.

3.6 Vanhatien ja Toritien lounaispää

Kuva 110. Vanhatien ja Toritien lounaispään kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen rajausta tumman punaisella ja alueelta inventoitujen kohteiden arvoluokitus ja kohdenumerot. Taustakartta: MLL.

Kirkonkylä on syntynyt vajaan kilometrin levyiselle kumpuilevalle, osin harjumaiselle Päijänteen ja Ala-Karkjärven väliselle kannakselle. Ala-Karkjärvi laskee Päijänteeseen Karjukoskea pitkin Toritien länsipäässä. Karjukoskessa on ollut kirkonkylän myllyjä 1840-luvun pitäjänkartan mukaan. Myllyjen ympäristöön ei kuitenkaan ole merkitty karttaan asutusta. 1850-luvun Kalmbergin kartastoon Karjukosken länsipuolelle sen sijaan on merkitty muutamia taloja.

Kuhmoisten läpi Padasjoelta Jämsään on kulkenut jo 1500-luvulla tie, jonka varrelle kirkonkylä on syntynyt. Toritie noudattelee tätä vanhaa väylää. Kirkonkylän ohittava Nelostie on rakennettu 1950-luvulla. Samalla Oriveden suuntaan länteen johtaneen tien linjausta on oikaistu. Ennen Nelostien rakentamista Toritie jatkui länteen nykyisen Vanhatien linjausta noudattaen kohti Puolamäkeä, ja etelästä tuleva päätie risti niihin nykyisen Nelostien kohdalla.

1930-luvun pitäjänkartan mukaan kirkonkylän asutus on jo levinnyt Toritien länsipäähän Karjukosken ympäristöön. Kunnan sairaala on sijoitettu kosken länsipuolelle ja alajuoksulla Päijänteen rannalla on sijainnut kosken vesivoimaa hyödyntänyt meijeri ja mylly. Meijeri perustettiin vuonna 1893. Sen toiminta hiipui osuusmeijerin perustamisen myötä. Paikalle perustettiin saha ja tasavirtaa tuottava sähkölaitos yhdessä Helsingin Halkokonttorin kanssa vuonna 1914. Voimalaitoksessa tuotettiin sähköä koko kylän tarpeisiin, joskin 1950-luvulla sähkön käyttöä jo jouduttiin säännöstelemään. Voimalaitoksen lisäksi paikalla toimi pärehöylä. Toiminta loppui 1959.

Alueen asutus vaikuttaa syntyneen pääasiassa 1900-luvun alkupuoliskolla. Asuinrakennukset ovat pääasiassa melko vaatimattomia perinteiseen tapaan rakennettuja mökkejä, mutta seassa on myös muutamia hieman näyttävämpiä 1920-1930-lukujen asuinrakennuksia. Alueen asukkaat ovat harjoittaneet asuintonteillaan pienimuotoista maataloutta, mutta saaneet elantonsa kuitenkin

työläisinä tai käsityöläisinä. Talousrakennuksia on jonkin verran purettu ja aluetta on täydennysrakennettu sekä jälleenrakennuskaudella että myöhemmin.

Vanhatien ja Toritien lounaispään ympäristö on kyläkuvallisesti tärkeä ja alueen rakentaminen tulee sopeuttaa sen kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin arvoihin. Vanhatien ja Toritien ympäristön kyläkuvallisesti arvokkaaseen alueeseen sisältyy seuraavat inventointikohteet:

- 1006 Tupakuja 1
- 1007 Karjukoskentie 8
- 1334 Koivumäki eli metsäkulma
- 1335 Koivisto
- 1336 Päiväkumpu

Kuva 111. Asuinrakennus Toritien ja Karjukoskentien risteyksessä.

Kuva 112. Ote Kuhmoisten pitäjänkartasta 1935-1937 Vanhatien ja Toritien lounaispään ympäristöstä.

Kuva 113. Ote vuoden 1951 ilmakuvasta Vanhatien ja Toritien lounaispään ympäristöstä ja nykyinen kiinteistöjaotus.

3.7 Hirsivalkamantien ympäristö

Kuva 114. Hirsivalkamantien ympäristön kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen rajausta tumman punaisella ja alueelta inventoitujen kohteiden arvoluokitus ja kohdenumerot. Taustakartta: MLL.

Kuhmoisten läpi Padasjoelta Jämsään on kulkenut jo 1500-luvulla tie, jonka linjausta on oiottu rakennettaessa 1970-luvulla nykyinen Länkipohjantie. Hirsivalkamantien on Länkipohjantien vanha linjaus ja tien varrella on edelleen aistittavissa vanhan kylätien tunnelmaa. Vanha tielinjaus on ylittänyt Kopolanjoen nykyisen sillan pohjoispuolelta ja sillan paikka on edelleen hahmotettavissa.

1850-luvun Kalmbergin karttaan sillan eteläpuolelle on merkitty mylly ja jokivarteen muutamia taloja. 1840-luvun pitäjänkartta alueelta on niin epäselvä, ettei sen merkinnöistä saa selvää. Jokivarressa on ollut ainakin niittyä ja peltoja.

1930-luvun pitäjänkartassa vanhan tielinjauksen varrelle on merkitty useampia taloja, joiden rakennuksia alueella edelleen on.

Hirsivalkamantien ympäristö on kyläkuvallisesti tärkeä ja alueen rakentaminen tulee sopeuttaa sen kulttuurihistoriallisiin ja maisemallisiin arvoihin. Hirsivalkamantien ympäristön kyläkuvallisesti arvokkaaseen alueeseen sisältyy seuraavat inventointikohteet:

- 1008 Hirsivalkamantie 10
- 1009 Punalantie 3

Kuva 115. Hirsivalkamantien 1 pihapiiri.

Kuva 116. Näkymä Hirsivalkamantientä pitkin pohjoiseen.

Kuva 117. Näkymä Punalantietä pitkin kohti Länkipohjantietä.

Kuva 118. Ote Kuhmoisten pitäjänkartasta 1935-1937 Hirsivalkamantien ympäristöstä.

Kuva 119. Ote vuoden 1951 ilmakuvasta Hirsivalkamantien ympäristöstä ja nykyinen kiinteistöjaotus.

3.8 Päijänteentien varsi

Kuva 120. Päijänteentien varren kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen rajausta tumman punaisella ja alueelta inventoitujen kohteiden arvoluokitus ja kohdenumerot. Taustakartta: MLL.

1800-luvulla Kokkonniemen kaakkoisranta on ollut karttojen perusteella peltona ja niittynä. 1840-luvun pitäjänkartan mukaan Tapialan kylän talot ovat sijainneet nykyisen Papinsaaren sillan lounaispuolisessa poukamassa. Niistä jäänteenä alueen pohjoisosassa on Rantalan ja Marttilan talojen pihapiirit.

1930-luvun pitäjänkartan mukaan rannalle on kuitenkin jo sijoittunut useampia asuinrakennuksia pienille tonteille. 1950-luvulla rannan asutuksen ja peltoaukean välissä olleen polun paikalle rakennettiin Päijänteentie. Rantaan rakennettiin uusia asuinrakennuksia ja aiempia vaatimattomia mökkejä korvattiin uudisrakennuksilla. Alueen pohjoisosaan sijoittuneiden asuinmökkien tontit ovat nykyisin osittain tyhjillään, osassa on uudempi omakotitalo. Alueen eteläosassa rantatonttien takana olleelle pellolle on rakennettu 1980-luvulta alkaen omakotitaloja ja rivitaloja.

Rantatontit ovat vehreitä eikä rannan rakennukset tai järvimaisema juurikaan näy kasvillisuuden lomasta Päijänteentielle tai vesistön suuntaan. Lähes kaikilla tonteilla on rannassa laituri ja suurimmalla osalla rannassa on myös venetalas. Rantalan kohdalla alueella on vielä vesirajaan ulottuvaa avointa peltoa ja rantaruovikkoa. Alueen rakennuskanta on ajallisesti kerroksellista ja rakennukset kuvastavat oman aikansa rakennustapaa ja ihanteita.

Päijänteentien varsi on kyläkuvallisesti tärkeä ja alueen rakentaminen tulee sopeuttaa sen maisemallisiin arvoihin. Tonteilla on tärkeää säilyttää riittävästi tilaa myös kookkaalle puustolle ja muulle kasvillisuudelle. Alueen yksittäisiin rakennuksiin ei liittynyt sellaisia arvoja, että alueelta olisi inventoitu tarkemmin yksittäisiä rakennuksia.

Kuva 121. Näkymä Koukanniemen kaakkoisrannalle Pappilansaaren sillalta. Kuvan keskellä näkyy Rantalan viljakuivuri rantapellon takana.

Kuva 122. Ote Kuhmoisten pitäjänkartasta 1935-1937 Päijänteentien ympäristöstä.

Kuva 123. Ote vuoden 1951 ilmakuvasta Päijänteentien ympäristöstä ja nykyinen kiinteistöjaotus.

3.9 Kauppilankujan ympäristö

Kuva 124. Kauppilankujan ympäristön kyläkuvallisesti yhtenäisen alueen rajausta tumman punaisella, RKY-alueiden rajaukset sinisellä vinorasterilla ja alueelta inventoitujen kohteiden arvoluokitus ja kohdenumerot. Taustakartta: MLL.

Kauppilankujan ympäristö on lähtenyt rakentumaan jälleenrakennuskaudella. 1930-luvun pitäjänkartassa alueella on vain yksittäinen talo peltoaukean keskellä sekä rannassa muutamia pienasumuksia.

Rintamamiehille, sotainvalideille ja sotaleskille perustettiin reilut 40 tilaa Kuhmoisiin. Tiloja perustettiin Kuhmoisten kunnan vastustuksesta huolimatta sen omistamista kunnalliskodin, Täppisen ja Pirttiniemen tilojen maista. Toisaalta kunta myös myi maitaan. Kuhmoisten kirkonkylän rakentumiseen asutustoiminta ja jälleenrakennuskausi jättivät yksittäisten jälleenrakennuskauden omakotitalojen lisäksi laajemman historiallisen kerrostuman Papinsaarentien, Kirkkotien, Kiusalantien, Kauppilankujan, Rantatien ja Saksanpolun alueelle. Tällä alueella maa-alat on lohkottu 1940- ja 1950-lukujen aikana Saksan, Simolan, Kylä-Kauppilan ja Korppilan tiloista.

Alueen rakennuskanta koostuu pääasiassa jälleenrakennuskauden noppamaisista tyyppitaloista tai niitä vastaavista rakennuksista. Kauppilankadun itäpuolella rakennukset sijoittuvat kadun varteen, muualla tontin perälle. Puutarhojen ollessa nykyisin puustoisia ja vehreitä rakennukset eivät juurikaan näy kaduille eivätkä ne rytmitä katunäkymiä. Alueen rakennuskantaa on uudistettu jonkin verran ja useampaan taloon on rakennettu ns. elintalosiipi. Alueen rakennuskannan taajamakuullinen merkitys jää melko vähäiseksi. Rakennuskannan ollessa tavanomaista oman aikansa rakentamista alueelta ei inventoitu yksittäisiä rakennuksia.

Kuva 125. Ote Kuhmoisten pitäjänkartasta 1935-1937 Kauppilankujan ympäristöstä.

Kuva 126. Ote vuoden 1951 ilmakuvausta Kauppilankujan ympäristöstä ja nykyinen kiinteistöjaotus.

4 Johtopäätökset ja suositukset

52:n kohteen arvioitiin olevan rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja/tai maisemallisesti vähintään paikallisesti erittäin merkittäviä rakennuksia tai pihapiirejä. Kohteet suositellaan merkitsemään kaavakartalle sr-1 -kohdemerkinnällä:

sr-1. Suojeltava rakennus.

Rakennuksia ei saa purkaa (maankäyttö- ja rakennuslain 41 § mom. 2). Kohdetta tai sen kulttuurihistoriallisia arvoja omaavaa ympäristöä koskevien toimenpiteiden ja suunnittelun on oltava kokonaisuuden säilymistä turvaavia. Rakennuksissa tai rakennelmissa suoritettavien muutos- ja korjaustöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen tai rakennelman rakennustaiteen, kulttuurihistorian, taajamakuva ja/tai maisemakuva kannalta merkittävä luonne säilyy. Kohteita koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Lisäksi 41:llä kohteella katsottiin olevan paikallista rakennushistoriallista, historiallista ja/tai maisemallista merkitystä osana kaava-alueen kerroksellista rakennuskantaa. Yksittäisinä kohteina näiden kohteiden rakennushistorialliset arvot jäävät rakennusten vaatimattomuuden ja/tai niihin tehtyjen muutosten vuoksi vähäisemmiksi kuin sr-1 -kohteiden. Tarkastelualueella on säilynyt jonkin verran muutakin vastaavaa rakennuskantaa samalta ajalta. Kohteet suositellaan merkitsemään kaavakartalle sr-2 -kohdemerkinnällä:

sr-2. Arvokas rakennus.

Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Aluetta tai kohdetta koskevan toimenpiteen tai suunnittelun tulee olla kokonaisuuden säilyttämistä turvaavia. Rakennuksissa suoritettavien muutos- tai korjaustöiden tulee olla sellaisia, että rakennusten rakennustaiteellisesti ja/tai taajamakuva kannalta merkittävä luonne säilyy. Mahdollinen uudisrakentaminen on sovitettava huolella kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin. Museoviranomaiselle on varattava mahdollisuus lausua kohdetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä.

34 inventoidun kohteen arvot katsottiin menetetyiksi tai niin vähäisiksi, että niitä ei ole tarpeen osoittaa kaavassa suojelumerkinnällä. Osa näistä kohteista sijoittuu kuitenkin osaksi kylä- tai taajamakuvallisesti tärkeitä alueita ja tulee huomioitua osana niitä.

Tarkastelualueelta inventoitiin 9 kylä- tai taajamakuvallisesti yhtenäistä aluetta. Niistä kahdeksan katsottiin kylä- tai taajamakuvallisesti merkittäviksi. Alueet suositellaan merkitsemään kaavakartalle kylä- tai taajamakuvallisesti tärkeinä alueina sk-osa-aluemerkinnällä.

sk. Kylä- tai taajamakuvallisesti tärkeä alue.

Alueen rakentaminen tulee sopeuttaa maisemallisiin ja kulttuurihistoriallisiin arvoihin. Rakennusten suunnittelussa ja sijoittelussa tulee kiinnittää huomiota lähiympäristön muihin rakennuksiin, erityisesti arvokkaaseen rakennuskantaan. Rakennusten massoitteissa ja julkisivujen suunnittelussa tulee pyrkiä yksinkertaisiin ja sopusuhtaisiin ratkaisuihin. Uudet piharakennukset suositellaan sijoittamaan pihapiireissä alisteisesti päärakennukseen nähden. Pihojen voimakasta pengertämistä tulee välttää ja tontin liittymiseen ympäröivään maastoon ja viereisiin rakennuspaikkoihin tulee kiinnittää huomioita.

Tarkastelualueelle sijoittuvat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt suositellaan merkitsemään kaavakartalle ma-osa-aluemerkinnällä.

ma. Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.

Alueen kulttuurihistoriallisesti merkittävä ympäristö säilytetään. Alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on edistettävä kulttuuriympäristön ja maiseman arvojen säilymistä. Alueella tapahtuva uudis- ja korjausrakentaminen ja muut suoritettavat toimenpiteet on sopeutettava rakennetun kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin, taajamakuvalisiin, kulttuurihistoriallisiin ja/tai maisemallisiin arvoihin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää rakennusten sijoitteluun, mittakaavaan, mittasuhteisiin ja materiaalivalintoihin. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Taulukko 1. Kylä- ja taajamakuvalisesti yhtenäiset alueet ja niiden arvoluokitus 2022.

Alueen nimi	Arvoluokitus 2022
Päijälänraitti ja Länkipohjantie	kyläkuvalisesti erittäin merkittävä
Kuhmoisten sahan ympäristö	kyläkuvalisesti erittäin merkittävä
Muurilan, työväentalon ja Kataja-Nuuttilan peltoaukea	kyläkuvalisesti erittäin merkittävä
Toritien ympäristö	kyläkuvalisesti erittäin merkittävä
Kokonniemen sosiaali- ja terveysalan kokonaisuus	taajamakuvalisesti erittäin merkittävä
Vanhatien ja Toritien lounaispää	kyläkuvalisesti merkittävä
Hirsivalkamantien ympäristö	kyläkuvalisesti merkittävä
Päijänteentien varsi	kyläkuvalisesti merkittävä
Kauppilankujan ympäristö	-

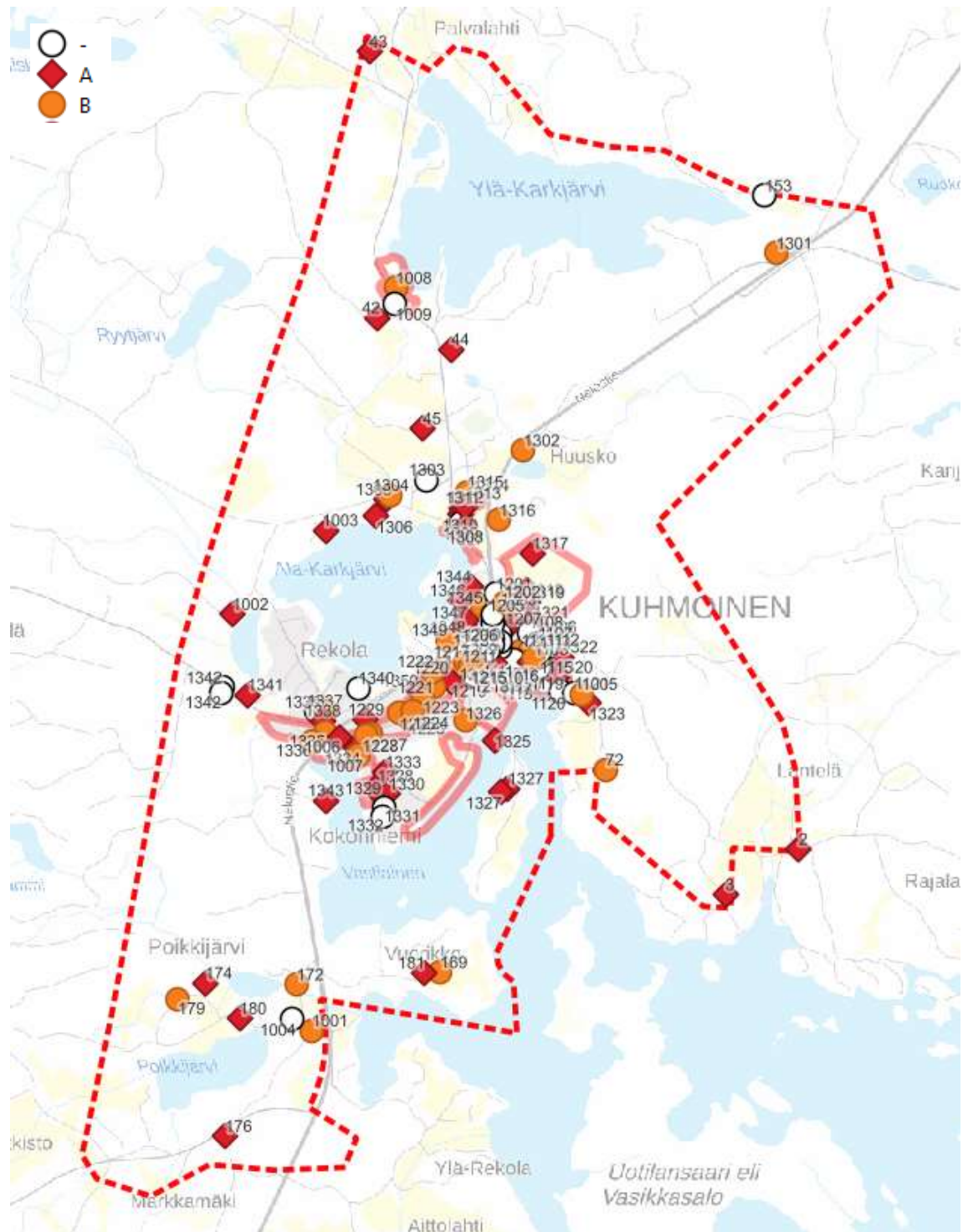
Taulukko 2. Inventointikohteet ja niiden arvoluokitus 2022.

nro	nimi	arvoluokitus 2022
2	Pohjolan talon pihapiiri	A
3	Tikan talon pihapiiri	A
42	Eerola	A
43	Kartanohakin pihapiiri	A
44	Karkjärven koulu	A
45	Vekkaila	A
72	Mäkelän talon pihapiiri	B
153	Vuorensivun (tikanmäen) pihapiiri	-
169	Alavuorikon talon pihapiiri	B
172	Jokelan talon pihapiiri	B
174	Lammintaustan (Teppolan) talon pihapiiri	A
176	ent. Poikkijärven koulu	A
179	Tipalan pihapiiri	B

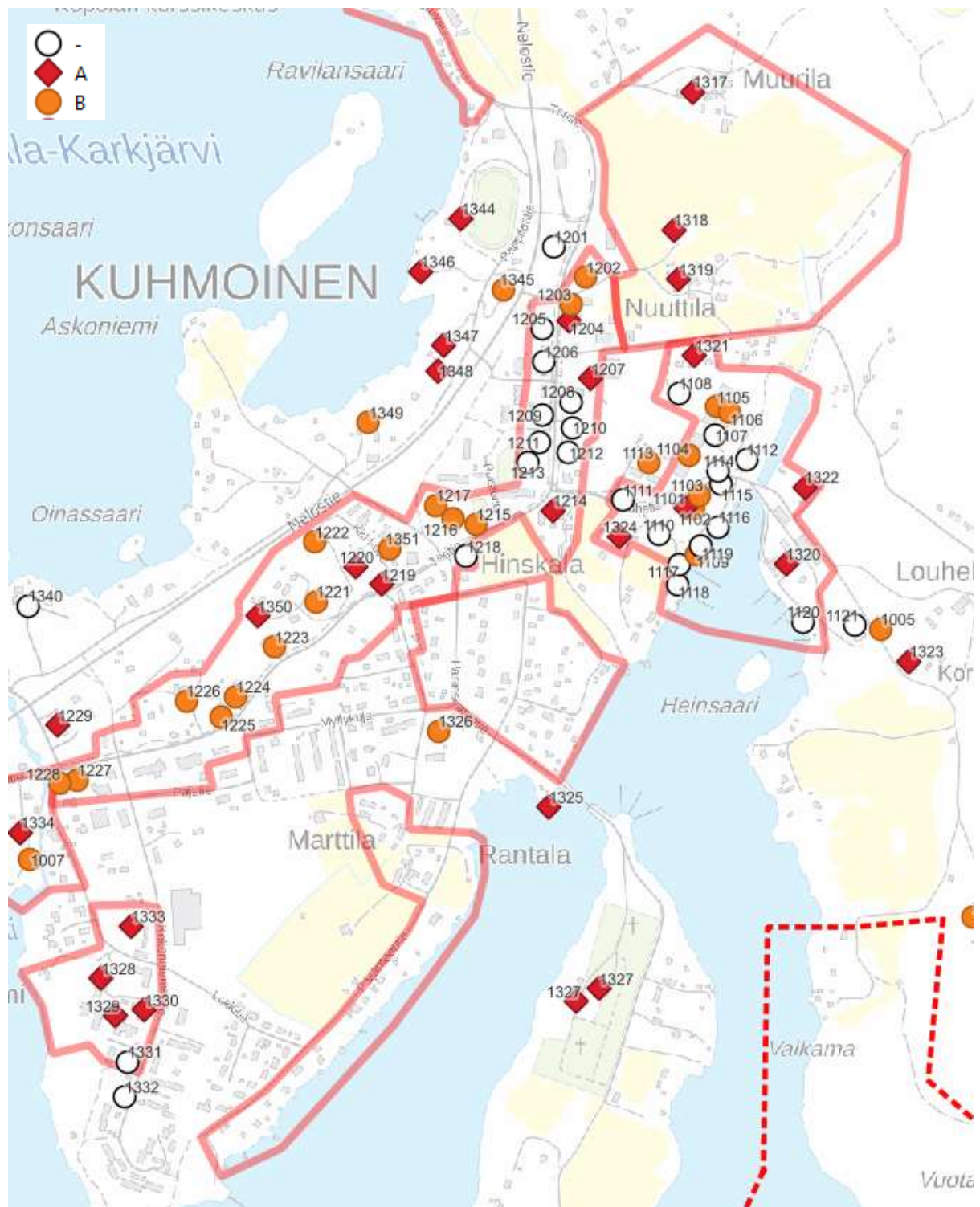
nro	nimi	arvoluokitus 2022
180	Vanha-Pälsilän pihapiiri	A
181	Vuorikon talon pihapiiri	A
1001	Poikkijärventie 50	B
1002	Asilampi	A
1003	Haapakolu (Nivarpäiden taiteilijakoti)	A
1004	Pälsiläntie 9	-
1005	Korppilankuja 36	B
1006	Tupakuja 1	A
1007	Karjukoskentie 8	B
1008	Hirsivalkamantie 10	B
1009	Punalantie 3	-
1101	Pajarakennus	A
1102	Trukkihalli	B
1103	Autotalli	B
1104	Lautatarhan katokset	B
1105	Lautatarhan katokset	B
1106	Lautatarhan katokset	B
1107	Lautatarhan vaja	-
1108	Lautatavaran myynti	-
1109	Venetalas	B
1110	Kellari	-
1111	Kellari	-
1112	paloasema	-
1113	As Oy Kuhmoisten propsi	B
1114	Pumppaamo	-
1115	Jätekatos	-
1116	Polttoainekatos	-
1117	Sauna	-
1118	kahvila	-
1119	Kioski	-
1120	Varasto	-
1121	Halli	-
1201	Ase- ja varusm, ent. linja-aut	-
1202	Nuorisotalo	B
1203	As Oy Sähkösyryjä	B
1204	Heinon kirjakauppa	A
1205	S-market, ent Osuuskauppa	-
1206	Kuhmoisten liiketalo	-
1207	Kuhmola	A
1208	As Oy Tehinselkä	-
1209	KiintOy Kuhmoisten tori ent os	-

nro	nimi	arvoluokitus 2022
1210	K-kauppa Kippari	-
1211	Kirjasto, ent Säästöpankki	-
1212	As Oy Hipposlinna	-
1213	Kirjasto, asuinkerrostalo	-
1214	Hinskala	A
1215	Laitorannan talo	B
1216	Kunnantalo ja asrak	B
1217	Kunnantalo ja asrak	B
1218	ent Länsi-Päijänteen ol liiker	-
1219	Kotiseutumuseo	A
1220	Kirkko ja tapuli	A
1221	Kanttorila	B
1222	Seurakuntakoti	B
1223	Haapamäki	B
1224	Rauhala	B
1225	Ilolan talo	B
1226	Kunnanlääkärin talo	B
1227	Toritie 11	B
1228	Suutolantie 2	B
1229	Suvantola (Salmela)	A
1301	Tanssilava Honkahovi	B
1302	Pajupohja (Korola)	B
1303	Kuhmoisten yläkoulu ja lukio	-
1304	Koskenkorva	B
1305	Kopolan vesimylly	A
1306	Kopolan kurssikeskus	A
1307	Ruusulinna	B
1308	Tuorila	A
1309	Sillankorva-Hiirla	-
1310	Kotila (Lehtinen)	A
1311	Muistola (Korhosen kauppa)	A
1312	Varola (Vuorinen)	A
1313	Kanerva	A
1314	Nuutti	A
1315	Savela	B
1316	Hovila	B
1317	Muurila	A
1318	Työväentalo	A
1319	Katajamäki-Knuuttila	A
1320	Kuhmoisten saha	A
1321	Sahatyöl. mökki, Heinosen talo	A

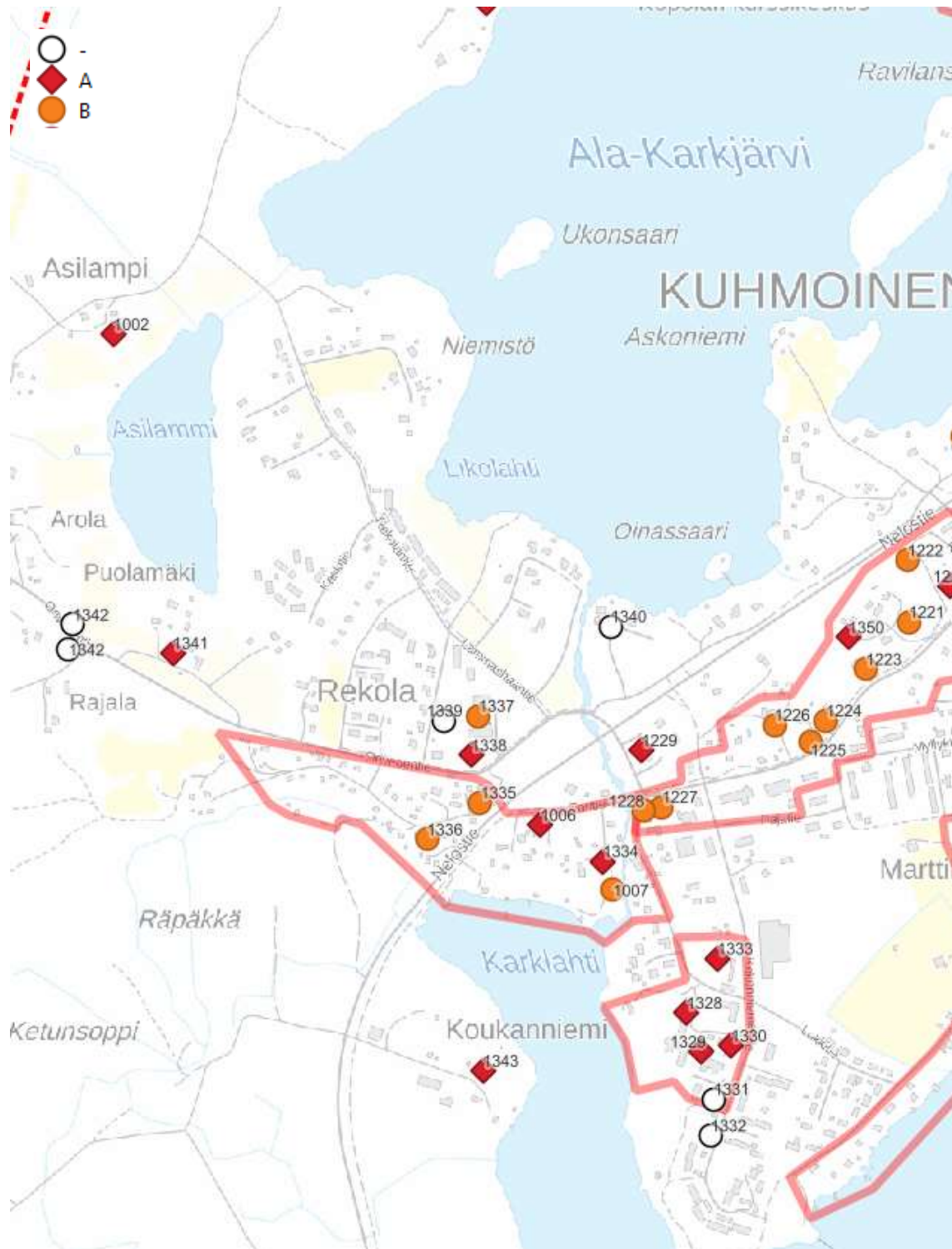
nro	nimi	arvoluokitus 2022
1322	Sahan h. as, Ahtela	A
1323	Korppila	A
1324	Sahan asuin- ja konttorirakenn	A
1325	Kurjeluodon venetalaat	A
1326	Entinen osuusmeijeri	B
1327	Uusi kappeli	A
1327	Vanha kappeli	A
1328	Entinen kunnalliskoti	A
1329	Päijännekoti	A
1330	Veljestupa	A
1331	Kiurukujan rivitalot	-
1332	Viljanlajittelija	-
1333	Suvantola	A
1334	Koivumäki eli metsäkulma	A
1335	Koivisto	B
1336	Päiväkumpu	B
1337	Terveyskeskus ja asuinrakennus	B
1338	Terveystalo	A
1339	Kiint. Oy Iltarusko	-
1340	Ent Tie- ja Vesihallituksen va	-
1341	Puolamäen pihapiiri	A
1342	Puolamäen torpat	-
1342	Puolamäen torpat	-
1343	Koukanniemi	A
1344	Keskusurheilukenttä ja uimala	A
1345	Kuhmoisten seurahuone	B
1346	Aihelan kesähuvila	A
1347	Kirjarannan asuintalo	A
1348	Kirkkoh.vir, Kirjorannan pappi	A
1349	Ylä-Puukkila	B
1350	Vesitorni	A
1351	Teletalo	B

Kuva 127. Inventointikohteet, niiden arvoluokitus ja kohdenumerot. Seuraavissa kuvissa on zoomaukset keskustan pohjoispuolelle ja keskustan alueelle. Taustakartta: MML.

Kuva 129. Inventointikohteet, niiden arvoluokitus ja kohdenumerot keskustassa. Taustakartta: MML.

Kuva 130. Inventointikohteet, niiden arvoluokitus ja kohdenumerot keskustan länsipuolella.
Taustakartta: MML.

5 Lähteet

5.1 Aiemmat selvitykset ja inventoinnit

Keski-Suomen maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt 2016, kohdeluettelo
Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt,
2009. Museovirasto.

Kuhmoisten modernin rakennusperinnön inventointi: Kuhmoisten kirkonkylä, Virpi Myllykoski,
Keski-Suomen museo, 2012

Kuhmoisten rakennusinventointi 1989-1990

Kuhmoisten Toritien rakennusinventoinnin päivitys ja esitys karttamerkinnöiksi. Ramboll,
17.12.2015.

Kuhmoisten kunnan Satamarinteen asemakaava-alueen rakennetun kulttuuriympäristön ja
maiseman selvitys. Sweco, 15.11.2018.

5.2 Paikkatietoaineistot

Maanmittauslaitos avoin tietoaaineisto, ladattu 2022

Museovirasto avoin aineisto, ladattu 2022

<https://kuhmoinen.karttatiimi.fi/#>

5.3 Valokuvat

FCG

Minttu Kervisen maastokäynnillä ottamat kuvat

5.4 Karttalähteet

<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>

<https://vanhatkartat.fi/#12.6/65.0088/25.46912>

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Kansallisarkisto, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma), Pitäjänkartasto,
2143 09+08 1A Kuhmoinen

Pitäjänkartta 1_20.000 Kuhmoinen 1935-1937 (1946) (2+0), <http://timomeriluoto.kapsi.fi/>

Pitäjänkartta Ylänen Karkjärvi 1840-luku, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/item/51350>

Kalmbergin kartasto R III : List 7, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/item/54806>